

• חברה • ביקורת • תיאטרון • אמנות •

שנה כ' • גל'ן 227 • טבת תשנ"ט • ינואר 1999 • 20 ש"ח

עוזר רבין

- מחזור שירים חדשים
- שיחת החודש - עוזר רבין: אני לא יכול לכתוב אחרת
- השיר היא תמיד מכוון למישחו - חיה זמירי
- האני המתבונן בעצמו - לאה גלזמן

שירה: עבי עצמוני, אדמיאל קוסמן,
דיתி רונן, יעקב שביט

פרוזה: יעל מדיני, גדי יעקובי

עמוס לויין על: א.ב. יהושע, עמוס עוז,
אמנון לויד

וכל המדוררים הקבועים

בימים אלה. ועוד בגלויון: שירה, פרוזה ופריטם ראשון. ויש לציין גם את המדור של עמוס לויtin, המתיחס הפעם לדבריו של של עמוס עמו על ספרו החדש, לספרו החדש של א.ב. יהושע ולספרו של אמנון לורד. ואת המדור הווותיק "חצ' פינה" של רוני סומק. וכתמייר, מאמרי הבדיקה על ספרים חדשים. ועוד.

בריון מסוכן - ליברמן
 ראייתי את האיש, את שפט גופו, את השנאה הבוקעת מפני עמו כל משפט. את חיוכו הציני, המתגרה. שמעתי את שאיפתו הכלתני ניתנת לריסון - לשלוט, וחשתתי חרדה אמיתית לגורלה של הארץ הזאת, הדמוקרטיה הצלולעת שלה, המשוערת שנה, לנוכח הברון המאים בלשון גליה וגהה על כל סמנני השלטון הדמוקרטי. מפני בקעו קולות שהוכרו שליטים של מושטים שאיננו רוצה להזכירם כאן. אחר נגד מי יצא איוט ליברמן? נגד ארבעה יסודות בסיסיים של השלטון הדמוקרטי (הלא מושלם) בישראל.

א. נגד הפרקליטות שהביאה בזמנו ראיות נגדי בפני בית המשפט. ב. נגד בית המשפט העליון ש毛主席 גם על תקן בג"ץ (הבקר החשוב ביותר נגד כל עיונות). ג. נגד המשטרה: המבצעת מאסרים של עבריינים, האוספת ראיות נגד עבריינים.

ד. אגף התקציבים של משרד האוצר. זאת, רק משומש שהוא לא בידייו של ליברמן....

על כן לא מפתיעה תשובתו לשאלת באיזה תחום היה בוחר לו נבחר לכחן כשר במשוללה העתידית: כמובן, אמר האיש המפחים הוא: "שר המשפטים והמשטרה".

יש כאן ניסיון להקים כוח פוליטי, באמצעות דמוקרטיים, על מנת לפועל נגד המשטר הדמוקרטי בישראל, בדומה לפרשת בראונ, שהתחפוצזה רק ממשום שהישיות נגדו נאבק ליברמן שורירים וקיימים. ומה אנשים, כולל ראש הממשלה, שלא היו די ראיות נגדו" בפרשנה הנ"ל, היו קרובים מאוד לעמדות בפני השופט שיפסוק את דינם.

התופעה מסווגת משום האפשרות שליברמן מתואם עם נתניהו ועם כוחות אחרים מחוץ למערכת הפוליטית, שיש להם עניין מושך לסדר את המערכת השיפוטית והחוקרת, את המערכת הפרלמנטרית המתוקנת והעצמאית, ולהפוך את היסודות הדמוקרטיים האלה לבובות המופעלות בידי אינטנסטיבים כלכליים, שאפתניים ורובי שליטון לשמו. את זה יש למןוע בכל מחיר.

מלה לילפקין-שחק

אני גונטה להאמין שהמראה שלך, החיקוק הנעים וההופעה המעוררת אותי, אין בהם זיווף. כמו שכחוב בשיר החסידי הידוע: "כל העוסק בתורה מבפנים, תורה מכרזות עליו מבחן", אני מניה, כאמור שכך הדבר. אבל, עלייך לדעת שמה שמנוח על כף המאונים זה עתידה של ישראל. מבחינתי, ישראל אינה מתבאתת בגבולות הארץ אלא בנשים. נשים, ילדים, גברים והחימם שלחם בעtid הקרוב.

שתי סכנות אויבות לנו. סכנה ושם ביבי: אם הוא ינצח בבחירות תהיה כמובן מלחמה, אולי הקשה מכל אלה שידענו. הסכנה השנייה היא אביגדור ליברמן, שיחבר אל נתניהו. והזיה לנו גם מלחמה וגם משטר קרוב מאוד למשטרים הפاشיסטיים נסוח דרום אמריקה, במקרה הטוב.

אתה יכול למןוע, על בטוח, את האסונות הצפויים, בתנאי שתחכבר אל ברק, אתה ובברק, ברק אתה, מסוגלים להציג את מה שניין עוד להציג, לפני הפורענות.

או אמנון לילפקין שחק, אל תעשה חשבונות קטנים, לך בגודל ובacialות למען שהוא גדול יותר, אפילו מן הרצון להיות מס' 1 בפרימידת הלאומית.

בריון מסוכן - ליברמן

הגליון הזה בחלקו הניכר מוקדש למשורר, הימי אומר, הטוטאלי ביותר שיש לשירה העברית, לעוזר רבין. טוטאלי, כי כל דבר שהוא עשו, דבר, מתנה, מעיר וכו'... הוא שירה. שירה היא פשוט, מבחן עוזר רבין, דרך חיים, היינו, דרך התנהגות. לעוזר רבין אין אהדים רבים בקרב הציבור הישראלי, גם זה המתימר להיות תרבותי ולאחזו מדי פעם בספר. וכל כך למה, כמו עוזר רבין, הוא מכיר עמו לפחות לאף אחד בשירותו. הוא מכיר מכך לי את שירת ימי הביניים. אין בה גימיקום. דשנה, עשרה, רב גוניות, מוסיקלית, ובעיקר ישרת דרך. אין בה זופים. היא יוצאת מתוך והוא כותב בכתב יד, בדרך כלל גדול, מכינה לשון טענות עצמה ריתמית, מאבק בלתי פossible בין מה שמכונה נשען מה שמכונה רציו. אחר כך עוברת הטיטה עיבודים בלתי פossible עד הפיכתה למשהו כמו תפילה או שיר.

אדם חילוני באמונתו, אדוק מעין כמו שהוא באמונתו, שבראשית הייתה המלאה, ובה ורק בה - האגולה האמיתית לנפש, לנשמה המתיסרת. אפשר לראותה הדר לדברים האלה בשיחה עמו, המובאת בגלויון הזה. גם שיריו החדש, המופיעים כאן לראשונה, מעידים על היכולת לחדר לנפשו שלו באמצעות לשוניים לא שגרתיים.

■
מווער. האמנם נפילה היא זאת בגביהם לאין תכללה? או שפָא סתם תנוקה רחופה שפָאות - דמות אדם בركיעים אל מול דמות אדם באדמה.

(מתוך המחוור, עוזר רבין, 1998)

שני מאמרם רחבים ועמוקים מלויים בגלויון את שירתו של רבין. שתי רישימות קצרות עוסקות בחוברת "הנה", בעריכת נתן זך, שהוקדשה לרבין.

ועוד משחו איש, בשנת שיסים ושלוש או ששים וארבע, השנהם בה פורסמתי את ראשוני שיריו, הכרתי, חיברתי והערכתי את יהיאל הלפרן, שהיה אחד מעורכי 'דבר' וחוץ מזה עסק בענייני קהילה ואדם בה; היה לו מין תפיסת עולם הומאניסטי ומאוד לא מציאותית. באחת הפגישות בעניין "מכון האדם", שנוסף על-ידי הלפרן וחדל להתקיים עם הזכינותו ועיפויו, הציגתי בפנוי עוזר רבין על-ידי הלפרן. עוזר רבין כבר היה משורר ותיק ונודע לירודע ח'ן, ואני קראתי את כל מה שהוא פרסם. הימי נרגש ונפעם בשלחתו את ידו. עד היום, מזמן שלושים וחמש שנה, אני עדיין אסיר תודה על אותה ההזדמנות הנדירה והנפלאה שהפגישהبني לבינו. מאו קיימת ידידות אמת בינו, שלא הופרה אף לא לרגע אחד. אין לי אלא להודות לעוזר על הידידות הזאת ועל כך שהוא כותה.

� עוד בגלויון, על מדיני, המספרת, מפרסמת מעט סיורים. וזה שנים לא קראנו סיפורו שלמה. ועתה, ניתנת ההזדמנות לקוראי 'עתון ז' להתכבד בمنت פרוזה מושבחת. סיפור על משה, אבי הנביאים, אהוב אשא, מתלבט, מותר, חושק, משה בשר ודם. הסיפור של מדיני הופך את הסיפור התנ"כי, המיתי, לאנושי, לחוי, בלשון גבואה וערירה, ועם זאת, שייחית ומשמעות.

מתוך חיש שהגוזמה לא אוסיף עוד סופרלטיבים ביחס לסיפורו של גדי יעקובי, סיפור, אם אין טועה, אוטוביוגרפיה. מתוך ספר שכוכבים, כתוב בלשון אמינה, לא עמוסה, גורפת. שירו של צבי עצמון, סטורי-פוליטי, ראוי לעמוד בשער הגליון הזה

השועה: עוזר רבין צייר: עמוס רבין

לכבוד עתון 77 ת"א 16452 ת"א 61163
אבקש מנוי לשנת 1998/1999

שם ושם משפחה

כתובת _____
טל' _____

מצורפת המזהה נל-סך 180 ש"ח עבור 11 גליונות
כולל משלוח

בנק _____ מס' המזהה _____ סניף _____

שנה כ"ג • גלויו 227 • טבת תשנ"ט • ינואר 20 1999 ש"ח

Iton 77

Literary Monthly

Editor: Jacob Besser

Managing Editorial Board: Shimon Ballas,
Yosi Hadar, Amos Levitan, Shalom
Ratzabi, Sasson Somekh, Rony Someck,
Arie Sivan, Zvi Atzmon, Oded Peled, Dorit
Peleg

Vice Editor: Amit Israeli-Gilad
Management and Graphic Design:
Michael Besser

המערכת אינה עונה בכתב על פניות כתבים ואינה מהזירה כתבי יד אלא אם צורפה אליהם מעטפה מבוילת. חומר יש לשולח רק בדו"ר רגיל, כשהוא מודפס ברוח כפול על צד אחד של הנייר. רצוי לצרף דיסקט בהתאם למערכת. פגישות עם העורך רצוי לתאם מראש.

מאמרי מחקר מועברים ללקטורט מקצועני

שיריה ופרוזה

צבי עצמן: שיר

עוור רבין: שירים

אדמיאל קוסמן: שירים

דיתרי רונן: שירים

יעקב שביט: שירים

יעל מדני: מודרנו (סיפר)

גד יעקב: נומה (סיפר)

5

12

23

27

30

36

40

עוזר רבין:

שירים

שיחת החודש: "אני לא יכול לכתחוב אחרת"

עמוס לויון ושמואל שתל על שירו של עוזר רבין ב'הנה'

חו זמירין: "השיר הוא תמיד מכון למשהו"

לאה גלוזמן: אני המתבונן בעצמו

ביבורת ספרים

רוני סומק על "אש היום" לאוקטביו פאס

יעקב שי שביט על "הלב POEM" לגגה יותמי רביב (המופע)

רותי גור על "ונוס בפרוזה" ללייאופולד פון זאכר מאוזר

ביצה גורביצי' על "גלקסיה" - מבחן תרגומים משירת העולם לאביב עקרוני

שמואל שתל על "שירים מהדר המתנות" ליעירה בן-דוד

אביב עקרוני על "מאמונה תמה לאמונה רמה" לעמירה ערן

שלום רצבי על "ים בחולון - העיזובן הדרמטי של אה גולדברג"

אלילנה נאמן

אלי שי על "בדיוווט" לחורה להויס בורח

מדרדים

לפי שעיה: יעקב בסר

המלצות עתון 77

חזי פינה: רוני סומק

גלויה אמריקאית: משה דור

מצד זה: עמוס לויון על א.ב. יהושע, עמוס עוז, אמנון לורד ועוד

המודל: אגודות סופרים ואמנים לקידום הספרות והתרבות

ישראל - עמותה בתמיכת משרד החינוך והתרבות, מינהל התרבות
והאמנות.

עיריית ת"א-יפו - האגף לאמנויות.

המערכת והמנהל: טלפקס: 5619879, ת"א 16452 ת"א

ביצוע: דפוס מופת-ירוויזין בע"מ

לוחות: אורניב

העורך: יעקב בסר
חברי המערכת: שמעון בלס, [יוסי הדך], עמוס לויון, שרון סומק,

רוני סומק, אריה סיון, צבי עצמן, דורית פלג, עודד פלד, שלום
רצבי

עורכת משנה: עמית ישראלי-gilad

ניהול ועיצוב: מיכאל בסר

尼克וד: שמואל רגולנט

מוועצת המערכת: יצחק אוורובך-אורפוג, גילה בלס, משה דור, נתן
זק, א.ב. יהושע, עוזר רבין, שא. גיורא שוהם, אנטון שםאם.

עתון 77

ירחון לספרות ולתרבות

לפי שעיה: יעקב בסר

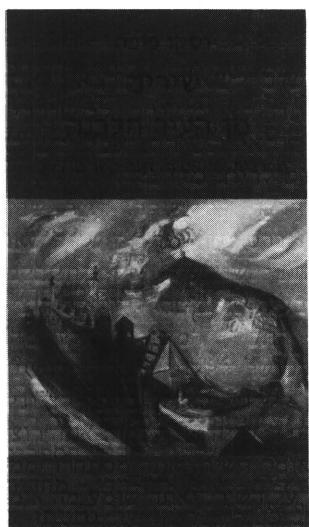

בפראות/לשינה// בקרים אני כמו
וכמו/ מטייל רחובות מבוהל/ פקי
קטן/ של קצת עדר/ ונהמה". עמ' 80)

גין קראקוור: מות באודרטן,
מאנגלית: יונתן פרידמן, הוצאה כנרת
עמ' 333, 1998

בשנת 1996 הטרף גין קראקוור כתוב
כתב העת "אוטיסיטיר" לסקר את מסעיה
רוזנברג כתוב את המוחור בימי המלחמה,
של משלה לאוורסט שהסתומים באסון.
ארבעה מתוך חמישת חברי המשלחת נהרגו
או נעלמו. הספר עוסק בתיאור האירוע
ברובד התיעודי עובדתי, וברובד
הפסיכולוגי של מי שעבר את החוויה
הקשה.

אלין שיינפלד: שדי, הוצאה שופרא
לספרות יפה 1998 עמ' 234, הוצאה שופרא
"אך והגע צפראע יהורי אל הביצה של
שדי? את ואת יש לבאר בסיפור, או
שמא חלום, של צפראע יהורי, על ראשית
ימי שדי? ". והי פתיחה של אחת
המעשיות האפייניות המופיעות בספר
הפורה הראשון של אלין שיינפלד: קובץ
של מעשיות, אnekdotot וסיפורים-נסים,
הכתוב בלשון הספר החסידי, המתארחים
בעיריה הדמיונית שדי.

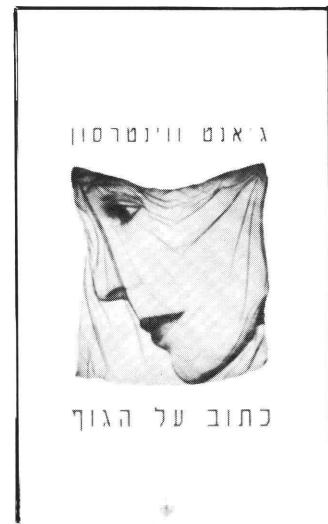

וסקו פופה: שירים מן העיר הלכנה,
מסרבית-קרואטיבית: דינה קטן בן-ציוון,
סדרת קש לשירהן, 1998, 78 עמ'
קובץ משיריו של מי שנחשב לגדול
המשוררים בני ומגנו בשפה הסבו-
קרואטיבית. שרתו של פופה משקפת את
הטיסיאציה החברתית והפלורית הטעונה,
כמו כן היא רווה בזירוי לשון ודיוקים
מן הפלקלור, בהם עשה המשורר שימוש
מיוחד.
ציינה טומן את כינורו מתחת לזרועו/
ועזוב את שורת החיים/ הפוך לעיג/
שלא יודק עוד לכליה// צינה מבליית את
זהו// האם אתה מאמין / שהמות ימצע
לי/ מקצוע טוב יותר" (מקצועו של אDEM,
עמ' 61).

המשך בignum ←43

האמנות".
אייזק רוזנברג: שידי היפות, מאנגלית:
יעקב אורלוד, אירום: יגאל תומרקין,
הוצאת מהברות לשפטות 1998, 93 עמ'
מהדורה דו-לשונית של המוחור "שירי
היפות" הנחשב לאחד הביטויים הבולטים
שנכתבו נגד מלחמת העולים הראשונה.
על אדמת צפת. "גוחכים ומעוכבים/",
מתים לחוף נים-נים/ לנפש
אל-בר-נביא משוחח עם שלמה בן-עמי.
ניתוחה ההבראה הישראלית: פרופ' בן-עמי
פרש את משנתה הכוורת תפסה החברתית
עם המערכת לשלים. הוא מציע
אלטרנטיבת אהראית, מגבשת ומעמיקה
לשיטוק האוחז בחברה ובפוליטיקה
ישראלית.

מהה שנים מאה שנים, סמי מיכאל,
ערן: סמי שלום שטרית, הוצאה קשת
המוראה בימת קרם לספרות 1998, 251 עמ'
אסופת יצירות עבריות במורה במאה
העשירויות. בכרך הראשון של הספרות,
אנטולוגיה של יוונים בני ובנות עדות
המוראה: אהן אלמן, יהודה בר-אורן, שמูן
בלט, דוד בן שמר, יצחק בר-משה, שלום
דרוש, שמחה ורמתי-עצתה, מרדכי טיביב,
יעקב יהושע, שלום מידנה, סמי מיכאל,
אליעם, שלמה קלולו, ניסים רג'יאן,
שושנה שבבו, ניר שוחט, אמנון שמוש
ויצחק שמי. עוד עתדים להופיע - קרם
ספרות ב' וכרך שירה.

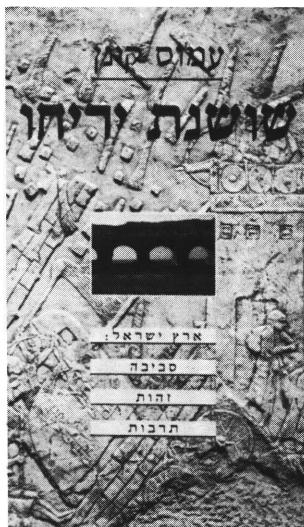
וילhelm האוף: השירה וסיפורים אחרים,
מגרמנית: יעקב גוטשליך, הוצאה כרמל
המעצה החיבורית לתהברות ואמנויות,
המפעל לתרגומים ספרי מרי מופת 1998,
עמ' 271.
מכחר אגדות מאות המחבר בין המאה ה-19.
בקמן והופיעו אגדות בין השנים 1826
ו-1828, ולוקטו לאור-מכן על-ידי האוף
בשלושה אלמנטים. מחבר זה כולLAT את
האלמן הראשן והשלישי.

זאב ברגמן ושרה: אהבה זה לא סיכון,
יריעות אהרון - ספרי חמם 1998, 406,
עמ'
הספר נכתב על-ידי הפסיולוג זאב ברמן,
ומטופלת שלו שנחנה בכישרונו כתיבה.
לאחד מסע טיפולי שוחות של שנים, הם
מספרים על הדרך שעבר כל אחד מהם
בנפרד אל עצמו ואל זולתו. שרה הגיעה
אל הפסיכולוג לאחר שבסלה שנים, הוצאה
מהפרעת והות דיסוציאטיבית (איסית
רבת פנים).
פיטר מלץ: רחם זמן, חלונות 1998, 31,
עמ'
ספר שירים ראשון למחבר: "על הזוק
אופנווענים בוכים" כי הדלק נגמר
להשנה, בגין המשקחים ילדים שרבים/,
סודות, מריבות ואהבתה/, בראש שללה
ערמוניים קבוריום/. מחכים לפיצוח/,
בראש של פרפטים מעופפים/, מחכים
לקברורה". עמ' 14).

שלמה שוק: בקן הלילה שנגמר, הוצאה
תמונה 1998, 94 עמ'
ספר שירים ראשון. "בשנה הזאת החדרה/
נעשית נקמן/ את לילותי/ אני מוניה/
הכללת את "הגדרת האמנות" "ה:leftist
ליאו פרוץ: בלילה מתחת לגשר האבן,
רומן מפארג העתיקה, מגראטיב: רות
בונדי, הוצאה גונונים 1998, 182 עמ'
הספר מתאר בפרק של המאה ה-16;

עמוס קינן: שושנת יריחו, ארץ ישראל:
סביבה ודת תרבות, הוצאה זמורה-ביתן:
אלקלם, ארכיאולוגיה, דמוגרפיה,
ההיסטוריה, ציוויליזציה של ארץ ישראל
והאזור, החל מתקופת הקדומה - אנד
ושומר ועד היום; בלשון פיזית, מדיקט,
אנטנסיבית, כימיים עשו של קנן.

"אי אפשר ולא ניתן להבין את הארץ
היהודית שנוצרה בחבל זה, ללא הבנה
של התנומות הגיאוגרפיים, מהם בהכרת
נורות ההיסטוריה. האל אחד ותורת
המוסר, שורת הדיברות והנבואה, נולוו
בஸדרון הזר זהה וממנו התפשטו, כמו
אדמות מגילות, אל האנושות כולה.
ערשת הדיברות והנבואה היו המפן הגדול
שממנו נולד יקום רוחני המתפשט לא-
הרף".

מילן קנדורה: יהדות, מצרפתית: היגית בת-
עדת, הוצאה זמורה-ביתן 1998, 172 עמ'
במרכזו של הספר שעיליתו מרכיבת
מאירועים שונים, עמדות שאלות של
זהות. למשל, גבר הרואה מרחוק את
אהובתו, ומסתבר שטעה בזותה; מתווך
הטיסיאות עלות שאלות כמו: "האם
יש לנו והות, או שما והותנו אינה אלא
השתקפותנו בעיני הוות?" "האם אנו
מכירים באמת את האדם שאנו אוהבים?"
האם אנו אוהבים אשליה?", ועוד. הספר
כתוב בסגנון רומי הומו והדרמה של
קונדרה.

ברברה טוכמן: המגדל הגדה - דיוקן
העולם לפניו מלחת העולם הראשונה
1914-1890, מאנגלית: עמי שמי, הוצאה
דברי 1998, 618 עמ'
תיאור התקופה שטרום מלחת העולם
הראשונה. ברברה טוכמן בודקת את חי
הروح והתרבות של התקופה כדי לבחוש
את מקורות הרשות שחשפו במהלך
המלחמות: השנים החותמות את המאה ה-19
שאופיעו במתהים ושינויים בקצב מואץ
בעקבות התהافتות הטכנולוגיות.

גדרון עפרה: דפסי היופי - שיחות עם
גמד, הוצאה הקיבוץ המאוחד 1998,
עמ'
"אפקא, גמד שנון ומעצבן, מנhal דיאלוג
עיסיס ונקוב עם המחבר, המבקש לענות
על שאלת חבותה ועתיק יומין, היופי
מה?". הספר משלים את הטוילוגיה
הכללת את "הגדרת האמנות" "ה:leftist
ליאו פרוץ: בלילה מתחת לגשר האבן,
רומן מפארג העתיקה, מגראטיב: רות
בונדי, הוצאה גונונים 1998, 182 עמ'
הספר מתאר בפרק של המאה ה-16;

ברנהארד שלנקן: נער קרייה, מגראטיב:
רוני לוביינקר, הוצאה זמורה-ביתן:
1998, 176 עמ'
פשת התבגרותו של מיכאל המשמש
כמאהב וכקריא ספרים להאהנה, האש
מסטוריה המבוגרת ממנו בשנים. בהמשך,
מלוחה מיכאל, בית טוונט לטשפטים,
את משפטה של האנה, בו היא עומדת לדין
כפושעת מלמה נאצית. התמודדות "הדור
השני" בגדמניה עם העבר הנאצי.

ליוא פרוץ: בלילה מתחת לגשר האבן,
רומן מפארג העתיקה, מגראטיב: רות
בונדי, הוצאה גונונים 1998, 182 עמ'
הספר מתאר בפרק של המאה ה-16;

הומרו שחור, סודו של אללים

"ח'ל. מספיק שיטות. זו אונרה אחרת. בדיחות מפש, פולחות, או ימפש האו שכבר נחתם - לגיהנום.

ונם מספיק עם הכבודו הזה, זה לא חסר לי, בבדים. הומר חריף גדרש!"

במאזין עליון, בלחש :

"איך לבנות קולגה שלך - נשם אלקיים?"

ח'וך דקיק, אך לא יותר, האיר מבעד לעבים

"בצד. תפיסיך לרעד כלך, נסה להשתפר" יצאה בת-קול

"ושילא תעוז לחוץ עלך בפני המכברים".

"אני נשבע באלהים...", דקוק לא תכונתי, אך שמען צחוק נשמע

"לא רע. עוד!"

"רק רגע, סבלנות, يا אלה שלך"

צחוק קל, וכעין משב טפיחה על הקتف

"המשה, המשך"

הרבעתי רأس ובקול רשמי "אם ירצה השם, כך אעשה". הצחוק עכשו הפית בטחון

"די טוב, שלא תפיסיך"

"אני משתחדל, יהוה השם אלקיים"

הצחוק הדוד מסוף העולם ועד סופו; נמלאת גאותה

"תשמע עכשו את זה:

"איך מתפלל ביום הקפורים צדקתיים? -

'חטאנו לפניה, רחם עליינו'.

- וחטא גדול ונונשלאנטי מה הוא אומר?

'חטאנו לפניה - גחטא גם אחריה!'

קול נפץ וברק והשלכתו
לייתנו.

חתلتולים-מוני-רעב,

כלבים וזעקים את הכאב, גמון אדם מריע

כשלហבות עלות מן המוקד ובשר האנשים

נופחים את נשמתם קרווע עיניהם. פקחת את עיני

שטוף נשימות.

תוך רגעים ספורים
העלוי אוטי בשערת, הנשמה
פרחה, קלח מנוצה.

מיד טהור, אפור, בשום, הקפידו

על בגדיו לבן, מוכן, בפה בוחקת משי. אז

מסדרון נושא נברשות

ומלונות הנשקרים לאינסוף התכלת.

ברחש נאלם "נקראת לבחינה, תפיקד סודי, ראשון

במעלה". הלב לא פעם, מוכן, אבל החסרי פעימה.

פוקא אני? - את יומן הקפורים קייתי מסים

חמש וקוטות לפניה הנעה, פרינציפ; על המקה תורה

גבאים וכותבים ברוקים

בברית המתשה. אחר טרקלין מרבב בשיראים

ומקהלה צורה, שפרו דבר-מה, מקון כל אפרון,

ישור של קמט לא-נראה ודלה נפתחה לא-בל-יתאר,

עננת קטרת. פעמוں בקהל פכפוף

בחורש ארנים - המלאים נמוגו עד אחד,

ואחריהם חמקו בלאת עטיא ארשת - והיתר, כה גדרה,

את אברם ואת משה, וירמייה, אפלו דרמ"ם

לפי המטבחות. ואו בוזד, למרגלות. לא ידעת נפשי.

"הליין הקודם סלק, בדיחות של קרש" - ברעם מתגליל

"עכשו אתה נבחן".

"כבודו, כבודו, אל מלא רוחמים" בפלתי אפים "כבודו - עם בדוחנים?"

"כו, סוד במו, אפלו תותחים איבם משערם.

המלאכים הרי חסרי הומר מצל-ונל, למלוטין,

והנוח - יעלים וציתנים, רק לפצמים אפשר

להתפוצז: כל חומן שבעולם

ברשות הזאת, בכבד ראש ובכל הגאנגים והתפלות,

זה לפצמים תפאל, מגיע לי עד כאן.

ازיה ליזן שיטלטל

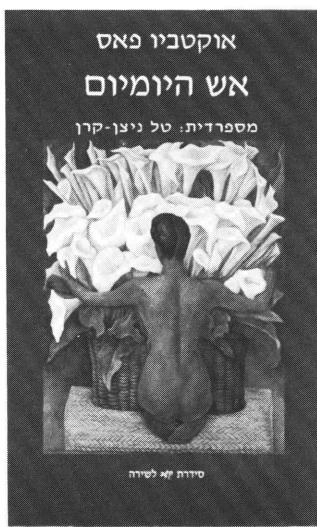
חק, ולא - פעוף מיד".

"אבל כבודו, אל נא באפה, כבודו, האם מתר הכל? גם על יהודים?"

בסא הקבוד תר크 בראש אדמה, צוחת הקרכנות

הסכין ולחם השירה

אוקטביו פאס: אש היומיום;
מספדרית: טל ניצן-קרון, סדרת
קשב לשירה 1998, 80 ע'

"כל הלילות", כתוב אוקטביו פאס בשירו "הגבירה", "היא יורדת אל הבאר / ובכורך היא מופיעה / עם רמש חדש בורועויה". בקהלות רבה אפשר לשנות את שם השיר ל"שירה", ולמצוא בשורות הנפלאות האלה רטס מהפטאיקה של אוקטביו פאס. הרירה אל הבאר תוווגם לצעד השירי המהוסס והרמש החדש בורועות הוא הנש של חומר הגלם ההופך לשיר. המשורר הוא הבורא של הרמש זה והוא גם ראשון המופתעים מנקודות החן שניקד השיר בעולם. בשורות האלה אפשר גם לקרוא את חוכמותו של המשורר הידוע ברגע הראשון לשאוב טיפה ורגע לאחר מכין לשוחט לה את הצורה. הרוח שבין השיבה ללחיטה הוא קו התפר שבין המזורי ל민ורי. פאס מטשטש את הגבולות, כיוון שהשירו הגובל לא הכרחי.

ב"סימן רגליק" משנה צורה ועובד להריתה. ואו ווליום המלים מוגבר לזעקה האבן ונשימת הקיר המודמה לחזה. שם השיר "שרכבות" מנמיך כנראה בכונה את הסערה שתתחליל בו. פאמ, אם לעשות וריאציה על שם הספר, מכר היטב את האש אבל יודיע להסתוואה בשיר "שרכבות" היא ההוכחה שבתרמי לו של "בדל פחים" מסתתר שרביט הלבה.

הלהבה השיריה הזאת היא שם המשחק של הספר הנחדר הזה. אינני יודעת ספרידת אך תרגומה של טל ניצן-קרון הוא תרגום שובר קורת. פאס פוטגני

מאוד גם ממין לשלט. אפשר לחש בו את סחרחות השפה ואפשר לחוש בו בעיקר את גודלו של המשורר שבאחד משיריו קרא ללחם לחם, כדי שעיל המפה יופיע "לחם היומיום". גודלוו באפיית אותו לחם ובתחווה שבאותה אפייה נרמות גם הסcin שבאו לחתוך אותו לפירות שירה מרהייה. ■

دونי סומק

התירס, לפני הצמיחה. המזויות של הגוף מעלה והמיןויות של התירס מתחת מתזגים לטבע אחד. "היופי", אם להזכיר משפט של שופנהאור, "הוא מכתב המלצה פתוחה, הוכש את הלבבות בטטר עיניינו בתוכו". היופי בשיר "תבליטים" מזכיר בול על המכתב הזה.

ובכלל, מי יכול לתאר בשם "ירג'ל מפהות ושיער ארון" יודע גם לאית את המלה תשקה כאשר היא נשתלת בשדות התות הנצחיים בין גבר לאשה. "בבדל חכם", הוא כותב בשירו "שרכבות", "בג'רי השבור ובUPERוני האדום/ לצייר את שמן/ את שם פין/ את סימן רגליק/ בקייר של אף אחד/ בדלת האסורה/ לחרות את שם גוףך/ עד שליחת טרדי/ ייגיר דם/ והאנן תועק/ והקיר ינוס כמו חזות". השפה נצבעת בפחם, בגין ובאדום. המשורר לא כותב, הוא, מצייר וקובע עדמה כבר בבחירת חומרו הציגו, הפחים הוא רק בدل, הגיר שבר וצבע העיפרון האדום יתכתב בהמשך עם האורטיקה של להב התער הנגיר דם. היציר המתהיל במניריות כמעט אקורטילית המסתפקת

הקובץ?). 39 השירים הכלולים במופע, על כל פנים, רק חלקם מן הספר וחלקם כאלה נכללו בו. הרבה שירים על אהבה, על קליקולים באהבה, על תסכולים: שירים על בידות, ביל בנ-זוג-ויאטו ("עדיף לא לשותה תה"); שירים "מעורבים": "כיפה של כסף/ כיפה של זכוכית/ כיפה של קומת בינה..."/ מישחו סקל אדומה/ הולכת בינה.../. מישחו מישחו אותה/ מישחו רגэм/ מישחו רזה/ להריה דם" ("שיר לירושלים"); שירים על שירה, על קשייו של המשורר, על השיר - על כוחו ועל מגבלותיו. רוב השירים כתובים בגוף-ראשון-יחיד, ועם זאת אין זה בדרך כלל ("אני" פטטי ומivid אלא "אניות" שאחד לא יכול בלעדיה). הכותבת אינה מדברת אל עצמה ואינה מספרת רק על עצמה - היא מדברת איתך, הקוראת), וועלך. והיא פעליה, עושה, מתייחסת, נוקתת عمדה. כך השירים, כך - בעוצמה מינוחית תודות למדיום המיחוד - המופיע: "המשוררת הביאה מלבים/ והשכנים הביאו את מה שביניהם/ ויחד יצאו למסע סחרור!/ בדרך שבין המלה הכתובה/ לבין המלה המדוברת/ במקום שבו נפגעו אלה/ עם אלה/ גזרו חיים חדשים" (מתוך התוכניתה). מאות הוצאות בפסטיבל לילויים וכיוון וב"צחותא" תא הוו חיים אלה ואולי ילכו בעקבות מופע זה גם אחרים, וקולות שירים חדשים ומוחדים, ומוחדים יعلו על מותנו? ■

יעקב שי שביט

ונגה יתומי-רביב: הלב
ישירים אחרים, מופע ביצוע
התלמידי השנה השלישית של
הסטודיו למשחק בהנהלת ניסן
נתיב, תל אביב 1998

שחקן בודד עולה לבמה, קורא: "היא איבדה את המיתוס/ איבדה את האתוס/ איבדה את הפתאום/ מה נשאר לה". צקוקם בקהל: נשמע כמו פרודיה; אבל הדובר ממשיק, והטורים הבאים מתארים שגרית יום (שגרת חיים?) - עייפות, זופ, ריקנות; "טייפ עיף, דדו מזיף, קסות ריקות/ קור נטווה בנחת/ מקק מודחל...", והשיר מסתומים כשם שנפתח-כמעת: מצומצם ביותר. הסיפור או העלילה (ביצירתה הפרווה) שווים, מבחינות הקליטה הרטונית, לכל נשף; לא כן המשיעים שירים מולחנים. במקום כל אלה - מופע בימי של צוות, שבנו השחקן והשיר והאנטרכזיה בינויהם הם מרכזו, אבל נוספים אליו הם אוליל להשותאותו (בתחום אמןויי ההעמדה, המיזנסצינה, התהערבות במונולוג במלל, בלחש, בתנועה, וכל אלה יחד נותנים בייתי לקובץ השירים במקול, כעלם מלא). ופה ושם - שוחר מוסיקה נלהב למצעיה - תומות, מתקלה, אנסמבל שירטה של נגה יתומי-רביב היא, אמרי, סולנים - כדי להוציא עבורים את יצירה ומוסיקלית מוכנה אל הפועל. המאיין מכבול, אמן, ב"עתקת חבילה" (במודע או שלא במודע) שרובם יפים ומעניינים ומוחדים, אבל אין מסקפים את מלא פניו של הדרך האחת לקלות את יצירת האמנתו.

הדיאלקטיקה של הישוט

ליואופולד פון זאכר-מאזוק:
ונוס בפריז, מארגמנית: שלמה
טנא, גוננים 1998, 140 עמ'

"עשה בי כל שטרצה, לחשה.
אני, בעשי بي, אני מבקש מכם,
לא אני אשתגע" (עמ' 57).

"טעמו של מאוזק בעניני אהבה היה
ידוע לכל: הוא אהב לחתחס לדוב
או לשודר, אהב שירדו אחריו,
יקשרו אותו וככינוו אותו בעורת
עונשים והשלות [...]" (מתוך
הקדמה, עמ' 5).

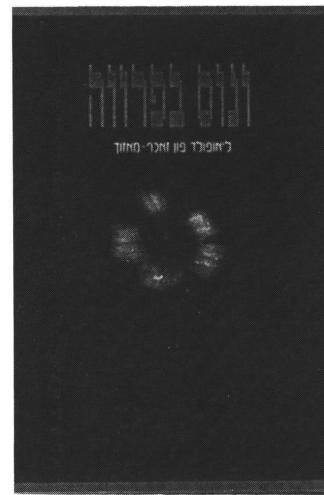
הរomon "ונוס בפריז" שיצא ב-1980-
mbوس על אחד מקשרי האהבה-מן-
שייעבוד שקיים ליואופולד פון זאכר-
מאוזק במציאות. מכאן שאין זה תרגיל
בדמיון ספרותי גרידא, וממעט
מתבקש לראות בו אקט של פרווה על
כלה-כן, זוקים לכוסות של פרווה
כחם נודדים מהמורח החם אל
ארופה ארטיביות, מצידו של אדם שדפסי
העונג שלו לא מש מייצגים את
המסורת הפרוטסטנטית השמרנית
מןנה צמה. אלא שבתוכו אקט ארטיבי
כמעט חותר הספר הוה תחת יוצרו,
שגם במקומ החשוב שלא בתולדות
האמנות חיבת ונוס להגן על עצמה
מהצטננות על ידי פרווה. לפרויה יש,

אם כן, רקע תרבותי מאוד.
מайдך, במקום אחר הוא מתאר את
הנשים כחתולות גדלות, מין
סוללות חשמל מגנוגות, ולן את
הפרווה באבורו, כסמל שטמייב להבע
את יופיין ועצמותן. וכך הוא אויל
צדקות ווצרך עצום בלגיטימציה
חברתית.

בתוך המשקדים עתורי הקונפליקטים
מתמיד מאוזק להגיש לנו שפע, ממעט
סורין סיבות רבות. אחת מהן קשורה
להתבעה המינית שלו. כיוון שהיה
תחליה מתברגר שהפגן חסר עניין
במין, חברו המשרתות לדודתו
האצלית, שבירה בביתו של דודו, ו גם
הוא, של הסברים. בעיר הואר מנסה
לספק לקורא שלו גם את
הפרסקטיב ההיסטורית. שכן הדוב
ההביב שלו למשה הגליאני
למהדרין ובתוור שכוח הרץ אותו
חייב קשו וצליפיו בנער העונג עד
למדתי כי הגל התחל את התבוננות
ההיסטוריה שלו ביוון העתיקה,
שבה, לדעתו, היו בני האדם
בהרמוני נאייה, ללא מודעות
לסתירה בין התשוקה לתבונה. לטענת
הgal, וזה קרע שנולד והתפתח עם
המן עם צמיחתו של המזפון הפרטיז
ובעיר הפורטוטנטני.

ואכן, סורין - גיבורו המשועבד של
מאוזק - ואנדה - אדוניתו, מדברים
מההתחליה על אהבה וארטזיקה
בפרשקבתה היסטורית. בעיר הס
ולוקים גגוע לתקופה העתיקה, שבה
לא היו נשים וגברים משועבדים
לפרוטסטנטיות האבסטרקטית ותקרת.
לחערכת השניים, נשים מימישו או את
הטבע החושני שלחן במלואו,
כשהగברים לשיטם, שימושו בעיר
ଓভিকטים מוקסמים, שנשלטו
ותומרנו להפליא על-ידי נשים
חכומות, מיניות ואמיות.

של שני הצדדים, ובוחרה מתגלח כי
כל אחד מהם שואף לקשר עם פרטנר
דומיננטי, שובילו אותו להופתקה
מינית ורגשית, מוחלטת וקיינית.
דא עקא שהפנטזיה של סורין הייתה
כבר או הרבה יותר מוגבשת, ובכךו
מעמדו בתורת המוזclf-הנשלט,
דומיננטי בעיקר על-ידי פאסיביות.
מתරחש כאן תחילה שסופה בשיעבונו
המוחלט שמנגע כמעט כמעט עד מוות. ונדה
שרוצה תחילה לשחק את תפקידיה על
הצד הטוב ביותר, פשוט כדי לרוץות,
מגלה בעצמה עם הומן בשון אמוני
למעשימים של שליטה, להצלפות
אכזריות - אבל הוא, כמו מענגנות.
לאורך כל הדרך מאוזק מגבה אך גם
שולל את עצמו על-ידי ריבוי
ההסברים והנוסחים שהוא נושא.
אפילו אהבתו לנשים בפראזה זוכה
לפרשנות למדנית במקצת. החושניות
הפגאנית מעיקרה, והערים הפלבי
כל-כך, זוקים לכוסות של פרווה
כחם נודדים מהמורח החם אל
ארופה הפורטוטנטית והחושניותן. אשה כזו
היא תמיד בתנוחה מגבר לנבר והקרה. כך
היחידה לעכב אותה מעט היא
להשתעבד לה.

נדמה אפילו שחילק מדרפיו הדרתיים
של האדם המאוכיסט עוברים גם הם
דרך הסטה לעבר וירת החוויה המינית
שלו. וו אגב תוה נשא באוני אדים
תהי, למגררי לא פיקטיבי, שטען כי
הצורך לסוגוד (לא) מובנה בכולנו,
וכאשר אינו מופנה אל המקור האלוהי
הוא עשוי לעבור מצב של קיזזוניות
מינית. לא מעת מתחבatoiותיו של
מרמוני על מעמיקים פיסיולוגיים
עצומים ורובי בגדים הרבה יותה.
נדמה שכן שילם מאוזק מט נכבך
לצורך שלו בחתקינות, מס טהוריד
מן האותונטיות של החוויה בחים
ובברין אחד.

ואת עוד, מאוזק חושף כאן בעיה
חמורה מאד בשימוש בפרשקבתה
ההיסטוריה: קל יהיסת לאינדויואל
להסתתר מארוחיה ולהקטיין את מידת
הஅחריות האישית שלו. האם על
האהוב לחחות באמת למצוות
האהוב לא מושך לאשר כאשר מתיAWN
מגיעה לתובנות לא בהכרח חמימות
ורצינלי ביחסו אל הפתיש שלו.

מאוזק בספר זה, עשוות למתוך
בתיאוריה זו, שכן יש כאן שמוסח
מסויים בטרמינולוגיה דתית. "אני"
יכל להיות מאושר כאשר מתיAWN
מן האותונטיות של הכהב בחים
ובברין אחד.

ואת ועוד, מאוזק חושף כאן בעיה
חמורה מאד בשימוש בפרשקבתה
ההיסטוריה: קל יהיסת לאינדויואל
להסתתר מארוחיה ולהקטיין את מידת
האחריות האישית שלו. האם על
האהוב לחחות באמת למצוות
האהוב לא מושך לאשר כאשר מתיAWN
מגיעה לתובנות לא בהכרח חמימות
ורצינלי ביחסו אל הפתיש שלו.

נדמה שכן שילם מאוזק מט נכבך
לצורך שלו בחתקינות, מס טהוריד
מן האותונטיות של החוויה בחים
ובברין אחד.

אני רוצה שאוכל להעריך אשה, ואת
זה אני יכול לעשות רק כאשר היא
אפשרת כלפי [...]"] (עמ' 41).
(וכמובן אם נכניס לכואן את מושג
האל, מה שכאמר מתאפשר בקהלות,
גיגי לתובנות לא בהכרח חמימות
ולגביה תפיסת האלוהות שלנו).

הו זמן לשוב להגלה, המטרה שלו
לפתח ולפתח את התודעה לקראת
היריות. ההיסטוריה מבחןתו ריה
תהילין דיאלקטי. "הוא אומר לנו איזו
צורה לובשת ההשתנות: תוה, ואחריה
אנטיה, ולבסוף סינותו, שנחפהת
בבואה הומן לתוהה החדש, המולידה את
האנטיה, והונת היא חורגת מן הטוח של
פרקטיקות מיניות) הינו משתיחים
מאוזק את ההתנסות הרגשית שלנו.
אפילו את זו המקומית שמאפרשת
קריאה אמפטי בחוויה הלא פושטה
שעובר הגיבור המאוכיסט הראשון
בספרות העולם. ■

"מקצת השם ועד קצת הלשון"

יעירה בן דוד: *שירים מהדר המנתן*, הוצאת תМОו אגדות הסופרים 1998, עמ' 63

זהו ספר על "הריך החגיגי" ועל "ההעדר" שהוא "הטוב בעולמות" השוכן בכל מקום. זהו ספר שבו "שלגיה לא מטה" כל עוד קיים "הילד המאמין/ באגדות/ של הלב שאותו/ הגיש למלה" (עמ' 48). מצד שני, המן הושב את המשוררת במכונית הטסה בכביש הריק, בדימויו היומיומי בו "הכביש טס לעברי ונשארא מאחרורי" (עמ' 18). תוך הצצה במראה במתוך שמאו, והשיר "מיחליק עליו [על הכביש הריק] כמו כלום. השומע אותו לאט ישמע את נעלית הגלגים" (עמ' 44). בקובץ "קטעי דיוון" גוררים לפיה מدت הזוכרון" (עמ' 43) מודבקים, שרים קולאוז', כוה המופיע על שער הספר - בו פנים מתגלים מתוך חחובי (עמ' 38). אכן, אין רבד לשון "מיוחסים" וכל המלים כשרות לביטוי רגשי ומדויק.

הספר מחולק לשישה פרקים. פרק ראשון ללא שם, ואילו פרקי הספר הבאים נקראים: "שירי מקום" ו"צמיחה והיראה" והם מחלקים את הספר ומניחים אתנה לאקראי, לנשוו את התחרויות ולהודאות איתין. (עמ' 47-46) בינו לבין קולאי', בונה בפי שיר עד כדי תמונה שלמה, "צבעים מתחלפים, פותחים שמיים", ו"וונת האבן] בראש הפסל הבא"; מכאן, מראה "צורתה עם כושי שחור ובכח השני של הפארק (גני לוקסמבורג), שוחרה עם צרפתיה בהיר", בניגודים הספר הוא לפרים ולזקננים יותר, המשלימים זה עם ומשלים את הרישום הכלול. מעבר לדף, מופיע השיר "צור נאיבי" בו יש "משיט דוגיות של ניר באבטחה...". ששבילו "מה שאין רואה/ בעניינים עצומות למחזה/ איןנו קיימ" (עמ' 49).

הספר גודש ציררי-שיר, הנה למשל ציר נוף: "על האורנים שהתחלו להתאושש מן/ הדרקה.... צמיחה והיראה/ הבאה מידיעת היישרדות של היופי/ בקרחות הסלעים/ המשמרות את/ מגע האצטropolis" (עמ' 54). הקשר בין הציר, ההגות והלשון מנוסח היטוב בביביטו כמו "בנוכחות הו, פולשת נוכחות אחרית/ מקצה השמים עד קצת הלשון" (עמ' 45).

מכנה משותף: שירך

אביב עקרוני: גלקסיה - מבחר תרגומים משירת העולם,
הווצאת כרמל, 1998, עמ' 257

מכינה משותף תחבירית ולשונית יש מבינה של התרבות העולמית. משפטים קצרים, כמו המשפט המלא "אם שאלת האינזותה" (עמ' 14) לצד משפטים ארוכים בני עשר שורות יותר. אפשר למצוא מושגים מן התנתק' ומן התלמוד, למשל "מלאה כרימון" מוטענים מושגים צבאים כמו "רימון נוצר" ובונים יחד את התיאור

נסאו אליו כל עין/ ניתוח כרים/ דום
שחקי שמים/ מלאו תוכי העין;/ ורמו¹
יובלים/ כיסו מרחב הקום/. סמדר
פתח רוז/ ערגה לכל שוחר תום - /
עלות עצים רוחשת/. שפעים עטרו
סוד,/ לא עיט האורב רעד./ במשמעות
אדמות ים,/ דאה וועל' ייחד,//
בכמיהה של התבבל./ רוח שפים שע/
כמש נח בנחל/, קני סוף עגמו רב./
לבם - לשות לתותו - / לא לבו של
האדם". (אלמוני, "שיר סיני", עמ' 143).

ו"לציד" של דילן תומאס בתרגום לשירו: "שר ארבעה-עשר", מציג תרגום לפואמה "ענבלים" מאות אדר' אלון פון, תרגומים לשולשה שירים של דורותי פארדי, ואפילו תרגומים מהנבעים מהஹוטות הגאגוגיפיים, מהמשורר שירים מאות ליונרד כהן. לחמשה שירים מעתם ליאונרד כהן. אלה האחדונים, מוסיפים משב-רווח רענן לשירה המתורגמת, שבחולקה הגדול לירית, ובחולקה מצטינית באסתטיקה, צחות בטיסוי, פאות ומטאפוריקה עשרה. ערכם של אלה לא יסלאו בפונ', אך לא פוחת השובנה ונפלאה עשויה להיות שירה לשוננה "רזה", המצווה לעתים על גבול הפומונגנות, העוסקת בנושאים יומיומיים, הפורטת על נימי הלב והרגש; שירה שפועלת קשה-היום יכול להזדהות אליה לא פוחת מאנטלקטואל מובהק, וудין לא לאבד כהוא והמערכה האמיתית. כוונתו של ליונרד כהן כפי שmobata במחבר התרגומים: על הניגון שבה, והחוורות השיריות, וההמודר והאניות והביבורות המהפות על כאב ועצב קומי גדול, המסתתרים מאחוריו דבריו של "הנווט האחרון", שהוא הדבר בשיר המצוין, "האוטובוס": "היתה הנושא האחרון של היום/ הייתה ידי באוטובוס/ הייתה מושר על כי הוציאו כל אותו כספ'/ רק כדי להביאני עד השדרה השמינית... נהנו קראתי, הריך רק אתה ואני פה היללה/ בוא נברה הרחק מעיר גודלה/ לעיר קטנה יותר, המתאימה יותר ללב - / בוא, ניסע מעבר לברכות-השחיה של מיאמי-ביין"/ אתה במושב הנגה, ואני - מושבים אחדרים מאחוריו,/ אך בערים, בהן יש אפילה גוזית, נחלייף מוקם/ כדי להראות איך - השקה - שם בצפון/, בוא, נמצא לנו איזה כפר-דייגים אמריקני קטן/ בפלורידה הבלתי-נון-ודעת/ ונחנה בדיק בקצת החולן/ איטובוס ענק המורה את הכיוון קידמה/ והוא מתכת, אביב, בודד-/ עם לוחיות-זיהוי של ניו-יורק". (עמ' 33).

עוד לא ירבנו על שיריהם של ג'ראי אג'אי מניגריה, ושל המשוררים היווניים, והיוגולובלבים, והפרקיסטים, והפיליפינים, והפינדים והשוויצרים, ועוד הרשימה ארוכה. מגון השו, מעניין, וממלץ לкриאה יסודית. ■

ניצה גורביין

באנגליה, ארצות-הברית, קנדה, ודרום-אפריקה, וכלה בקפריסין, אלבניה, סין, בלגיה, אנגליה, רוסיה, ועוד ועוד. המשוררים, חלום בני-ו-מןנו, חלום - ילידי תחילת המאה, סוף המאה הקודמת, ואפילו אמצע המאה התשע-עשרה, ביניהם זוכי פרס נובל, ויישנו אפילו משורר אלמוני אחד.

המכנה המשותף, אולי היחיד בין השירים, הוא השירה. מלבד ההבדלים בסגנון, בנוסאים ובתכנים שבין משורר למשורר, קיימים ההבדלים הנבעים מהஹוטות הגאגוגיפיים, התרבוטיים, היחסוטיים והמסורתיים מהם בין השair יונקט השירה.

בדוגמה, "לצד" שירו היחיד של שיר סיני אלמוני בן המאה ה-19, משורר שירים ייחודיים לשיריו של פרדריקו גרסיה לורקה, שאותם הוא שנטאג'ו שנכתב (על-פי הערת שלו) בשפה הגללית המדוברת במחוז גאליסיה בספרד: "גוף יורך לירטת סנטאג'ו" (עמ' 38); ואפשר לומר שהשיר המרגש: "מדרגל לעיר שוליים) בשפה הגללית המדוברת שלוחה יד אל/ התהום שאין לה להושיט" (עמ' 39) וגם מאבני עין-יכרם (עמ' 39) ו גם לבקש "לק של געגע" בסגנון בסנטיאגו/ אהבת המותקה/. קמilia משמש. / שם יורך בסנטיאגו/ בלילה מתחתי (עמ' 38). אכן, אין רבד לשון מוכסם ריה חדש/. עשבים של חלום ושל כסף/ מוכסם ומדויק.

הספר מחולק לשישה פרקים. פרק ראשון ללא שם, ואילו פרקי הספר הבאים נקראים: "שירי מקום" ו"צמיחה והיראה" והם מחלקים את הספר ומניחים אתנה לאקראי, לנשוו את התחרויות ולהודאות איתין. (עמ' 166).

שונה לחולstein בסגנוןיו הוא שירו הרהפה של המשורר הסיני האלמוני שלא נופל משיריהם של משוררים ידועים, עטורי פרסים ופרסום הכלולים במחבר. השיר אמנם כתוב כמו חלק מהשירים האדריים בשפה מלזית ולא-אופנית, הקשורה לנגינה לטופוס ולפאות הקימאים בכתיבותם של משוררים אחרים) ביחס לרשותם של משורר כמו לורקה, עולם שלם בלתי-ידוע, שאפילו קצה חותמן, ובתוכה נגניתה לפוטוס ולפאות הקימאים כהילקה של שורה" על שיר המתפרק כיריה כויה "מסטופף" ביחס ליחס המאוניות המאוד מסימת ובקסם שישו יטה כמושר כהה נכתבת, ובתוכה שיר הוא שירם הדרק המיטה עצמו בונרה הדולקת".

הMOVABOT מMOVABOT נועד להעביר

לקרואו, השונה לחולstein בטמה שומרה

ההנהה של השלה שומרה לקרוא את ■

MOVABOT שטל

ביביטו כמושר כהה (עמ' 45)

ביביטו כמושר כהה, הנה למשל ציר נוף: "על האורנים שהתחלו להתאושש מן/ הדרקה.... צמיחה והיראה/ הבאה מידיעת היישרדות של היופי/ בקרחות הסלעים/ המשמרות את/ מגע האצטropolis" (עמ' 54). הקשר בין הציר, ההגות והלשון מנוסח היטוב בביביטו כמו "בנוכחות הו, פולשת נוכחות אחרית/ מקצה השמים עד קצת הלשון" (עמ' 45).

מכינה משותף תחבירית ולשונית יש מבינה של התרבות העולמית. משפטים קצרים, כמו המשפט המלא "אם שאלת האינזותה" (עמ' 14) לצד משפטים ארוכים בני עשר שורות יותר. אפשר למצוא מושגים מן התנתק' ומן התלמוד, למשל "מלאה כרימון" מוטענים מושגים צבאים כמו "רימון נוצר" ובונים יחד את התיאור

**עמידה ערן: מאמונה תמה
לאמונה רמה, ספרית הילל בן
חיים, הוצאת הקיבוץ המאוחד
1988**

נברא בצלם ה', ואין לך מULA קדושה
וזאת בכלל הנבראים אף במלאכי מרים"
(דרך חיים ג' י'). בדעה זו מהווים
הכממים ריבים אחרים, בינוים ר' יeshua הרכיבין, בעל "שני לוחות
הברית", וכן הוגה הדעות החסידי,
יעקב יוסף מפולגאה בספרו -
"תוליות יעקב יוסף". עמדתם
העקרונית היא, כי האדם הנקר האולץ
עדיף על המלאך, כיון שהוא דינמי,
משתנה כל הזמן וחומר להגיון
לשלמות. ואילו המלאכים, על אף
מעמדם החשוב, הם גורמים סטטיים
שאינם משתנים והם בבחינת -
"שרפים עומדים" (ישעיהו ו' ב'). האם
נצדק אם נאמר, שהגישה הראשונה
מתאיימה יותר לרוח ימי הבניינים
ואילו הגישה המודיפה את האם
מתאיימה יותר לרוח הרנסנס ולמאה
הssh-אשרה ואילר?

השש-עשרה, א' ?
באחרית דבר לספר כותבת המחברת,
כי "בספר זה ביקשתי להראות
שעמדתו של אבן דוד, הרף הלקנות
שבה, היא עדמה מקורית ובעל
לכידות פנימית וכי ספרו מנוטב
مبرאשיתו עד אחריתו ליבון שאלת
חופש הרצון" (עמ' 292).

אביב עקרוני

רוני סומק

חצ'י פינה

גרגוריאי קורסו

מאונולימן גובי אוֹן

ספרינגן טורבעת

**לילָה אַחֲד חַמְשִׁים אֶנְשִׁים
הַתְּרַחְקֻן מֵאֱלֹהִים בְּשִׁיחָה
וּסְטוּבָעָן.**

**בבקר, האלוהים הנטוש
הכנים אצבעו לים,
הוציא אורה טבולה בחמשים אנשים
והציבע לכובן הנצת.**

מדוכער באדרה, ו"המרדנות", אמר אנדרה מירואה, "עדועה להיות מנוצחת". וכך, בשבע שורות, לופת גregorיו קורסו את גרון המורדים ואת הלווייתו הוא הוא מנין, ביד מההסתת, על אצבע אלוהים המצעיה לכיוון הגאנט.

הנתנו הקדם-מיומת של הראב'

תחלתו של רום האристווטליאום
היהודי בימי הביניים.

הספר שלפנינו נחלה לשולשה חלקים,
שיש בהם התייחסות נושאית ברורה
לשושלת המאמרים המהווים את ספר
"האמונה הרמה", אך תחילתו מוגדים
כאן מבנה הספר והקדמה, שבה
נידונים צדדים שונים במהלך חייו
ויצירתו של ابن דודו. לבסוף נסף
תיאור תרגומו של הספר לעברית -

שנעשה רק במאה ה'יד'!
ומבו, שיעיקרו בקביעת המסגרת
הדעונית וסבירום הדגם הפילוסופי
הבסיסי.

החלק הראשון עוסק במושג יסוד,
שאנים קלים להבנה לאלה שאינם
מצויים ברזי הפילוסופיה
האריסטווטלית ובפיתוחה המוסלמי
והיהודי. נידונים בהקשר זה מושגים
בעצם ומרקם, חומר וצורה, תנועה
ומרחיב, הנפש השכלית ועוד. על רקע
זה ניתן להבין את חלקו השני של
הספר המתרכז בשאלות וסבירות
הסיבות עובר הדין לאחדות האל,
لتאריו, לניטות מהותם של המלאכים
ובמיוחד לתופעת הנבואה, מהו
גורם חשוב ביותר במסכת האמונה
היהודית.

**לפני "מורה
נכוכים"**

עמידה ערוץ: מאמונה תמה
לאמונה דמה, ספרית הילל בן
חיים, הוצאת הקיבוץ המאוחד
1988

פתחה בסיפור אישי. בשנות הלימודים
האוניברסיטאיות 1953, למדתי אצל
אחד מגדולי ההלכה בדורנו, הרב
שמעה אסף. הוא הרצה על השובי
הרבנים והוגי הדעות בספר ובסוף
אפריקה וביניהם הראב"ד (ר' אברהם
בן דודו), כאשר שוחחנו על
רענוןיותו, או ר' מזכירים לו את
השקבותיו של הרמב"ם ב"מורלה
נכוכים". אכן, כך הדבר", אמר הרב
אסף. הראב"ד הקדים במקצת את
הרמב"ם, אם כי הרמב"ם גדול ממנו.
ונזכרתי בבדברים אלה, כאשר הגיע
ליידי ספרה של ד"ר עמידה ערן -

"אמונה תמה לאמונה דמה", העוסק
בഹגותו הקדם-מיומנית של ר' אברהם
בן דודו. הראב"ד נולד בקורדובה
בראשית המאה ה'יב', אך פעלותו
העיקרית הייתה בטולדו, שלאחר עבר
בעקבות השתלות המואידרים על
ספרד המוסלמית. הוא היה, ללא ספק
תוצר מופלא של תרבותם המואידרים על
הבנייה, שנתרבבו בה יסודות
פילוסופיים, יהודים, מוסלמים
ונוצריים. הוא היה אחד כל מכני
התרבויות היהודית, כולל כתבייהם
ההגותיים והפיזיטיים של שלמה בן
גבירול (בשרה ובפסרו הפילוסופי
"מקור חיים", שהוכר בעולם הנוצרי
כ-*FONS VITAE*), ושל יהודה הלוי
(בשרה וב"אכוורי"). במקביל שחה
במים ההגות היוניינית, עתיקר בעבודה
העברית ובפיתוחה עלי-ידי ابن סינה
ואחרים. איש אשכולות זה הוכן בדרך
כל בוכחות ספרו ההיסטוריוסופי
הידוע - "ספר הקבלה" (כולל החלקו

החלק הלשוני והאחרון של הספר מתמקד בשאלת, שעמدهה במרכו עיינום של הוגי הדעות היהודים בימי הביניים - כיצד לגשר על הפער הנרואה לעין בין האמונה באיל אחד ובמוסופר בתורה, לבין תפיסת העולם הפליטופית. כוכור, הוטל בשעתו הרם על כתבי הרמב"ם, ורבים רבים במשיכיו דרכו - לאחר מותו בשנת 1204 - מתפלספים ועוכרו ישראל.

הנושאים - זכרון דברי רומי ודרכי מלכי ישראל בימי בית שני) ופחות ב计较ות ספרו ההגותי - "האמונה הדרמה" (או כפי שנקרא בתרגום שני - "אמונה נישאה"), שנכתב בשנת 1161,-CSלולים שנה לפני הופעת ספרו של הרמב"ם - "מורה נבוכים".

נראה שהראב"ד חיבר עוד שני ספרים שאבדו - ספר על אסטרונומיה וספר שבו יצא נגד תפיסת העולם הדתית

הראב"ד מאמין בפשרה בין הפילוסופיה לדת, ובספריו הוא מישב את הסתיירות לכורה הקימות בינהן. אבני הבניין של החלק השלישי הן בעיקרו הרzon האלוהי, ההשגה, מקום של האפשר ושל הרע וחופש הרזון, שנבচן במהלך הספר זה מנקודת ראות מדעית, פילוסופית של הקראים. עמירה ערך אינה מעוררת, כמובן, על מקומו המרכזי של "מורה נוכחים" במועד הפילוסופיה היהודית הנשענת על עולם ההגות האристוטלית. אולם בספרה היא בוחנת באופן רציני ועמיק את כל השקפותיו של הראב"ד, כיוון שהוא בו את הסוגיות החשובה המبشرת את

ים בחילון: ראי של תלבופה

אלינה נאמן: *ים בחילון, העיבון הדramtic המאוחר 1997*

אלינה נאמן

הארצישראלית במחצית השנייה של שנות השושים, מקדישה אילנה נאמן מקום נרחב להשפעה של הגוויות האידיאולוגיות של התיאטרון הארץישראלי מכאן, וليיחסו הנומלין בין התיאטרון הארץישראלי ווצריי לבין המערכת התיאטרונית האירופית, מכאן. אך מה שהחשוב הוא שגם בהקשר זה יש בהנחת היסוד של המחברת כדי ללמד על רוחב היריעה שבמסגרת עליה היא רוקמת את עיוניה ביצירת התיאטרונית של לאה גולדברג. שכן לගירסתה של המחברת "את הפעולות התיאטרונית בשנות השושים יש לראות כחלק ממערכת התרבות של אותה עת". ואז באשר לעיקרון מנהה מאמצת נאמן את התפיסה הרתבה על-פייה "התברות היא מכלול מערכות, שכל אחת מהן היא גם אוטונומית וגם מקיימת יחסי גומלין עם מערכות אחרות" (עמ' 33).

על מצעה של יייטה תרבותית וחברתית רחבה זו, אף ניתוחים פילולוגיים והשווות כתבי היד השונים של המזהה "ים בחילון" מעובנה של לאה גולדברג - לצידם של ניתוחים ספרותיים רגשיים העניינים מעשה האמנות הספרותי גוףו, ניתוח הדמויות, ובחינת דרכיו עיצובה של העלילה - מקבלים האמנות הרגיל. כפועל יוזא מכך ימצא עניין בספר שלפנינו לא רק המשמעות ועומק החרוגים מגבולותיו המקובלים של הניתוח הספרותי או האמנות הרגיל. הקורא שעניינו קורוטיו של המזהה העברי, או יצירתה של המשוררת, הספרה, המזהאות וחוקרת הספרות לאה גולדברג, אלא גם כל המעוניין בהכרת תולדותיו של היישוב היהודי העברי, או בדורותיו של המשוררת, בשנות המנדט. כך, יודוגמה, ימודד הקורא אגב קרייאת החיבור על הפקדום המזהה שעניינו בחרורה ומיעדם של המבקרים י'כאנחו' בחיבור מגויסת, על זיקתו של התיאטרון הארץישראלי לתיאטרון הגרמני, (עמ' 100-102) ועל המתיחות של ליטות זיקה זו, על שאיפתם של צופיו התיאטרון עברי ובמה מקורית, (עמ' 103-102) וכמبن שגדם על הריאליה הביקורתית והחברתית של התקופה, ועוד נושאים שתקצר היריעה מלמנותם. לשון אחר: *"בימים בחילון"*, העיבון הדרמטי של לאה גולדברג, שראה או כשתניטים לאחר פטירתה של מחברתו, אילנה נאמן, ימץ הקורא המשכיל גם, ואולי בעיקר, תיאור מאלף של פרק בהיסטוריה התרבותית של היישוב בשנות עיובוה של הספרות העברית. לא נותר למחברת רשותה זו אלא להביע את צערו על כך שהספר שהוא פרי ביכורים נאה, המעלה שורה ארוכה של נושאים שטרם הפסיקה המחברת לבדוק לעומקם, והוא גם מתנת הפרידה של אילנה נאמן זל.

עם המזהה "ים בחילון" מצד אחד, ויעון בכוכרות העיתונות היריות של מבחוץ עת, מצד שני, מצבים לכארה, על ניתוק מוחלט מן האירועים בני הום" (עמ' 25). אבחנה זו התקבלה את מלא משמעותה אם נזכר את מצבם של יהודים גדרניה וארצאות מרכז-אירופה באותה שנה ובעיר שבחותה את בסמוך מאוד להציגת המזהה, הדיעו עיתוני הארץ על אלף יהודים שנשלחו לדכאו, ואת אוריית ערב המלחמה שהדרה בគותות העיתונים בארץ ובעולם. ברם, אילנה נאמן אינה מסתפקת בבחינת המזהה של אליה גולדברג וניתוחו הספרותי של המזהה י'ם בחילון' ימץ הקורא בספר זה את החרתיות וההקרבים התרבותיים והאידיאולוגיים שעיצבו את חוויתם של בני הדור ובראשם בראשונה את השלוותה של העלייה הגאנונית, הדודהה בכנייה העלייה הגאנונית, וכלל, ובמיוחד במחזה שבעזונה של המחבר ש לפנינו, שכן "ים בחילון" שעניינו שייחור המזיאות המשותפת להקל ולמזהיאת. דברים החשובים בימתיות, בפרק זה מזכיר אילנה הידועה בדורותיה היה נחכיה של המזהה מוגביה, ובמיוחד במחזה של לאה גולדברג, תוך הדגשתה העובדה שלאה גולדברג ורוב יוצרי ההציגה י'ם בחילון" ומשתפה היה היו שיזען להפקה בימתיות. בפרק זה מזכיר אילנה הגרמנית (עמ' 28-26), אילנה נאמן נדרשת אף לשאלת היחס שבין העקריים של המזיאות' שבעורותם האידיאולוגיות ואשרطبعו את ממאפייניה היה מגויסות אידיאולוגיות, גבואה, לבין עיצובו של המזהה מזהה, וכך בלאו של שרטוט קוווי האומות והחברתיות, וכמוון: האסתטיות של בני התקופה, צופי המזהה כמו גם מחברת המזהה בגדעה אחת - שהמחזה רע. ובצדק".

הערכה המזיאות ואשרطبعו את חותמתם על ההעדפות המוסריות, הלאומיות והחברתיות, וכמוון: הכל ויה הרמוני כל כך, ממש שלמות של כל. גם הקהל וגם הביקורת היו בדעה אחת - שהמחזה רע. ובצדק".

הדרמטי של לאה גולדברג, י'ם בחילון' הדרמי של אילנה גולדברג בקביעתה שהמחזה י'ם בחילון' היה "משמעות של רע", או עד כמה נוכנה ומדוקת היא אבחנתה של המחברת "גם הקהל וגם הביקורת היו בדעה אחת - שהמחזה צדקה מכך הראות שאהילנה נאמן במחקריה, נקודת הראות שאימצה היתה להתנקך מן המזיאות שרחשה מחוץ לאולם התיאטרון. עצמתם של האידיעים הורגשה אף בכיקורו, שנקתבו על ההציגות שהועלו באותן שנים על הבמה" (עמ' 24). כתזאתה מכך אך טבעי הוא שצופי המזהה י'ם בחילון" לא היו מסוגלים להשאיר למרות המיתוס החלוצי, לא היה הוא מעדמה של האשה שווה להה של הגבר...".

וכך, מס' ימ' נאמן, "מסתבר כי אילנה נאמן את עיוניה בעבודתה היא מאחוריהם את המזיאות הסובכת וחדומת שאותה חוו בימיום בכואם הציגה, אך גם הצופה, קיבלו מצב להעיר את המזהה. בדים והראיה לתשומת לב היא בהקשר זה והראיה לתשומת לב היא בדומה לזהה בברק' המערצת התיאטרונית

היבורה של אילנה נאמן זל י'ם בחילון, העיבון הדרמטי של לאה גולדברג, עניינו המיידי, כפי שאף מעיד שמו, עובונה הדרמטי של המשוררת, המבקרת וחוקרת הספרות לאה גולדברג, ברם, מן המפורסמות היא שחוקר, או מחבר, הקשוב במסירות ובריגיות למושא מחקרו ולכלול הקשריו עתיד למצוא עצמו עד מהרה חורג אל מעבר לגבולותיו של משה המחבר. ואכן כך גם עלה בגורל היבורה-מחקרה של אילנה נאמן המונח בפנינו. ראשיתו של החיבור בחקר עובנה של לאה גולדברג, המשכו בחינת ההקשרים החברתיים, הלאומיים והתרבותיים של עיובון, ואילו סיומו בראייה אינטגרטיבית המציג את היצירה האמנותית בייחודה מזהה, ובఈירה הרכבים הון לתפקותה והן לתרבות הפוליטית והחברתית של מצעה, בمسגרתה וכمعنى לה נזרה היצירה האמנותית מה.

במרכזו של החיבור עומד המזהה י'ם בחילון' של לאה גולדברג. המזהה נכתב והזג בשנת 1938, וככה להופעה אחת או שתיים בלבד. ככלורה מדובר אפוא במחזה של אליה פה, ואכן, בראיון אותו בשנת 1955 אמרה לאה גולדברג: "כשהייתי צעירה שעניינו שיחזור המזיאות המשותפת במקורה איבסני על הווי הארץ. אכן, בראין אותו גולדברג, שכן י'ם בחילון' נזכר במחזה של שנות השלושים' במחזה השני של שנות ה-30, וכשהייתי צעירה מואוד כתבת מזיאות מהזהה איבסני על הווי הארץ. היה והמחזה איבסני על הווי הארץ. הכל ויה הרמוני כל כך, ממש שלמות של כל. גם הקהל וגם הביקורת היו בדעה אחת - שהמחזה רע. ובצדק".

הערכה המזיאות ואשרطبعו את חותמתם על ההעדפות המוסריות, הלאומיות והחברתיות, וכמוון: האסתטיות של בני התקופה, צופי המזהה כמו גם מחברת המזהה בגדעה אחת - שהמחזה צדקה מכך הראות שאהילנה נאמן במחקריה, נקודת הראות שאימצה היתה להתנקך מן המזיאות שרחשה מחוץ לאולם התיאטרון. עצמתם של האידיעים הורגשה אף בכיקורו, שנקתבו על ההציגות שהועלו באותן שנים על הבמה" (עמ' 24). כתזאתה מכך אך טבעי הוא שצופי המזהה י'ם בחילון" לא היו מסוגלים להשאיר למרות המיתוס החלוצי, לא היה הוא מעדמה של האשה שווה להה של הגבר...".

וכך, מס' ימ' נאמן, "מסתבר כי אילנה נאמן את עיוניה בעבודתה היא מאחוריהם את המזיאות הסובכת וחדומת שאותה חוו בימיום בכואם הציגה, אך גם הצופה, קיבלו מצב להעיר את המזהה. בדים והראיה לתשומת לב היא בדומה לזהה בברק' המערצת התיאטרונית

ריבוי גירסאות במציאות מדומה

חרחה לואיס ברוחס: *בדיונות*,
מספרית: ירושה ברונובסקי,
הספריה החדשה 168, עמ' 168

נקודות המוצא הביבוגרפיה ל"בדיונות"
ממוקמת בערך חג המולד 1983; ומן
לא רב לאחר מות אביו עולה חורחה
לויס-ברוחס במדרגות בחופזה,
ומעשה טhon, הוא נחבט בראשו בחולון.
צירוף של זיהום וקדחת גורם לכך.
шибול לבית-החולים לניתוח ראש.
החוליה חושש שהוא יאבך את יכולת
השכיבה והכתיבה, יותר מכך הוא
תתיירא מפני אבדון הקשור לכתיבת
ביירות. אימת הפגיעה המוחית
מובילה אותו לפיתוח סוג חדש של
 כתיבה: "בדיונות", או "פיקשן"
 בחוקה שנייה: ברוחס מתהיל לכתוב
 הערות על ספרים בדיוניים, מעין
 סקירות על חיבורים שלא היו. וכן
 במקום לטrhoה על כתיבתם של רומנים
 ארוכניים שיגעתם מרובה ובמקום
 להסתפק בביבירות רגילות, הוא
 פוץ במלאת פירשנות של ספרים
 מומצאים שככל אינם קיימים. והוא
 יאנר המצויע על גבול הספר הקצר,
 הביקורת והמסה והוא נע בין בדיון,
 למאמר מלומד, בין ספרות
 לפילוסופיה. חלק מהטיספורים
 המרכיבים את קובץ הבדיונות
 תורגם באסופה "גן השבילים
 המתפללים", ואולם בתרגומו הנכווי
 שבברונובסקי ומשלים טקסטים
 נוספים, בכך הוא מציע מהדורה
 חדשה לקובץ כולו.
 זו בערך ההציג השגורה הצפואה
 ל"בדיונות" והוא מופיעה בגדסאות
 שונות בעטיפה האחורית, בדבר
 העורך ובפרולוג לספר. ניתן לדון
 בחיבור מאינסוף וויזיות דאה ואולם
 הנקודה המעניינת אותו היא היחס
 בין ברוחס לבני מתחים מסוימים
 בתולדות הדתות, הנע בין גnosticism
 למיסטיות ובין קבלה לעיונים
 בהיסטוריה של הקפירה. כבר בטקסט
 הראשון - 'טלן אוכבר אורביס
 טרטיס', מצטט המחבר את "אחד
 מראשי הכהרים [ש]zechir שהראים
 והMSGILIM נתבעבים, מכיוון שהם
 מרבים את מספר בני האדם". (עמ' 15).
 רוזה לומר, החשתקפות מכפילה
 את הרוואים ומגמת הריבו מנגנת
 לאמת אותה: הן מצד טבעה המתמי,/
 הן משוש שאם עסקנן בכפירה שמן
 הסוג הגנוסטי, כי או עצם הבריאה
 ומילוי מצוות הפרו ורבו היא בגדר
 מעשה תועבה.
 בהמשך מפתח ברוחס את תורתו של
 הכהר הנברא כפרי הפקרות
 משוללת אחריות של הדמיונות ועם
 אחד הגנוסטינקים הללו": העולם
 הוא אשלה, או סוג של בדיון

חרחה לואיס ברוחס

ומכיוון שני הוא עשוי להזכיר את
 תורת החלימה המודרכת של دون
 חזאן, בספריו של קרלוס סטאנדה.
 הציוף של קדרת החלימה וחיקוי
 הבהיר שב ומעיד את הדברים
 בהקשר גנוסטי מובהק: "בקוסמוגניות
 הגנוסטיות מעצבים הדמיוגרים את
 אדם כשהוא אדורם ואינו מציל "

להתייבץ על רגליו" (עמ' 54).
 ב'הגרלה בארץ בבל' משרות ברוחס
 את חוקי הטלת הגורל של האמגושים:
 "הבללים התמסרו למשחק, מי שלא
 קנה פור נחשב מוג לב... החברים
 במשמעות הכהנים נהגו להכפיל
 בשלוש את פוריהם והתענגו על כל
 תפוכות האמונה והתקווה" (עמ' 59-
 58).

הרצון להזכיר את המילוא האשליטי
 של הביריה לחבק את הכלויות שלה
 ולשוב להכפיל את הדברים בתמונה
 מראה שתשות את הקרווע מתחת
 יסודות העולם מתגלגל בחוץ הספריה
 הקוסמית. היקום כולם מומר בספריה
 ענקית, אינספיטה, שברוחס הוא
 אדריכל המבוקים שלה ומטעו של
 "אותו ספרן לא מושלם, [ה] עשוי
 להיות פרי המקרה או מעשה ידי
 דמיוגרים ודוניים" (עמ' 72). הcoil
 מציין כאן, אך גם הקטלוגים
 המופיעים: "הוכחת ויזפו של הקטלוג
 האמתי", כמו גם "האונגליון
 הגנוסטי של בסילידס" (עמ' 74).
 הספריה הבבלית מכילה כאמור את
 הכלול, אלא שמתוך כך מתגלמת בה
 גם אינותו של הכלול - חוסר האוניות
 של ספרניה והאובדן של עצם קיומה.
 "מוארת בודדה אינספיטה... הסרת
 תועלת" (עמ' 78). בעדכו נכוון
 לעכשו הספריה של בבל עלולה
 להתגלות כרשת האינטרנט: חובקת
 כל ועם זאת אשליטית, נארונית,
 מועדת להתקפי וירוסים, שבוייה
 במובן טלו של קריוסות. ספר הבדיוני
 הולך וטווה את מבוק הספריות ואכן
 המבוק הוא גיברוו הגדל של גן
 השבילים המתפללים והוא תבניתו
 של הרמן האוטי, הרב-זמני ואפוך
 הסתריות, הדומה לספרות הנכתבת
 עתה כמין משתק מחשב של ריבוי
 גירסאות במציאות מדומה.

ברוחס נע בכישرون בין אגדות
 הקטלים וסודות הדראדים,
 לעליות שחרוזה והוא מתמן
 בתווות אוטורית בין נסתרות כת
 הפניקס, לכחות השם המפושר.
 הובי חוכמת לקללה הנוצרית
 והיהודית, לתומדות 'כת החסידים'
 ולתורות שעלה גבול המשיחיות של
 הבדיוניות כgingel של מובים:
 מלחת בנדורי הפלא של יקומים
 ספרתיים, הוא מכפיל את העולם
 ושב מעדער את יסודתו. בעודו
 טורף את תודעתו של הקורא בסדרות
 ■ של מלכודות מובים.

אלiji shi

פרי יומרה רבת המזאות, היוצרת
 שפה חדשה וספרות אחרת, המאיימת
 על תמונה העולם השגורה.
 בציויליזציה הבדوية הזאת,
 המטאפיקאה היא סוג של טיפול
 שקר (עמ' 16). ואולם כאן בדיקות
 טמונה הדיאלקטיקה של ההשתקפות:
 אם תמונה הראי היא שקר, הרי מצד
 אחד היא מרובה וככובול מחזקת שלא
 לצורך את השקר הבטשי הגלום בעצם
 הבריאה. אלא שמצד שני, הצבת הראי
 מול השקר עשויה לחשוף את
 שקרותו והאמת אייפר או אין ממשות של
 המציאות הנבראת. סביר כפוף הפניים
 זהה נעה יצירתו של ברוחס ככלב
 שמשיו הצמיד מזרת אייפר קטנה
 לקצה זנבו. הוא מכפל את הבדין
 של הבדין ומעלה אותו בחוקות
 הולכות ומתגברות ומתוך כך הוא
 יוצר את המבוק של השבילים
 המתפללים. החיבור הראשוני בקובץ
 עוסק בספרות "פנטסטית באופיה",
 הנוצרת כמעשה נוכחות וחוירנות
 אינטלקטואלית. ברוחס מעצים את
 המיסטיות הקאציה של הקורפוס הבדיני
 שהוא דין בו כביכול ורק הוא מפוזר
 סביר נסיבות חיברוו העולמות את
 הקבלות הנמרשת מפיו של "המקובל
 היירושלמי, יצחק לרוא" (עמ' 38).
 צירוף היהוד העיל-טבאי והבלשי ניכר
 ביטר שאות בחיבור 'עין ביצירתו
 של הרברט קווני'. המצע המיסטי
 והגנוסטי, הקבלי וההרמי המשמש
 את ברוחס באילתרום שונים שב
 היומרה להמציא יקום כזוב ותאזרו
 בפרוטרוט "על אימת המיתולוגיות
 שלו והמלת לשונותיו" (עמ' 19).
 והוא יקום הנברא כפרי הפקרות
 משוללת אחריות של הדמיונות ועם
 זאת עצם התרגיל של בריאתו הוא

ולפיכך כל הכפלה שלו באמצעות
 המשעה המניינית, המהלך האופטי של
 הראי, או האקט הייצרתי של האמנות
 - מהוות פגעה באמת ולמעשה היא
 המטאפיקאה היא סוג של טיפול
 בהלם, סיירה של הפתעת פנטסטיות
 וההיסטוריה של התבל והבוגרפיה
 של האנשים החיים בו אינס אלא
 "טקסט שכותב אל נחות דרג כדי
 להציג להבנה עם שד" (עמ' 23).
 הטקסט השני - 'ההתקבוב אל
 אלמותאסיס', שבומכנית את הקורא
 שקרותו והאמת אייפר או אין ממשות של
 המציאות הנבראת. סביר כפוף הפניים
 המציגות הנבראת. הוא מכפל את הבדין
 להזיה עתיקה הגובל בrome מיסטי.
 גיבורו הציגה הנדרונה הוא "כופר
 בעיקר שאנואמין באסלאם" (עמ' 34).
 הלה מתגלגל בדרכי החמים עד
 להארה הכרוכה בהתעלות רוחנית,
 אך גם בגilio לפיו "ריבונו של עולם
 שרוי בחישוב אחר מישחה, והוא
 מישחו אחר עוד מישחו נעלמה מננו"
 וכך הלאה במבו ברוחס אינספיטי
 ואופיני (עמ' 37). מトン כך משבכ
 הספר הארגנטיני גם את שמו של
 הארוי הקדוש ואת תורה העיבור
 הקබלית הנמרשת מפיו של "המקובל
 היירושלמי, יצחק לרוא" (עמ' 38).
 צירוף היהוד העיל-טבאי והבלשי ניכר
 ביטר שאות בחיבור 'עין ביצירתו
 של הרברט קווני'. המצע המיסטי
 והגנוסטי, הקבלי וההרמי המשמש
 את ברוחס באילתרום שונים שב
 היומרה להמציא יקום כזוב ותאזרו
 בפרוטרוט "על אימת המיתולוגיות
 שלו והמלת לשונותיו" (עמ' 19).
 והוא יקום הנברא כפרי הפקרות
 משוללת אחריות של הדמיונות ועם
 זאת עצם התרגיל של בריאתו הוא

עוֹזֵר רַבִּין

איך זה בכה לשכבר פניו אל
פניו שמעל, פניו אל
פניו שלמטה והם אותן
אדם, עודו הוה, היה ויהה.
שנים שם الآخر
חחי ולא נכח. א נכי בראותי וא נכי בראותנו.

בכל מפלאות חyi תיו^ו
אין מה שישוה לمرאה תפראות
של עכשו:

אנכי הוא הארץ וא נכי הוא בשמים
האחד שהוא שנים
חyi ביגו וכאבו ורעבו
בזער במקומו, בפניו ובהתלה ידו.

פקות עינים, איש בגבורתו.
לא דמיון חומיק, או אדם חוללה אחריתו.
לא נפשי בחולמה. א נכי, א נכי
בכל מאודו, בכל מאודי

אדם יליד עפר, באhabit בשר ודם.
גוף מגופי הארץ, רתוף הרוחפים
אחד שהוא שנים
נושקים בו ארץ ושמיים.

מוור. האמנם נפילה היא זאת
בגביהם לאין תכליה? או שמא
סתם תנוחה רחופה שכזאת -
דמות אדם בركיעים אל מול
דמות אדם באדמה.

להבה מול להבה הנפש
רוּשָׁמֶת את עצמה בעצמה אהבה במרומה
במו ידיה כתבה צורת גועה
על ריעות השמים
לגגד העינים החוזות בה ובה
אהווות

השכיבת כפולת הפנים זאת - דבר
שאין לתאר בארץ עפר ואבני
ולא לראות פנים אל פנים
בעיני הבשך.

או איך זה שא נכי יכול לחוץ
דבר אשר לא יתכו^ן
ובכל זאת כן

בעורי אדם של ממש ולא
צל-רפאים). החש

את فهو מכחו - מעודו
לא בחש סמי-תוהה
להעיב בינו ולחתייש ידו

עד מכל ערד! הנה הוא מספר
مراה שאין לבאר:

הרחק מעליו, הרחק מתחתנו
השנים:
אחד גבו על עפר ואבני
ואחד גבו לשמים.

תמיד תמיד נכוף להחשף
ומהר להסתתר
בשידיו

אשר לא כתוב מעודו
ולא שר כל ימונו

משמעותם שנים לנצחנה

את חיו חנט בתיו,
ואיך יהיה לו למצבה
שידיו אשר כתבה-לא-כתבה הנפש

שק אליהם כל ימיה יתלה
משמעותם שנים נבללה.

עם שקייצו הנגרת
פחד חשכה שאט חייו מבסה
אך עם בקר חזרה, עולה
ומתגברת האש הלבנה
עד התפרשה
ברקיעים של תכלת מתלבנה
על פני המים, שירות
רוחפה
עושה בך צורות צורות
של אהבה
זו את זו רודפות
זו בזו להבלע באפליה
עד העלות השם
ילודת תהום נחטא

אייפה ההליכה בשנים?
אייפה הנטהבת, הగירה בימים
ובארץ ממילכה?

וההמקום, אבל
כמה אחר הוא עתה
להולך בו לבדו
בוקר היוטו לצדקה

היא בחלתה
שמתוכה עלתה
אותה לשובב
הוא שMRI הביטו בה
נשא באורה, מעופף.

עכורה, עכורה וUMBUTTA
הארץ שהיתה ערש אַתְּבָתָה
ונעתה היא ציה מטה -
היא שהיתה נטויה אילנות
שופעי שמחה גראה וצללים, ורעה
שדות ושבילים לעבר בס אַתְּבָתָה,
וחפת כוכבים עליהם נטויה.

לקראן מנפש את לבושי הבדים
הצבועים אדם, כמו היה זה דמה
איש הולך את חייו
בד' אמות של במתה.

לשוא לשוא הציג חייו
לפני כסאות-אולם פעורם
עכשו מכסה מערפני
עכשו נחשף - שירים שירים
לראוי.

הנפש החוגגת אהבה-ביסורים
מושפעה בהצגת-יחיד לאין רואים
בשירים שלא כתבה
אהבה שלא אהבה.
לקראן لكראן קראה. ושבעתים
בידים פוחדות אהוה
בבגד-הדים ובו נתעטה.

עוור רבין: לא יכול לכתוב אחרת

יעקב בסר

רואה, השירים נדפסו רק ב'על המשמר'. היה לה נטיה להודחות עם אלו שכתבתי עליהם. למשל, כתבתי שיש סרסורים במדינה, כתבתי "אני סרסור". כתבתי: "את חמת הזעם של הנביא והמושיכ לא יסלח לי אלוהי התמים והשלמים". וכיון שהרגשת כי אז, השירים האלה לא נדפסו במקומם אחר.

אני חוזר שוב לשאלת המוצא, אתה אומר שאתה לא משורר למשוררים אלא לכל קוראי השירה, אבל השירה שלך לא פופולרית. מדוע?

אני אוהב לדבר על שירה. עשר שנים לימדתי באוניברסיטת חיפה ריק שירה שאני אוהבת. נוכחתה שבבעה של התקבלות השירה היא בעיה של גישת הקרים ורוצים לדעת מה התכוון המשורר. חלק מהם איבדו את הקשר לקלוט שירה. לדעתי, שירה צריך לקלוט באופן בלתי-רצינוני ואחר-כך להחליל עליה את עצמן: אתה רוצה לשם מה אומר השיר, אתה שומע מה אומר אתה אומר על השיר, אתה שומע מה אומר השיר. מה השירה שלי לא פופולרית? על זה אני לא יכול לענות. אף פעם לא שאפתתי לו. אני לא יכול לכתוב אחרת.

בקונטרס "הנה", בעריכתו של נתן זך אתה מפרסם מחוזר שירים על נושא. קשה לבדוק להגדיר את הנושא. אבל שיר נשמע דומה לשיר (במובן החוויתי, לא של זהות). נראה כי אני המדובר בשיר הקשור עם משה אבי הנביאים. עם אי הכניסה לארץ המובטחת, עם המדבר.

אף פעם לא כיוונתי את השירה שלי. הדברים באו. אלה היוחוויות חזוקות ביותר. שירות הנביאים בעicker. ההשפעה העומקה ביותר הייתה היתה התנ"ך. בזמן האחרון היא הייתה דרך בובר, דרך הספרים בהם בובר קורא בתנ"ך. בובר חזר והחיה בשביבי, עכשווי, בגיל מאד מבורג, את הדברים שאני עוד

הסתוריהם, נגד הכל. כל ההווי שראיתי בחמדני. היה העוזע של המעבר מהקיבוץ אל העיר. לקיבוץ הלכתי מתוך אידיאים של תיקון החברה. שכבתאי-נפלתי לתל-אביב, לא מצא חן בעיני מה שראית. איני היי, כמו שאמרתי, הסידור והתנ"ך. עד גיל 13 הייתה הולך לבית הכנסת يوم-יום. במושבות הנידחות, כפר תבור, בנימינה, בית הכנסת היה מרבי החיים. היה לי סבא שאהבתני ואיתו הייתה הולך לבית הכנסת ומתפלל. בಗיל 13 פרקי עול תורה ומצוות. אבל נשאר משחו. עד היום, בשעות של מצוקה אני קורא ודוקא בישועה, יש לי הזיקה או השאיפה האלהית הזאת שיש לאנשים לחיות חיים יותר שלמים, יותר צודקים, יותר חרדיי התהבות, אהבה זה זהה.

אחר-כך באה שירת ביאליק. גם שירת ביאליק כתובה בסולם הגבולה (במובן, אני לא משווה את עצמי אליו). אבל לא הייתי תוליה את הדברים בהשפעה חיצונית. הרי היו אחים-כך באו שלונסקי ואלתרמן ולאוראה הייתה צרייך "להתגנבה" בסגנון אחר. אבל עולם החוויות שלי תמיד היה מושפע משירת התנ"ך, שירת ביאליק, משירה, שבניגוד לשירה המודרנית, אמרה את דברי התוכחה שלא על מצב האדם, בצורה ישירה, שאנוינו קוראים לה "נסגבה". את שיחת החלין שעמיחי כל-כך הצטין בה, למשל, לא ידעת. לмерות שאני מעירך אותו ואוהב מאוד את שירותו.

אמרת שעולם החוויות שלך היה מושפע מהתנ"ך ובמיוחד וכו'. עולם החוויות או ביטויין? לדוגמה, כשחתאתהבת, הרי לא חשבת על התנ"ך?

השירים שאני מדבר עליהם לא נכנסו לשום ספר. זה מפני שלא הייתה בטוח שאני לא מערכתי את מרתת נפשי, את המזוקות הפנימיות שלי עם הכל, עם מה שאני

עוור רבין, אתה פועל בשירה העברית מראשית שנות הארבעים. את שיריך הראשונים קראתי ב"ילקוט הרעים" בעריכת שלמה טנאי ומה שמיר, שם ב글טו השירים בשוני לעומת האחרים. הלשון היה נשגבת יותר (גם אם דיבורית), החരיזה די צפופה אבל לא אובייסיבית, המילים מורחקים מן "הריאליות", התרחשויות הן בעיקר פנימיות-נפשניות. מאוז חלפו חמישים וכמה שנים אתה בשלך - ממש לכתוב בלשון לא פופולרית אך מאוד יהודית, שלך. האם אתה רואה את עצמך "משורר למשוררים"?

לא, אני לא רואה את עצמי כ"משורר למשוררים". אף פעם לא יכולתי להבין מדוע הקורא מתקשה בשיר. אני משער שזה בגלל מה שאמרת, הסגנון הגבוע, הנשגב. ההשפעה שלי באה, עוד מימי נעוריו, מספר התנ"ך בעicker. בארון הספרים שלABA של אפרהים היה למצוא גם את הספר "ההיסטוריה היהודית" של גרש תרגום שאל פנחס רבינוביץ, בשפה גבואה, וגם את ספרות ההשכלה, מאפו, למשל, ושוב, בעicker התנ"ך. עד שלא הגיעו לבית הספר התיקון, אל שירת שלונסקי, לא היה לי מוקור אחר.

מה עם שירת ההשכלה? הלעיטו אותנו באדם הכהן, מיכ'ל ויל"ג. וזה המאס. ובכלל, מה הם לעומת התנ"ך? בשעתו, שנה או שנתיים אחרי קום המדינה, הדפסתי שלשה ארבעה שירים פוליטיים. בהם השתלט עלי הקול הנבוואי, לא במובן של הגדת עתידות, או הסגנון, אלא ממש העמדה מסווג של "ידיכם דמים מלאו", של עמוס, ישעיהו או ירמיהו, שהיה נביא אהוב עלי בזורה. וקראתי לשירים "שירים מיום המדינה".

נגד מי יצא?
נגד הספרים, נגד הסרסורים, נגד

בתוך ילד ונער מתבגר חיתתי באופןראשוני. אף פעם, בשירים, חוץ משיריםבודדים, לא עברתי את הגבול, לא עשתי את עצמי נביא, אלא כתבתי כמו שווה בא.

אצל, משה הוא משורר. אתה אומר שדווא לא גמר לכתוב את ספר שיריו. אני אומר: "כך על עצמו כתוב המשורר, את מושליו/ על חרוויו נשא", ובמשך הוא אומר: "ויאיש לא ידע, ... וככל אלה/ מה מצא?... האיש הזה אשר/ לבוא אל הפלא רצח". משה לא רצה לבוא אל הפלא. משה בא אל הפלא. אני לא מתכוון לארכ-ישראל. זה קשור דווקא למעם הסנה הבוער, לעליה על הר סיני: לחוויות של אדם מודרני - ואני נהייתי גם מודרני, לפחות מהרגע שהתחלה לקרוא שלונסקי, שמה שקסם אצלו זו דווקא הלשון החלונית-הגבוהה.

ואני כתבת, למשל: "האיש הזה אשר/ לבוא אל הפלא רצח, לשם עזבון את קול לבבו חוץ בלבבו - אך דבר לא עשה ולא שמע דבר". אויל יש בשירים עמדה נפשית אישית מאוד שעוברת מהסגן ההוא להזדהות עצמית עם החוטא והפושע. אויל זהוצר כשירים שלו. בכל אופן, ממש עשר שנים ו过后, ככלhardt שירים, בינוים גם כשהייתי צער, המורים שלו והסבירה המבוגרת, לא הבינו גם את שירי שלונסקי. את אלתרמן בכלל לא. בבייליק נגמר אצל הכל. אני זכר דין עם אברהם ברוידס, שהיה שכן של אבא שלו. הוא השתדל לשכנע אותי שאלתרמן הוא לא משורר. שהוא פזמנאי. וכך היה כל הסביבה. שלונסקי בכלל לא התקבל. אבל הוא היה חזק מאד והוא כפה את עצמו והתקבל על אף וחמתם. גם אצל שלונסקי היה משחו מהמשורר כנביא מקול.

ד השפעה של השירה הרוסית.

בודאי. "שירות דוסיה" זה ספר יסוד בחיי. במדה שהכרתי את החינוך היהודי, בעיקר לספרות, אני חשב שהוא קלקל הרבה יותר, וזה ביחס לשירה. אצל הדור הקשי יותר, והיה מובה מאליו שצריך להבין את הרעינות של השירים. לא היה אפשר להם דבריהם כדי כך, שהיו שירים של בייליק שלא התקבלו ולא הובאו לבתי-הספר מכיוון שהם לא הובנו.

לא פעם הזכיר, ב ביקורת ובשיחות, הקשר של שירות אל שירת ימי-הכינויים. אני רואה את הדמיין בלשון ובפרוזודיה ובמציל. השיר שלך איןנו סגור או נעל כמי שיר אני שומע את אבל בנימת השיר אני שומע את הנימה, הנטיה כמו בשירת ימי

קודש. הרי כל המשוררים האלה שכתו שיריו קודש כתבו גם אהבת גבר לגבר.

агב שיריו קודש, אני חשב שהיוצרה הגודלה ביותר בסידור היא "כתר מלכות", ואחרים - חורתי לארץ והגילה, בפעם הראשונה, את שירת אבן-גבירול. אני משער, כי הנימה הדרתית-מוסרית, היא-היא שכבה אותה, נוסף לזה, היפוי החושני של השירה הזאת, שאין כמו. חבל שלא קוראים אותה. ציריך להתגבר על מהomat הווה של "תְּתִדְתַּנוּעָה". אגב, שאלתי בעניין זה בזמנו את דן פיס,

הביבנים. ובחריזה, אתה נותה להרزو הבורות פתוחות ובחזרות עוקבים. אני לא מודיע לך. בברותי - אחרי הקיבוץ ואחרי לונדון, שם הכרתי את שירת אליטות והראשה, את שירת יהודה הלוי ואחר-כך, הקושי שיש להציג דברים כאלה, כי הנימה משלו/ על חרוויו נשא", ובמשך הוא אומר: "ויאיש לא ידע, ... וככל אלה/ מה מצא?... האיש הזה אשר/ לבוא אל הפלא רצח". משה לא רצה לבוא אל הפלא. משה בא אל הפלא. אני לא מתכוון לארכ-

שהיה מומחה גדול בתחום.

הוא אמר, שבעצם, אף אחד לא משתמש מהומות יהודת מה והיתר ותנוועה. והוא הסכים אותי לגורדי שלא זה העיקר. אבל משוררים כמו אבן-גבירול, יהודה הלוי, משה אבן-עוזרא, שמואל הנגיד... שמואל הוניגר הוא למשל תופעה מעניינת. הוא היה איש צבא. הוא היה איש יועץ המלך. הוא כתב על כל הנושאים האלה. הוא תיאר את המלחמות שלו. אמן הוא מביא פסוקים מהתנ"ך אבל יש אצלם גם ריאליות בלתי-ריאלי, בספרים, שלמה הוניגר, עד עכשו קשה מודד להציג אותם: "בן משליל", "בן קולחת", "בן תהילים". אני חשב שהם משיחיים של השירה העברית. היא דומה לנראה לשירה הערבית שאנו חנו לא מכירם את התרבות הערבית שהיתה תרבויות מפוארת מאוד בסוף שנות ה-70. היום אין לנו מסתכלים עליה דרך הכוונות. אין לי מושג את זה.

לענין של יום יומ. יש לה הכוח לעשות את זה.

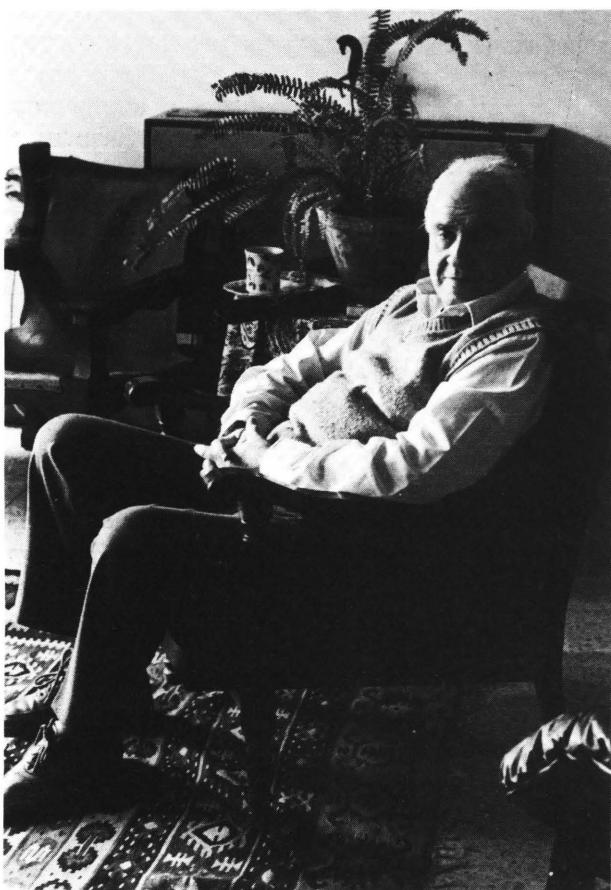
והיא משפיעה עליו?
מאוד. אבל אני תמה, עד כמה היא משפיעה על האנשים הדתיים?

שפת האם שלך - ל Morrison התנ"ך ושירה ימי הבינים והסידור - היה גרמנית. עד גיל ש.

ובכל זאת, אין שום השפעה על שירות מק השירה הגרמנית. בהמשך לשאלת הזאת, אני חותר לקביעה שהיא לא משורר המשפע מתרבויות זרות. בכך נכוון. אפילו ההשפעה הרוסית עברה דרך

חלק מהשירה הערבית היום נכתבת

על-פי המתקבנת של אז.
אני לא מכיר. בעברית, חוץ מהאנטולוגיה של שרמן, אין לנו שום דבר מהשירה של ימי הבינים. אלה העת רק באוניברסיטה. בגימנסיה לימדו את יהודה הלוי כמשורר ציוני. ויש אצל יהודה הלוי שירים חושניים, שרים באוניברסיטה שמתהכבים מאוד כשהם מורים למד את השירים האלה. הם לא יכולים לחשב שהם נכתבו על-ידי רביה יהודה הלוי, שכתב את "הכומר" ושירי

מוחה, הייתה לי סימפתיה גדולה לרוסיה דרדר השומר-הצעיר; (אני אהבת את השומר הצעיר כי היו שם ערב שבת נחדרים, ערבי שירה, והיתה אהובה של תנועת נוער), אך כי הססוך הראשון של בוגנות השומר הצעיר, היה בפעולה עם המדריך מאיר בן-גור (בעלה של נעמי פרנקל, היושב בחברון). ניסו להלעיט אותנו מרקסים. הנושא של הפעולה ההיא היה: להוכיח שאין אלוהים. היתי אז בן 13 או 14, ותקוממתנו נגד זה בכל כוח. סיפרו לי שאחר-כך היה דיון בין המדריכים בתנועה אם אני "חומר" מתאים לתנועה.

מדוע התבור הייתה חוויה מכרעתה להיווך דוקא אדם כתוב שיירים? מדוע לא צירת? ניגנת? מדוע הייתה צרך שתת ביטוי דוקא במילים?

בשנים שմדובר בהן, היינו בConfigurer עני. לא הייתה מוסיקה. ולצידם אין לי שמצ' של נתיה וגם לא כשרון. המלים תמיד השפיעו עלי. לא רק הר תבור. אלא המלים הקשורות בו. המלים הקשורות בתנ"ך. ההשפעה החזקה ביותר עלי היא מללים, כמוון. היתי ילד מפונק שבא מגරמניה, ועררתי בגופי ממש את הקושי של הרגבים, את האכזריות של הקוצים, את החספוס הנורא של האנשים בסביבה. עד שהגעתי למעלה. למשל הנזירים שעראיתי למעלה, בפעם הראשונה, כשהייתי ילד בן 10, ידעתי רק שאלה אנסים שהתקדשו. וכך לא יש גם בתנ"ך. למשל שמשון. עד היום, התפלויות הנוצריות כמו שעיקר באך, מרגשות אותי, במלים שלן, בהימנונים הדתיים שבאך שילב ועיבד. אני חושב שבספר הראשוני שכתבתי, "עד עפר", יש הרבה מן הנוצרות. אלא שאחר-כך, הספר עבר שינויים ונדמה לי שהוצאותי ממש קטע נוצרי מובהק. הרגשתי שזה יותר מדי. לא ראייתי לנכון להעביר את ההיסטוריה האישים והנפשים שלהם. עד היום אני נזהר מאד שלא תתערבב המריות האישית, הביגורפית, בשביבה האכזרית שהקיפה אותה בילדותי. גם הטבע היה אכורי. לפניו שעובדנו את גרמניה, עשינו טויל על הרין. זה היה חלום. איזה רוק, הקרים האלה, הנהר, העצים, זה מתקשר אצל למוסיקה של שוברת או לסימפונייה הפסטורלית של בטחובן - הכל היה כל כך רך וטוב לעיניים טוב לבנשה. ואז הגיעתי לבאן והרגשתי ששימוש אוכלת אותה. אבל אימצתי ללבוי את הקושי של הארץ. בעיקר את האדמה הקשה, את האבנים, שהליך מהן ספגתי מילדים אחרים. את הקושי של הטיפות בהר, וזה עמד באיזה יחס לצד האלוהי שהתגלתה לי בראש התבור. ■

תודה רבה.

שמשקרים את המשם, הנזירים שם (ואני לא בטוח שאו ידעת מה זה) לא התפללו כמו בכיתת הכנסת היהודית. הם עמדו ושרו. הם שרו ברgesch. היהת אוורה של קדושה. והיה גם ניגוד גם קשר בין קושי העילית למראה שהתגללה. וככל שעלייתך יותר, ראתה את הריבועים של השדות, ראתה את העולם מסודר בצורה ריבועית. וعلاה בדעתך שכך אלהים רואה את העולם. שזאת הראייה האלוהית. היתי רגשஆוד למוסיקה ששרו שם ואני חשב שההשפעה עלי היהת חזקה מאוד. על התבור עלייתך מאו הרבה מאוד פעעים. אחר כך גם טילתי בשדות הגיל, סגירה, בשדות של קוצים, ובפעם הראשונה התחלתי לקרוא את הברית החדשה. אחר-כך בא ספרו של קבק, "במשועל הצד", על חיי ישו. התחלתי לקרוא את הברית-החדשנה, שהיתה בארון הספרים של אבא, הררי בבית הספר, במושבה, זה היה בבחינת טמא. בכרך תבור היו אנשים דתניים. ואני לא יכולתי לכבות את רגשותי והתחלתי לשאול ולהתלהב מدامתו של ישו, מתרותיו, מהאהבת האדם שלו, מרעיון האחווה האנושית, מעין קומוניזם. על זה ונעשת קשות על-ידי הסביבה: פשוט קיבוצי מוכות. מהמבוגרים, מהילדים. אצליו זו היהת התפרצות של רגש. עד היום יש לי זיקה عمוקה מאוד לנושא זהה. בגיל מבוגר, שכבר יצאת לי לקיבוץ, התחלתי לשמו מוסיקה. באך, הידן. חלק גדול מהמוסיקה של באך הן ננטות גרמניות. למרות שגרמנית היהת השפה שלי רק עד גיל 6, הרגשתי אותה יחס אינטימי לשפה הגרמנית. עד היום אם אני אומר מوطר זה מעורר את רגשותי יותר מהמלגה אמא.

ולאיך איך קראת?

קראתי לו אבא. הוא ידע עברית. לאבי היהת הסמכה לרבעות. הם בכללו היו יהודים רוסים, מאוקראינה. כשרצו של אבן משה, דיברו רוסית. כשהחליטו לברוח מאוקראינה, אבא של החלטת לעלות לארכץ-ישראל. הוא שאף להיות רופא, ולכן הגיע לגרמניה. הוא התמהה ברפואה טרופית, קדרת וכל זה.

חזרו למוסיקה. גודלי המוסיקאים כתבו מוסיקה דתית. אלו טקסטים מקודשים ולא גרמנית היולונית. באך כתוב את היצירה, שאין לי מלים לתאר אותה, ה"מתיאוס פסיוון", בגרמנית. והמלחינים השפיעו עליו נשמה שהייתי מנתק. מצד אחר, כשהתחלתי שנה שהייתי מנתק. בקיובן לקרוא שירה גרמנית, את שירת רילקה, ראייתי שהשירה זורה לי מאוד. אהבתה אותה, אבל הרגשתי שזה לא אני. למשל, אלכסנדר בליך, ינסני, פושקין, אליהם התקשרתי באופן בלתי אמצעי. התרגומים של שלונסקי ל"יבגניאווניגין", בנוסח הראשון, לפחות, פחחות, פעל רבות. חוץ

העברית. הייתה עדין בגין הילדים כשהיינו בגרמניה, עד כמה שאני זכר, היו לי שם גם חוותות לא נעימות, של אנטישמיות. הילדים הם אכזריים. אבל בארץ, בגיל 19 כshallachti לקיבוץ, רציתי מאוד להזכיר לי דרך אל תרבויות העולם. בגין היהת אז חברה-נווער גרמנית. התחברתי עם מישחו מהם והחלנו ללמידה שירה גרמנית. התחלנו בሪלקה. אחר-כך התחלנו לבוא העיתונים מ"שם", מאירופה, מהמלחמה. אני זכר שהתגבשה אצלי החלטה נחרצת לעזוב את הגרמניות ולהתמקדב אנגלית. אז הייתה צריך לעזוב את הקיבוץ. אחריו יום עבודה ארוך, בערב, אי אפשר היה לשפט וללמוד. ואנגלית לא ידעת בכלל. אני אוהב את השירה האנגלית, אבל אני חשב אני לא מושפע ממנה. זו מנטליות אחרת. עניין המשפעות הוא עניין קשה מאוד. אני מושפע ממש מלאה גולדברג? כן. אני מושפע גם מילדני זובי ריבנער. אבל אני יודע באיזו מידה זה נכנס לשירה שלי. ישתי שנה מדה זה נכנס לשירה שלה. בעיקר אליות ובאנגליה וחדרתתי לשירה שלה. מייטס לא היה יכול להיות מושפע, כי היה לו מבנה נפשי מיוחד במינו. הוא לא איש המאה העשרים. הוא איש מיתולוגן. גם באנגליה הוא היה מיוחד במינו, ואליות הזה בגודלנו, כמו שכפהו ש.

יש הבדל בין עולם התרבות שלי, עולם הקרהיה שלי, לבין המצב שמתוכו אני כותב. אני לא כותב מתחם תרבות העולם. קרואת את השירים, אמרת דברים שמעולם לא עלו על דעתך בזמן כתיבתם. היהת תקופה שכתבת שירי פסימיות נוראיים. בו בזמן שאני בנפשי, לא הייתה פסימית. שאפתה לעולם טוב יותר, לעולם בחסד יבנה. אולי זה השפייע בצורה מאוד עקיפה ומסוכנת. אני מתאר שאפילו מRELICKA אני מושפע. אני מתכוון, השפעות הן לא חלק מן התודעה שלי.

לפני למעלה משלושים שנה, קיימנו שיחה דומה. אז אתה הובלת אותו אל הר תבור, השתמע מהדברים שלך שזו הייתה ה"משיכחה" (מלשון משיכחה למלכות), שלך כמסורת. זו הייתה החוויה המעצצת?

כן. חוותית יסוד, שהיתה קשורה גם לעולם הנוצרי. היה קשה אז לעלות לתבור. בפעם הראושנה עלייתך עם כיתה של בית הספר, אבל אחר-כך, משך שנים רבים, עלייתך לשם בלבד. למטה היו כפרים ערביים. אהבתם הבלתי נפרד בליך, ינסני, פושקין, שהתייגעת בטיפוס, נגלה לעיניים קוצניים, בשמש, באתי למעלה, ונגלה לעיניים אוניגין. אחר. שלווה של לננסקי ל"יבגניאווניגין", צלצולי פעמוניים, חלונות, חלונות זוכחת,

עמוס לויitan

אחד נספַח הַלְקָוח מִשְׁרֵי שֶׁל עֹוֹר
רבין באוטו קנטורטס. בשיר "בדמיוני
היוּתָה" הוא מדבר על "תקות חיים"
ש��ונה לה הנפש "בשידי טרם כבotta"
כאשר מוסיפות שפתה לנווע: "הלא/
אל עצמה בלבד שפתהנווע/ לדבר/
דבר/ ולחitious מיטים שנכחחד/ אל יומ
שייכבד/ ודבר אין בידה...". איזה
שורות נחרות - מיטים שנכחחד אל יומ
שייכבד - אשר העלו בזוריוני בדרך
אוסוציאטיבית בדבריםSMSפראט נדייה
מנדלשטאם (אלמנתו של המשורר
מנדלשטאם) בספר זכרונותיה 'תקות
השיר', על "השבטים הנענות" של
המשורר: "כיוון שהמשורר עבד
בקולון, הרי ממשות לו השפטים כל-
עלבהודה. התנוועה היהת הטימן הראשון
שלפפו הכרתי כי אסיף עובד. ניע
השבטים הוא תנועה משותפת לחילין
למשורר. מדובר על אותו רגע
שהחצלייל כבר קיים באזונינו של
המשורר, שפתיו מתחילות לנוע
ומחפשות תוך "יסורי נשפ את המלים
הראשונות...". (עמ' 199-200). בשיר
מספר 307 במחברות ווּרְוֹנוֹן' משנת
1935 הוא כותב בשורתו האחרון

בלבד שנקבע ומאיים להטביע את
הבויה מבפנים.
השאלות שירים אלה שואלים הן
קשות:
"מה נותרה אפוא היא שיחתה על
תקות חלום לא בא?"
וכן התשיבות: "כבר לא היה עוד/
מה שלא היה" ואות המארה".
אין זה נחמה ואין בון קקללה, מה גם
ששתופופים להם המכוב והחוליל של
ההונאה, אבל הערגה אל יציריה היא
עדין חזקה וגדולה: "קורין עוצמת
הגעגען - ברגע האחרון" לצייר נוף
הה/ שכביר אנו רואת, ואני לו מלים
לתתאר/ ואולי לא ראה". גם אם מהירה
רווא הרס עצמי, כמו בשיר האחרון
ב-בונטרס:

אבל ידי היגעה לחפור ב'
מכורחה, קורעת את הבור ב'
את קבר חייה כורה
אשר בו יאבד זכרה

אם יש מסר אופטימי בכל זאת במסע
השייריה הוה, הרי זה מסר היצירה
בכורה חיים, כל עוד חיים אנו, אפילו
זיא כורה את קרבנו.
מסקנה זו נתמכת לדעתינו גם בדימוי

"איך הברך?"

תשובה לשיר של פן-סמלן 30 שנה
 על מה לא תקום? והברך" הוא
 בחרתו של שיר אדור וקשה,
 המופיע בספרו של עוזר רבנן
 "שוב ושוב" שראה אור ב-
 1962. במונוגרפיה של צבי לוז
 שירית עוזר רבנן מתאר לו
 את שורות השיר כ"אתגר חמוץ
 של קורא ו[הן] מכונות רק אל
 מבני דבר מותך דבר" (עמ'
 57).

שורות כמו "אימי כלות"
כובש, גולש במטמוני המים",
או "המפלל ליזק, כי גירם אל
הרף-עין של גילום", מבטאות,
בAKERAI, את האמרה זו. אם
להשתמש שוב בשורותינו של
רבין ולחשליקן על שירותו,
הרי שוו שירה "המגיה
מצילה", ים לה למשחק, אבורי
הказף מכים בה / ואיים? ---
בוחק נוטל נשף / והברק /
צולב באפלה --- זיו נתלש
ממוקר גבוריו, אל מי- מגור
מושך". או הקריאה ---
מנין? מתגלל הרעם? מה
מרתית כבשוני ייקום?... מי
בכערה? סמן הקריאה הניצבת
בסופו של השיר אינו אלא
סימן שאלת שבעצם תוך- כתורו
למה לא תקום? והברק"
מתוך המחבר הכלול "החולק
סובב הולך".

עוזר רבין: הנה, קונטרא לשירה (מס' 18), בעריכת נתן זך, הוצאת ירון גולן מאי 1998

קשה להוסיף על דבריו של נתן ו- בבחינת כל המוסף גורע - במובוא ל'הנה', מס' 18 המקדש לשירונם האחרוניים, לפי שעה, של עוזר רבין, משור ותיק ומיחוד נמנה עוזר רבין, משור ותיק ומיחוד נמנה עם ששתפיו "ליקוט הערים" הביאוνן הראשון של סופרי "דור בא"ר", חתון פרס ביאליק ופרס הנשיא תשנ"ח) של הרבה לפנים ספרי שירה, אבל חי את השירה באורה אינטנסיבי כל כך בכל שורה משותפתו.

"הנה" - אומר וך - שירים בהם "כל מלאה נברשת, נברחת בקפידה, חייבות לעמוד בשבעה כפול שבעה מבחני אמתם. פוליגרפ אCORD הפוסל את שהוא בחזקת פחות ממשופך" (הדורות דיאלקטין קצט, כמו שיריו של עוזר רבין עצמו, קשה קצת להבנה אבל מודרנית, משור הפוסל את המשופך, ככלומר את מה שאנו אמרת שירודאית, אבל שאיןנו מסתפק במה שהוא פחות ממשופך, ככלומר משור יהודע שאן אמרת, אלא זו שנינת להטיל בה ספק, לכן חyi הצוויה שלו, דברין זו, "המ הסה ומריבת שבין השיר לשירו". ובפי שאומר זאת רבין עצמו בשירו:

ואיש לא ידע, כי בדבר לא התנסה מלבד שיריו אשר עשה ביד חורצת, קושר דבר לדבר ובכל אלה מה מצא לנו? - האיש הזה אשר לובא אל הפלא רצחה, לטעמו את קול לבבו החזק בלבבו - אד. דבר לא עשה ולא שמע דבר.

שיר זה, כמו אחרים בקונטרא, הוא מעין סכום של שנות יצרה והיחסות אל השירה, שיר שניכר בו, מצד אחד, נסיוון המשורר ב蓋יותו השמאלי, בולט בו אומץ ורוחו הנדרי של השיר שלא לכוסות דבר. אכן זה קונטרס שירם קל. החיבור הנפשי השדרי שנעשה בו הוא חמור מושגנו. מסתבר שרמי' שהלך את כל הדרך לאורכה לא מצא הרה בסופה, ובוודאי לא רגעה ("אם תוכה – תגעה"; גם לא אבל אפליל שם / לא רגיעין); ואנ' עפר ליקען על העמלות גדולות בחשכה ממשיתים באיזו ביתחה הלא כבילה ואותה / אנ'). ההר נבעל בעלה ואותה / אנ'). החשכה לא רק בולעת את החיים, כמו בשיר אחר בשם "בחשכה", אלא החיים עצם הם נפילה: "מתבוסת לתבוסה נשאה / נשאי את נפשה / לבוא / אל מול בני פחד ים". והם שmagim אליון לבסוף איננו נבעק, רק "בכי חייו שלא נבכה / והנה הוא בתוכי" הזכיר

"השיר הוא תמיד מכוון למשהו"

חוה זמרי

ניכר בעליל בשיריו, ואולם הוא, שלא כמו המשורר עוזר רבין, מצילח ומשכילה להעתלות מעל מצוקתו האישית, ולהיות בשיריו שופר לטבע, לנוף לאומה כולה ולהיסטוריה.

"ששהוא מדבר על עצמו... ובפרט בשיר הזה בו כתוב 'נפשי בגעיה' ושם נאמר: 'מלחים בעקבות הנושאים מרוע לב את שר עצם'. כוח זה לאמתו הוא הויה."

"זה מה שביאליק בשבילי... אני מרגיש ואת כאיה מין חוכה איסטוקרטית כזאת, של איש גדול באמת, שמכסה את חיבוני נפשו... לא על ידי שהוא מספר מה שיש, אלא אליו בכך שהוא מבצע את יחסו להמה שיש, אתה מרים שהוא כל הומן נמצא בקשר בשרה, ביחס, ביחסו של געלים, שהוא נמצא בשיחת, עם אותם דברים געלים, אבל הוא לא בתוכחה, בתפילה, בעווית של מלחה, אבל הוא לא מספר על מה, והשקט הזה - וזה מנוגד לי למגרי, כי אני לא מהשווים, אני מקנה בהם, אבל אני לא עשו לך, מהמוד געה כזה..." (שם, עמ' 44-45).

וכך הוא כותב מתוך חוסר שביעות רצון על החשפותו בשירים אל גלiliovo והתגלגולתו של הסבל האיש שלו ועל אודות רצונו לכתוב שירה שתאה אחרת, אלא, שזו חומקת ממנו להביע לבסוף את קינתו ברבים. "אך באמת לא כזאת רצתה להראות,/ ולא במנגינה המתתקה העוויות של יסוריים/ בקינה ותלונה שהיו ממלאות את השירים ההם של אז/ וכמעט הן בולטות גם עכשו!/ ... את השיר הזה, שרצה עצמו להיותו/ אחר". ("לא עוד ממחפש", עמ' 191). ומונרך הלהקה עצמית זאת, שאף היא דיאלקטית במஹותה, מהധדים בתדריות רבה פעלים ושמות תואר של האני כנאמש לעצמו ואך כקורבן וכמאמים את החברה. הוא הבוכה, אך הוא גם המכה. ואשר הוא משים עצמו שופט ותליין לגופו, הוא עשה לבסוף צדיק בעיני אחרים, ועל דרך האידוניה - צדיק אף עניינו עצמו. ואין תמה בכך, שכן תפיסתו את האדם ותיאוריו בשירים מציריים אותו בהיותו בר-חלוף לנוכח נצחותו של העולם. ובמיוחד הרקיע, אליו הוא מבקש

של המשורר עוזר רבין, המקדים לתפיסה הארספואתית שלו את תהליך יצירתו, שירים רבים. היא בוקעת ממנה במרקיבות דיאלקטיבית, הבאה לידי ביטוי קיזוני ביותר לנגי הבנת המשורר את עצמו, בראיתו את תהליכי היוצריםם של שיריו, התמות הנובעות מהם, יעדום לו ולאחרים. מערכות של ניגודים אוקסימורוניים האוחזים אף בדרך בה הוא יודע וחוצה מנהמת לבו את צורת התקבלותם של השירים ויכולת השפעתם בקרב קהל הקוראים. כך מיטלטל האני השיר בין תחושה של הת נשאות, כאשר הדימויים המתלווים לה מציגים את מעשה השירה ביחיד ובציבור כעבודת פולחן, כבשורה, בין נפילת אל הרגשה של אפסות מוחלטת עד לכדי יסורי הגוף והנפש הכרוכים והבזה. ההתייסרות של הנשמה לופתת תדריך את יסורי הגוף - שניהם מתענים, ושוררים האחד בשני מבלי יכולת להפריד; ועל אודותיהם אכן כותב ומחזין המשורר ללא הרף. במקביל, וכתוצאה מכך, עלולה תחושה עזה של גינוי עצמי, כאשר היוצר הש עצמו כנאמש וכחווטו. שלא כמושורים אחרים, כמו ביאליק, למשל, אין הוא יכול לכטוט על השקיעה העצמית שלו בתוך האני הסובל. יתרה מזאת, תחושה זו ומושם בוראים, למשל, מושרים - כי זו יש להם הלא כל העולמות. הם בוראים נגשים ולאלה מערביים, ציריים רגשות, פגישות, הסתבכוויות, האבות - הלא כל זה והכל לו - שאין ביכולתי להביע - הוא טעם החיים: לכתב כך פירשו להיות ארגז ומקשר בתנועת החיים. והעובדת שלי וה לא הולך של כאב, אימה ופחד, רוצחה היה להטעייה בשיריו ולדוחק אל השוליים. ובسمוי ומה בಗלווי הוא מודה בכשلونו זה. "במה זה מפיע - האשה שניית/ מערמי הרטמים/ ולשם מה?" - אכסה שניית/ מערמי הרטמים/ ולשם מה? (איוה זר-פרחים!", עמ' 144). ועוד, "צורה מסתירה צורה,/ שירה על שירה מכסה,/ זעקה עצורה במעגלה...". ("למען", עמ' 195). הוא קובל, כי עד כמה שיתPEND, הצעקה העולה מתוך המערה מפלסת לה דרך להיות מונחת גלויה וחשופה בשיר אשר קרע, נחשף, שמר, / ביד נ מהרת קרה אבל כפואה,/ מנין שדה נחר - התנו פה,/ לראות קורא" (איוה זר-פרחים!", עמ' 145). באותו הראיון שנערך עימו הוא מפגין את הערכתו כלפי ביאליק, שבסלו האיש

עווזר רבין, הולך סובב הולך, הוצאת מוסד ביאליק, ירושלים 1982, 208 עמ'

(קובץ והמרכז בחובו מכתבי מתוקן מארכיבת ספריו של עוזר רבין: "עד עפר", 1953. "שוב ושוב", 1967. "בטרם תעבור", 1975. החטיבה "זאת הפעם" כוללה בספר זה והיא מופיעה בו לראשונה).

"השיר הוא תמיד מכוון למשהו, זה תמיד שיחה, או בודאי שהיא רצחה שהוא יגיע ושאננים יקראו אותה. אחד הדברים שאיני יכול להסביר אני מודע אני מتفسם ומיחסם בלבבי כוח רב וודע את ממשותם וכוחם של שירים של מושרים אחויים. בעוד שהיחס של השירים שלי אינו כהו, אני נוכל לחש אוטם... קראתני ואהבתני שירים של מושרים, אבל לא שירים של... ידעתני שיש בהם הרבה מובהן, הסתומים, ומה הtoutזאה? התוצאה היא שאני כותב השבחה, אם לא עכשו להוויה, אם מושך לך דוקא עכשו היופיע ביחסים מושך לך... או איך מן חיים הם אלה? אבל החמצת עצם... וחיים אבודים בעודם. וכמי החוצה? התוצאה היא שאני כותב השבחה, אם מושם בוראים, למשל, מושרים - כי זו יש להם הלא כל העולמות. הם בוראים נגשים ולאלה מערביים, ציריים רגשות, פגישות, הסתבכוויות, האבות - הלא כל זה והכל לו - שאין ביכולתי להביע - הוא טעם החיים: לכתב כך פירשו להיות ארגז ומקשר בתנועת החיים. והעובדת שלי וה לא הולך של כאב, אימה ופחד, רוצחה היה להטעייה בשיריו ולדוחק אל השוליים. ובسمוי ומה בגלווי הוא מודה בכשلونו זה. "במה זה מפיע - האשה שניית/ מערמי הרטמים/ ולשם מה? (איוה זר-פרחים!", עמ' 144). ועוד, "צורה מסתירה צורה,/ שירה על שירה מכסה,/ זעקה עצורה במעגלה...". ("למען", עמ' 195). הוא קובל, כי עד כמה שיתPEND, הצעקה העולה מתוך המערה מפלסת לה דרך להיות מונחת גלויה וחשופה בשיר אשר קרע, נחשף, שמר, / ביד נ מהרת קרה אבל כפואה,/ מנין שדה נחר - התנו פה,/ לראות קורא" (איוה זר-פרחים!", עמ' 145). באותו הראיון שנערך עימו הוא מפגין את הערכתו כלפי ביאליק, שבסלו האיש

אלoha'im, אל הבמה, לשמוע את השירים
כביעודות פולחן. עבודת המלים ממיר בעת
החדש את עבודת הקורבנות של ימי
המקרא. הציגוף של הר אלוהים בהקשר
למשורר ולציבור מזכיר את מיתוס העקידה,
כאשר על המזבח של כתיבת השירה מסרב
היווצר להיות נעקד. באוטה העת הוא עוטה
על עצמו גלימת בגד הכהנים. ארגונים בה
הארדים והתומים להנחות נבוואה לעתיד,
להעтир השראה וחוזן שילו את קהיל ישראל
התועים. בתקילתו של השיר מוצג כוחו של
המשורר כאינסופי כמעט. הוא כל יכול
"להפוך ייל להיל", *שפלותי לתפלתי*" (שם,
עמ' 156). מן הרואין לציין בהקשר זה, כי
המשורר מכנה את שירתו בכינויים
מתחלפים: תפילה, קינה, צrichtה, זעקה,
בערת, להבה, חשכה ואפליה - כינויים אלו
אף הם מייצגים את הדיאלקטיקה המורכבת
בתפיסתו את שירות עצמו. אהדת העם
נתונה לו מלכתחילה, ואשר על כן הוא
רואה לעצמו לגיטימציה לשורר ולהשופר
בטקס קבוע - מלים, הלוקחות אף הן מתוחם
בעבודת האלוהים - "כי יחשובה לי לצדרה"
(שם, עמ' 156). המשורר העטוי בגד כהונה,
משלב ומצהיר על תפקידו כשליח האלוהים,
ואולם שירתו היא קינה באשר חלה עליה
השיר ערוץ ארוך באربع חטיבות ובמהלך
השתלשלותו הוא מספר ומביר תחושה של
התפתחות והתפתחות למכול של הרמטיות
הමילים. בכלל, המוטיב של התרסקות השיר
טוטאלית, בה מרדוכים הנסיקה לגבים עד
אל האלוהים וההתרסקות עד להתפוררות
המוחלטת הארץית ביותר של השר ושל
השיר גם יחד.

תפקידו של השיר היא בהתبدلותו של
המשורר מקהל הקוראים, אשר נאסר אל הר
איירוני, הוא תר בתסריך אחד אוthy, או
הוא מוטיב חזרה בשירים רבים משל עוזר
רבין. המשורר נישא מעם ואת ברכת
הכהנים אומרות שפטיו, בעוד שבאופן
המשורר מקהל הקוראים, אשר נאסר אל הר
מחפש", עמ' 190). זאת, כאשר המשורר
רואה בשיר שליחות להביה בשורה או
"תשועת אנווש להצמיח מעפר" ("הה לב",
עמ' 73). מכאן, שלעיתים קרובות מצרפ
המשורר לעצמו שמות תואר כגון איש
בשרה, גואל, מלך ואפילו משיח מודוק.
במקביל, השיר אינו רק נושא בשורה
להומינים לתיקון הדרך, אלא הוא אף מסייע
להיוושעותו של הכותב, לבריאתו מחדש,
פעם אחר פעם בעצם عمل המלים על השיר
ועל כתיבתו "איכה לא יתחלל בברישׁוֹ
לו" מחרוזיו שבכתבו - אשר בהם חשב
ל*תחשע* - ("זהלא לך", עמ' 186), ועוד,
השיר הנשלח להשפי לנפשו/) בORA את השיר
בו שוב ושוב" - ("זוזה דבר...", עמ' 151).
על דרך ההיפוך הגמור הוא מתודה על
קווצר ידו ועל פיחותו של השיר בקרוב חיים
של האנשים, בתוככי ההתרחשויות של
ההיסטוריה "זוערים משדה קטל, ורי מבטים/",
בגדים, /חוורים משדה קטל, ורי מבטים/,
לשוא התחבטו על כל דלת" ("הר-מלך",
עמ' 69). הדיאלקטיקה זו, כאמור, באה
ידי ביטוי במלוא עצמתה בשיר שהזוכר
עליל "רק לפעים, כהרכ רגע", וכן מן
הראויה להקדיש לו תשומת לב מיוحدת.
השיר ערוץ ארוך באربع חטיבות ובמהלך
השתלשלותו הוא מספר ומביר תחושה של
התפתחות והתפתחות למכול של הרמטיות
ההיא בקהיר עשויה להופיע בשיר אחד כמו
"רק לפעים, כהרכ רגע" (עמ' 156-160),
או להיות מפוזרת על-פני שירים שונים. כך
"מחכה לתשואות וגם זוכה" - / והכל
בשירים אשר בכל פה מצהירים" ("לא עוד

להגביה ולעלות, והאדמה, אשר אל ארץוותה הוא מתרשם
לבוטה. את החברת הוא מטארא
כביבה טובענית, דורותנית,
שהזיווף, הרמות והשקר
מדגשים את הראייה הפסימית
שלו אותה, ללא קורתוב של
נחמה "בעוד הנפש על שלונות
קטנות / בשוק-הרמאים
נרטשת, מתקוטט..." (יומנו
הרע", עמ' 57). ואף בither
הרחבה: "המנצחים מכל אדם,
שם, פה על פה / בנצחוקים
שנוני פוני מתגברים/
ובמדרוני הזמן, עוקפי שיחים,
במדקות / ידרבנו לדחד אל
שייא תכמתם קמרקה. יורדי
דומה בחיהם, החוצה מושלמים/
בגבב מאפרות" ("וילא אלר,
אל... ", עמ' 83). זאת למרות
שהשאייה שלו אל האהבה ואל
מידת הרחמים נדרשת ממנה
ומופיע בשירים ביפורש.
"היא לו את מושעת, / בבלש
הבלט, לנחררי הרחמים/ הנחוי שפע' / ...
מידת הדין היהת יומם, / ... וועל שם כותבו
של השיר הזה/ אל האהבה, שכבה מה
ירצה?" ("אל האהבה", עמ' 77).
התהיסרות של האני נובעת, בין היתר,
מהיותו שroi בתוך מרום חברתי, אשר אותו
שופר השירה שלו, לפי ראייתו המשתנה,
אינו מצליח לשנות. ויחד עם זאת, קרוכה
עשית השירה והבאתה אל האכזר בחויה
של התעלות הנפש שהיא הכרחית ליצירתה,
וזעודה תחושה של התורמות, כאשר היא
זוכה להערכתה ולהזקורה בעיני הציבור. אך
עדין, כדי לסייע, כי גם תחושה זו של
התרומות, ראייתו את עצמו כחווה, היא
זמנית בלבד. היא עלולה להתרחש בחלים,
או כבחלום. ולכן, אין היא נטולת ביקורת
איירונית, הן על עצמו כמשורר והן על
רבותי קוראי השירה", אליהם הוא עשוי
להתייחס בצדניות רבה. התגובה עד
לשאים חלה כאשר השיר מוצא לו מקום
מרכז על בימת החזון של החיים, והנפילה
עד אל פי הבור, או אל עבר פי פחת,
מתרחשת כאשר היא גוררת בעקבותיה
תஹשות של יתומות ושל אבלות על קוzer
ידו של השיר, על אכזבתו של המשורר
מןנו, ועל אזות ידו לעניין את ציבור
הקוראים, לרטק אותו ולמשוך אותו
בעקבותיו, כדי לבסוף להשפיע עליו
לשינוי. השתלשלות עלילית שכוzo
שראשיתה בעננים ווסףה בהתנענות מן
ההיא בקהיר עשויה להופיע בשיר אחד כמו
"רק לפעים, כהרכ רגע" (עמ' 156-160),
או להיות מפוזרת על-פני שירים שונים. כך
"מחכה לתשואות וגם זוכה" - / והכל
בשירים אשר בכל פה מצהירים" ("לא עוד

התפיסה הימית-ביניימית "על היוטו" עשוי באמונה; מיטב השיר בלי כוב לביסוי" ("לא עוד מפסיק", עמ' 191), וערוך בן שימוש לשופך בו את כל מרורתו - "משחק-המלחים הגואה, העקר" ("אל האבה", עמ' 77). יתרה מזאת, הוא מאישים את מילוט השיר ביכולת ביצוען ובעשהתו מניפולציות בקורס. השיר בהיותו מעשה אמן מחושב, כאשר הוא מופקד בידים מתחутות, עלול לטוט רשות לקורא, לשבות אותו בקסמן ולהפיל אותו אל עולם של אשליות: "הוא לא יראן כמות שהנה: ערומותיות ביפויים/, בטוי-החלומות עוטות את מבטן המחשב והצונן... כבר צודדה ועתקתך מצירית הזועקה /למצוא עילוי שביגון בגין האשליות" ("הה לב", עמ' 74). מעל אלו מרחתת, או בתוכם מרוימות ואפלו מוצחרת, הגישה הבודדריאנית, כפי שפותחה והובעה על-ידי בודלר בקובץ שיריו "פלחי הממלמל" /מיין ושמאל תוליה/ סלום חוטיו המ��תפל" ("הה לב", עמ' 72). החוטים המניעים את המשורר, שפי מלא קורי מלים מציגים אותו בפני קהל החווים במחזה כמרינה. במחזרו שירים המוקדש לעידן, המשורר את השירים העיניים, בולטת ההשואה בין שירה לבין גינה, כאשר המיתרים עליהם פורט עידו מקשים על המנגן להגעה באמצעות ויחד עם כל' הגינה אל הרמונייה המיווחת. "מיתרים אדרורים, אכזריים, נפרדים/, גוזרים דומיה, אבל שרים/ שירים סוגרים ומסגרים/ על נשף הומיה" (שם, עמ' 138), ועוד "היכלו ימו".

כלם בנקודת מיתרים מרוחה/, שירים דוברים שירים וקולם/, קול נשף צרודה" (עמ' 181). ואולם, עדין הראייה הדומיננטית שלו את השירה כרכבה, בשכיחות הגבואה ביוור, בדיומי של ההציג בתיאטרון. בולט השימוש במילים מסיכה, תענית מרע,/, לרגשות אורב, למז' את הפגרים... אלמן שחור, נחבא בזיו הרשת" ("הה לב", עמ' 73-72). וכך הוא תפס עצמו אורב לכלוד בקורסיו את סבלותיהם חז של עצמו, והשיר הינו ההציג המכטה על הזועקה ועל הזועקה "מלך או טורף - / תפארות צבעותם דם" (שם, עמ' 71).

המשורר מקידיש שיר - "איך תנשא" - לתיאור חיפושיםו במכוונים עתיקים וחדים אחר מקורות השראה לשירו, דבר המציג את הערכתו הרבה אל מושרים אחרים, אשר לצערו איינו רואה עצמו כיכול לזכות ולהימנות עימם. חיטוט זה בספרים מזכיר את שירו של ביאליק "לפנִי אָרְון הַסְּפָרִים" (bialik, שירים, עמ' רח-רד'), מהדורות תשכ"ו). כמו כן הוא רומז על נתיתו של המשורר אל הלשון המועבה, בניגוד לו הרזה, שפרחה בשירה העברית למין HIDOSHA בידיו של דוד פוגל. השפה הביאליקית, זו של טשניבובסקי, אבות ישורון ואחרים, היא לשון הנסמכת על אריזום רבים, ובמיוחד על נתיה אל סיפורי המקרא המדרש והתלמוד. אולם בחיטוט זה בمعنى הספרים נוחל המשורר, כפי שהוא מבטא בשירו "איך תנשא" (עמ' 143-141) תחשוה של אכזבה ובמיוחד ריקות וריקנות. כך, למרות שהוא מצהיר, כי דזוקא בשירותם של מושרים אחרים הוא מэтר HIDOSH. לא מתוך העין בכתביהם אחרים TABOA ההשראה לכתיבתו שלו. "את חייה בזומה מסאה/ על כן בעמל הנמלים/ מלים מלים רחשה בפסלת המושמֶשָׁה/... מעתיקה/ דברים לא דברה... ברב דברים דבירה בר זרבירה/ דבר בדבר לא נגע/ באיש מלאה שירים/ על נשמה ריקה"

האסטי שלו. ובמודל שמן המוען אל הנמען, הוא מעלה טענה על אודוט הכמהה והנהיה של הקהיל להתבשם ולתיקם באמנות בכלל, ובאמנות השיר בפרט. אשר-על-כן, ואולי מתוך תפיסתו האישית את השירה, הוא עורך פעמים רבות אנגלוגיה, או משתמש במטאפורות ובדים, המגדירים אותה על דרך המוחה בתפקידו הלקוחות מתחום התיאטרון. סוג אחר של מטאפורה לעיצוב האסטי של השיר לקות מאמנות הציור, כאשר בולטת הקربה המילולית לצייר הזועקה של מונק (הזועקה הקפואה) "מצלמו, המרסק ומוזעק פניו" מסכה של צללים, הדורה וקופאת" ("אל האבה", עמ' 77), או מטאפורות מן ההשראה של הצייר הסורי-אליסטי: "... קורי מלים מלא,/, הפה הממלמל/ מיין ושמאל תוליה/ סלום חוטיו המ��תפל" ("הה לב", עמ' 72). החוטים המניעים את המשורר, שפי מלא קורי מלים מציגים אותו בפני קהל החווים במחזה כמרינה. במחזרו שירים המוקדש לעידן, המשורר את השירים העיניים, בולטת ההשואה בין שירה לבין גינה, כאשר המיתרים עליהם פורט עידו מקשים על המנגן להגעה באמצעות ויחד עם כל' הגינה אל הרמונייה המיווחת. "מיתרים אדרורים, אכזריים, נפרדים/, גוזרים דומיה, אבל שרים/ שירים סוגרים ומסגרים/ על נשף הומיה" (שם, עמ' 138), ועוד "היכלו ימו".

כלם בנקודת מיתרים מרוחה/, שירים דוברים שירים וקולם/, קול נשף צרודה" (עמ' 181). ואולם, עדין הראייה הדומיננטית שלו את השירה כרכבה, בשכיחות הגבואה ביוור, בדיומי של ההציג בתיאטרון. בולט השימוש במילים מסיכה, תענית מרע,/, לרגשות אורב, למז' את הפגרים... אלמן שחור, נחבא בזיו הרשת" ("הה לב", עמ' 73-72). וכך הוא תפס עצמו אורב לכלוד בקורסיו את סבלותיהם חז של עצמו, והשיר הינו ההציג המכטה על הזועקה ועל הזועקה "מלך או טורף - / תפארות צבעותם דם" (שם, עמ' 71).

על הcabilitot של השיר בטור האסטי, שמירה את המזקה האנושית לחוויה הרבנית נתהム השיר. הכלול נגלה כבחלום תענתוים, שלא היה חיים הם "במאירה ובאכוב וברגעים המתהpecים/ באמירת שירה/ על דעת המאירה ולחת הכבב/ - מקדש למדאה ותוכו מאורה" (שם, עמ' 159-160). ובתוך המאירה/המערה אליה ירד המשורר, כמו אורפיאוס, לתוך אחר השירה, הוא מזווח את ענותו, את אינותו ואת מסכנותתו. וכי שנאמר כבר, הסבל האיש, הרצון להתגבה, הצורך הגוף "הלב, הלב, האם עודו נושם" (שם, עמ' 160).

מוטיב נסף ומשמעות ביתר העורק לאורך שירים רבים הוא הצורך של סמלים והמלים - חניתות שבורות - מוצגות על במת הסמלים היפה, המזמרת. וכך דוחה המשורר את לhilofin מבקרים - ומתגנבת נימה אירונית לשיר "חרד על כבוד המעם, שוקך לשמע/ אם יש או אין עוני眼中 אחריו" (שם, עמ' 157). ומתוך עמדה צינית שכזאת, מברך המשורר את עצמו ואת הקהיל, אחו גאות, כאשר הוא עותה על פניו בטלית נעשה, אוור האלוהים. הלת הפנים בטלית נעשה, לכורה, מתוך נשגבתו של המעם, ואולם מעבדה ומאהורה מסתיר המשורר את זהות פניו את פתיחות בדידותו, ומשעה שהעליה עצמו גבוה מעל ההמון אין יכול לרדת, כאשר אל תוך השיר מופנים כבר האימה והחיפוש אחר המגע עם האדמה, כרע, בשעה שהוא נותר תלוי בצל המלים כובנה מרוחפת בחלל ללא אחזיה. האם בחיון או בחלום נגלה המעם, או שמא קול המשורר הוא הנישא ברמה, קורא לקהיל לשוב אליו, שכן "אבל האנשים/ עוברים איש אחד,/, ولو חי של בלבד - ההולכים בדרכיה?" (שם, עמ' 158). הרע והבדידות הן מלים מנוחות, החזרות ברובם של השירים כדי לתאר את סבלו של המשורר, המציגים ברכוב "חטא" לדבר רק על עצמו. האם איבד את המגע עם ההמון כי אין עניינים לו ואין אונינים לו לשמו אותם ולמה? בחטיבה השלישית נותר המשורר בחשכה. מרומים מושבו, מן הבמה, והוא חזר ושוקע בשגרת הימים-ימים, בעמלי האנושי, שאורבים לפתחו העperf, הקץ והמוות. ואילו רואה היה קהיל הקוראים את המשורר במטאפורה הקיצונית בה הוא מציר עצמו היה מזועזע לנוכח אפסותו "הה לו רוא את האורג,/, אמן המסתתרים/, קטן, כעור, ומעוות מרע,/, לרגשות אורב, למז' את הפגרים... אלמן שחור, נחבא בזיו הרשת" ("הה לב", עמ' 73-72). וכך הוא תפס עצמו אורב לכלוד בקורסיו את סבלותיהם חז של עצמו, והן של האחרים. הוא עסוק תכופות בזידוי, וזה משלב בחובו את התוכחה ואת הברכה במקביל, אך במיווח את התוכחה וההתכוונות העצמית; היא זו המרתקה מעליו את קהיל הקוראים. בחטיבה הרבנית נתהム השיר. הכלול נגלה כבחלום תענתוים, שלא היה חיים הם "במאירה ובאכוב וברגעים המתהpecים/ באמירת שירה/ על דעת המאירה ולחת הכבב/ - מקדש למדאה ותוכו מאורה" (שם, עמ' 159-160). ובתוך המאירה/המערה אליה ירד המשורר, כמו אורפיאוס, לתוך אחר השירה, הוא מזווח את ענותו, את אינותו ואת מסכנותתו. וכי שנאמר כבר, הסבל האיש, הרצון להתגבה, הצורך הגוף "הלב, הלב, האם עודו נושם" (שם, עמ' 160).

מוטיב נסף ומשמעות ביתר העורק לאורך שירים רבים הוא הצורך של סמלים והמלים - חניתות שבורות - מוצגות על במת הסמלים היפה, המזמרת. וכך דוחה המשורר את

במלואו, שכן בו מסכם עוזר רבין את הקושי של המשורר לדראות, את הפחד הקויומי שלו וاثת תחושות האימה לנוכח החמצת החיים, ולכין את הצורך לחות אוטם, את צלם במילים: "אולי היו העיניים רואות/ אילו היו מחרחות/, אך מה עשה לעיניים מתכהות/ מחרחות/, לא להרפחות?... אולי מלהנגען, להאחו ולא להרפחות?... אולי התיית שומע דבר/ אילו לא מלאתי פִי דברים/, אך מה עשה למפרפר/ כי אם מה באין מלמים/ לדוף מלים ולהדרף/ את צל צלי הדממה/ במלים על מלים?..."

הפעצע, אשר רך על אודוטיו, כך מכח עצמו המשורר, הוא יודע לכתוב, בא לדי' ביטוי בתארו את סבלו ואת יסורייו בדיומי של אמן היסורים על משקל "אמן התענית" של קפקא, המציג את יסורייו לרואה, לעין כל. מהם הוא מתרפנס ומעיסוקו "התיאטרלי-הקרקסיסי" הווה הוא אף מת. "משחריר את פני עצמו, אמן היסורים/ מתחילה לתשואות וגם

זוכה - " ("לא עוד מחשש", עמ' 190). דימויו נוסף הוא זה של פרומתאים הכבול, שעונשו בידי האלים, להטייס מיד' יום ביומו, פיסית ונפשית, עד סוף תיו - אף הוא מוצג לראואה יסוריו אין להם קץ. "איך הטיטן/ נשרב אל סלע יסוריו ולמרה בו התפורר/ מררי הלב" ("הה לב", עמ' 73). כמו פרומתאים אביר השם, רואה עצמו המשורר כמי שנלחם מול השטן, בהעיבו את ניזון האש, את הידע, לבני האדם ועל כן המשורר עצמו עף וווחל בה בעת "היה לעטלף" (שם, עמ' 73). דימוי אחר הוא הנסיקה המיתולוגית עד אל השם וההיכוות ההיס/שרפות בה. היסורים מלווים תמיד בסערת ורגשת הנפש ובدرעב גוראי, שאינו חדל להויחש במהלך השירותים. הסבל הוא אף על המזקה של החברה, שעיניה טחו מלדאות את חוליה. הוא שופך את מרדתו ואת מארתו הן על עצמו ו吞ן עליה כמעט

נחצב כמקדש: בתים, בתים. אשר על כן הוא מגנה עצמו, כי בהימנעתו מזרום החיים ושפייעתם הוא מנוע מלכתוב ישירות שרירים על אודות דברים, אותן מעולם לא חווה: "מה עוד יבקש כאן, ולמה /יתעקש לשיד חיים שמדוודו/ לא ידען?" ("במחצבות", עמ' 153). ומכיון שכך, הוא מבקש לברוח מן הדחף והכוורת הכופים והנכפים עליו לכתוב שירה. "אבל אינו יכול לחදול" (שם, עמ' 153). יחד עם זאת, כאמור, הוא מודיע לך כי השיר החדש והמתהדר תDIR יכול להיוולד רק בהיותו מעורב בדברים עצם: "לו רך יגסה מחדש /לוקם ולחיות/ דברים שבמעשנה. / או לשיר חדש עשה" ("לא עוד מחשש", עמ' 192). ואולם אף הדיאלקטיקה המשורר בעולם המציאות, הוא עולם המעשה, ובמקביל, הדרוש להתרחק ממנו כדי ליצור מתוך בדידות ומרחיק, במיוחד אסתטיים, משטף החיים והمولתם. שני הנושאים האחרים הינם מוחדים במיניהם. אחד מהם הוא בתיאוריו של המשורר, המביע את הקושי שלו לשם, לראות לגעת בדברים, לתאר אותם במלים על דרך הציור הנאו-רליסטי, בה בעת שליליו הכרורה לבטא את המציאות בכלי השירה. מכאן נובע הקושי הבלתי נסבל שלו לחיות, להגיון אל ההר, לראות את הארץ הנכפת ולפי תחושתו שלו, לא לבוא עدية. ומשום כך, ולא רק, בא התייסרות העצמית הקשה ביתר: זו שהבייטוי ההולם לה הוא בלשון קשה, המחייב עס עצמה ועם סביבתה והיא מכוננת להלום באופן בויטה בקורס, שהמשורר, עד כמה שהוא זוקק לתקשות עימיו, רואה אותו כאוטם, ואת עצמו ככושל מלא להשפיע: "אבל העקרים צמאים הוכרזון, יבוואר/ להשתאות להוד קוראים - / תפרחת וזה הגן,/ המתהיל במומרים./ נוץץ, סבור עד פלא והונף גבוה" ("הה לב", עמ' 72).

המעורבות של המשורר, אפוא, בעולם המעשה - הוא עולם המציאות - מוגנת אף היא בשירים בצדקה דיאלקטית-מורכבת. מחד גיסא, הוא זוקק לירוחן מן הקלה, מועלם העשיה כדי שיוכל לזכות במבט המאפשר את יצירת השירה. מאידך גיסא, אם אין הוא מעורב בנסיבות ברוחב, ובחרבה באירועי ההיסטוריה, אין הוא יכול לכתוב, להופיע, מהיותו בתלי נוכח בהתרחשויות נונדר מן הקורה והזורם. על הבריחה מפגש החלין עם היומיומי ועם החוץ הוא כותב בשיר "עכשו מצחתקת": "ברחוב, לאור-יום, פגעה/ ושיתה בשאלת ותשובה, בךבר של הקשה/ לנפשו ולנפשך - ופתחם... הפויזדור המוביל/ אל הדלת המזינה את האיש/ לבוא אל חדרי לבבו, שם בפנה/ שלחן-התמיד" (שם, עמ' 206-207). ועובדת השיר, כמו ברבים משיריו של עוזר רבין, נתפסת כעבדות קודש והשיר

(שם, עמ' 141-142). ככל שמתפתחה שירתו של עוזר רבין על ציר הזמן, מופיעה אצלו נטיה מרובה ביותר לעודך בשיריו שימוש באטען האsty של פסיות וגילויות. הן המדגימות את המלה המסימת את הטור ואת זו הפותחת טור חדש. ועוד, בולטת הנטיה לעשות שימוש נופל על לשון, ובכך לננות להעיביר משמעותות שונות במלים בעלות ציליל דומה או זהה, ששושן העברי שונה.

ועדיין הנושאים העיקריים שבהם מתמקדת שירתו של עוזר רבין הובאו עד כה רק במרומו. הנושא הראשון הינו שכיח בשירה האריסטואטיבית בכללותה, והוא המעורבות של המשורר בעולם המציאות, הוא עולם המעשה, ובמקביל, הדרוש להתרחק ממנו כדי ליצור מתוך בדידות ומרחיק, במיוחד אסתטיים, משטף החיים והمولתם. שני הנושאים האחרים הינם מוחדים במיניהם. אחד מהם הוא בתיאוריו של המשורר, המביע את הקושי שלו לשם, לראות לגעת בדברים, לתאר אותם במלים על דרך הציור הנאו-רליסטי, בה בעת שליליו הכרורה לבטא את המציאות בכלי השירה. מכאן נובע הקושי הבלתי נסבל שלו לחיות, להגיון אל ההר, לראות את הארץ הנכפת ולפי תחושתו שלו, לא לבוא עدية. ומשום כך, ולא רק, בא התייסרות העצמית הקשה ביתר: זו שהבייטוי ההולם לה הוא בלשון קשה, המחייב עס עצמה ועם סביבתה והיא מכוננת להלום באופן בויטה בקורס, שהמשורר, עד כמה שהוא זוקק לתקשות עימיו, רואה אותו כאוטם, ואת עצמו ככושל מלא להשפיע: "אבל העקרים צמאים הוכרזון, יבוואר/ להשתאות להוד קוראים - / תפרחת וזה הגן,/ המתהיל במומרים./ נוץץ, סבור עד פלא והונף גבוה" ("הה לב", עמ' 72).

המעורבות של המשורר, אפוא, בעולם המעשה - הוא עולם המציאות - מוגנת אף הוא בשירים בצדקה דיאלקטית-מורכבת. מחד גיסא, הוא זוקק לירוחן מן הקלה, מועלם העשיה כדי שיוכל לזכות במבט המאפשר את יצירת השירה. מאידך גיסא, אם אין הוא מעורב בנסיבות ברוחב, ובחרבה באירועי ההיסטוריה, אין הוא יכול לכתוב, להופיע, מהיותו בתלי נוכח בהתרחשויות נונדר מן הקורה והזורם. על הבריחה מפגש החלין עם היומיומי ועם החוץ הוא כותב בשיר "עכשו מצחתקת": "ברחוב, לאור-יום, פגעה/ ושיתה בשאלת ותשובה, בךבר של הקשה/ לנפשו ולנפשך - ופתחם... הפויזדור המוביל/ אל הדלת המזינה את האיש/ לבוא אל חדרי לבבו, שם בפנה/ שלחן-התמיד" (שם, עמ' 206-207). ועובדת השיר, כמו ברבים משיריו של

השיר המדגים בנחרצות את תחשות העיורון והתרישות האוחזים במשורר לנוכח המראות, הקולות והדברים הינו השר "איילו...". (שם, עמ' 124), וכך ידי' להבאו

לנحوות אחר כתיבתו. ההלך הרומנטי של אלתרמן, למשל, בשיר "עוד חזר הניגון", החולף על פני נופי הארץ, שהנים כמעט בלתי מזוהים בשיר, והוא מלטף את הכבשה והאיילת שנקרות על דרכו ומשיך לילכת, איננו, במוגן, אותו "החולך" של עוזר רבין. שם השיר המציג פועל מאיר על מוטיב היליכה, שהוא הווה והעלום, כנראה, הליכה זו לא תסתומים. בשיר זה עולה ופורץ הקשב והקשר העוז של המשורר לגורל העם והארץ, לרבות המלחמה והקרב על קיומה. החולך הוא החולך למלחמה, הוא נאלץ לעזוב ביתו ואת אדמתו, אליה הוא קשור ואשר אליו היא צמאה וכמהה, הוא נאלץ לעזוב בכאב אחריו. אין הוא רוצה לצאת לקרב ולכנ שורשי הלב הנתקיים מן המקומות אותם כה אהב בוכים ונקרעים לאט. לחישת הזמן מבטיחה תקווה למחר ואולם בחשbon הkr מאלצת את הנטוועים בארץ להילחם בציורני ברזיל. היא עוקרת את האדם מביתו ולעתים אף מולדתו, ומאבק השידרה על אדמת הארץ מחייב את הלוחם להקשיח את לבו - להיות אכזר "טרף כלב בקוצים וכשנים בשר, / מות ומדרך אחיה, קורא העם". דרס את האדם, קורא חזון אדם" (שם, עמ' 59). ועל מיתוס העקידה - אשר שרירים כה רבים שנכתבו בידי מושוררים עבריים ויישראליים, בגיןם נתן אלתרמן עצמו בשירו "Megash haKesef", למשל, חינכו ואיפשרו לשלו בנימ טוביים וצעיריים למות על מטבח הארץ - מותה עוזר רבין בקיורת נוקבת ומצמררת. הוא לוועג כביבול לריכוכיות, ואולם, באמת, הוא חובט באלו שטיפחו את מיתוס הצבר יפה-הבלוריית והתואר שיצא לשופך את דמו במהלך הלחמה על קיומ הארץ. וזה מביט בוועעה על הצפיו לו, ומtower אותו החינוך שעלה ברכיו עוצבה דמותו לממות הוא כובש דרכו בלי רעד, נכוון להרוג ולהרג בשם של יdotot מיילוניים, שדים נשף לממות בשל יdotot מותה, ובעתים יש להמשיך ולכבות את גוללה, הוא המשיך להרות אותה בدم. וקורא הארץ: "את העולם אטום-הלב אחרת המשורר: "את העולם טרף, רעב, מלחתת לעצב: / לא עוד טורפים וטרף, רעב, מלחתת הקיום המחרידה" (שם, עמ' 60). ואולי קרייאתו זו היא אירונית, כי מתוך האכוויות והרצח "עלול" לצמוח ולשגשג עולם של שלום והאל שבגדים יופיע אוחב ונחדר. לאחר שעבד את האדמה, אשר בעליתו לארץ נגלתה בהחשפותה לפניו באוהלים ושםמה, שחרורה, עפנית, יוקדת צמא ותפלת היא קוראת לדמו - קוראת לנעריו כקורבן לקוומה. ועוד אשר טיפה וופרה וחרווה אותה ציפה ממנה לשאות יבולה ותבאותה, סופו לחדר מעבודתו כדי להיקבר בעפרה "אך את קציריה יקצר אחר/... כי הוא אל החיים כבר לא ישוב, גם אם ישאר/.... כי נפערו לועות-הרצח בנפש עשנה ורעידת-נכפה נופיה תשבר" (שם, עמ' 61). ועל כך בוכת העולם - המשמש מעוכה ופצעה, הטבע

שלו כדי להרגו. ומפני שהוא תופס עצמו כנכשל הוא מזוהה את עצמו: "אנכי: רקב ומרד", ("הר מקלט", עמ' 69). והוא תוהה "הלווד לא אוכל/ להיו א דס?" (שם, עמ' 71). את חייו הוא מתאר "אנוכי בחמי והחמים בתוכי - נפילה/ על נפילה בחלל אין ריאים/, אפלה ורעב רעב ואפליה" ("השיר הזה אינו" עמ' 173). מן העצמי עבר היחיד לתאר את החברה - האדם הוא עיוור ורע, שבוי בתחום החשכה, בכתבי הקפה ההומים מפה לפחות מתגררים שנוני הזוף מדורגנים לדהו אל שייא את חוכמתם המרומה. הם יורדי דומה בחיהם, באשר חיהם הינם יהירה, כוב ושקר מperfרים. נפש הכלל בשוק הרמאים נורשת - עיוורת עצמה, לא מודעת. כל זאת בעוד הארץ, שבעמיל כה רב הוקמה, נתפרה מתפלילות קרוועות במורחותם של מצוקה אילמת (רמיה לשואת ספרד ולישואת ארופה - בהכללה לפיערות שעבר העם היהודי בגוליה) - ("וימנו הרע", עמ' 57), ועודין فهو עני הנשים מראות לנוכח פניו האדם. אין תושביה עוזים מאומה לתיקון חיים האישים, החברתיים והלאומיים והלאומיים בהווה, והמשורר משטרך הסר אונים. חרוזיו השבורים של השיר, חמוץ בגדים, שלדים ומגעלים, דימויו שבור ורוועות ונשימתו קרועה באשר הוא מתאר את הנפשות, אשר לאחר המהפהכה מלאת החזון לאורה הוקמה הארץ, הפכו להיות "שפכי דמים/ נפשות על נפשות - רימה ותולעה" ("השיר", עמ' 62). ולטיכום נשבע המשורר באותו שיר, המוקדש לדין מירון, ("למען", עמ' 195-197), כי למען האדמה ולמען תקומה הנזקנת, קוראת, מושחת ודוחה בבו בו זמנית, ועל-אך כל אלו הוא מושבם נשבע רסקתי אל הר הזעקה הקפואה / ומעליו - "...המלך, הגואל, / בכנפי החזון שנלו/ רוחי הרעה" ("הר-מקלט", עמ' 68). ולא רק הוא המתrisk, אלא אף השיר, באנוגיה אני הכותב, הוא רסוק אברים, חרוזיו שבורים, וכן יצא אל הקחל זוחל על המדרכות להירות לעין עוברים.

מן הפרט אל הכלל, או במערב, הולכת שרתו של עוזר רבין ומפתחת, הולכת וצברת תאוצה, עד שהבקורת העצמית שלו התייסרת על שירתו, הופכות חסרות נטוועות באדמת קדומים ועיניהן למסקה (עמ' 125-127) הוא עדין מדוחה בחשבון קר ונוקב על מדוויה של הנשמה ויסורי גזה. מצטפבים אל שני אלו המוטיבים של הזעם, הרעם והכעס, הבוקעים מכל שרתו ובפישת החברה, הפשע רוחש ההיסטוריה והתבל כולה. הפשע רוחש מדוים מתולעים של צל ואור, נותר באפלה, כאשר הלהבה מתמעטת מtower אימה. ובלחב הנר המפרפר - "פציעים פצעים וחשכה ניגרת, מאימת/ לסגור" (שם, עמ' 126). הפפרורים, הזעקה המפצירה, מבקשים לפתור את חיית החיים ולהתעלות לדקעים כדי להימرك ולהזיכך - שם נמצא הלהבה - האור הגדל ומשתרע אף הזהר. מכל אלה עולה, כי את מעורבותו ב齊יבור רואה המשורר בקרוב - כאשר המסר המופנה אל הקוראים לוועת חייו נגען בנני באני

פיוט לימיים נוראים

מזון וקגל, נְהוּמוֹרָנוּ כִּינְגָן סַל נְחֵס (כְּמִינְג הַוְּקָטְרִי"נְ) לְמַלְיִ פְּקוּדִי זְוַמְלָל
(ימיל לינו להומלו)

מתנו מסכבר מתנו מפלח מתנו מפמים מתנה מתחא מתנו מתחת מתנו מזיפת
מתנו מפום מתנו מזין מתנו כבר אלף פעם מתנו אלףים מתנו מפלח מתנו
מסכבר מתנו מאור מאיר ומפומים מתנו כבר אלף פעם יא רבון העולם מתנו
בძקבר, במצרים, מתנו בביוב-העולם-זה, בתקנים כמו עכבר, טבענו בפמים,
זה, מתנו מתחא, רבון העולם, מתנו מתחת מזיפת מפום ומזין, אנה פרק ית
עפֶך מגו גלוּתָך פרק נא וחוס על דמעת עדינה, אמולת-בת-העין, מתנו בדרכך
שחתת קדחת, מה לא, יא רבון, מתנו מקקה, מה עוד, מפומים שבתק בפמים,
יא רבון, מתנו מזיפת, מתנו המון, מתנו מתחא, מתחא, מבושה ועלבון, אנת
די שיזבת ית עפֶך מגו גלוּתָך, תה שומע? פרק נא, פרק נא מתחא, פרק נא
בנינה, בחוגיה, מקקה, מתחא, כי מתנו מזיפת מסכבר ומפלח ומפום ומפום ומפום
מפום ומפום מתחת ומפום מזין ומחוס כבר אלף ומפום אלףים ומפום המון, יא
רבון, היושבי בשפמים, פרק נא שיזב נא וחוס נא גלה נא הווע נא ראה נא
ומתה נא דמעת היונה עשויה וגולה אילה חמיונית-געגוע, בתולת בת-העין

הפיין הרועד

הפיין הרועד של הניד הקרוותה, הדורמתה,
גם הפיין השולחת יד ארכה, מתחברת,
גם הפיין הרועד, של הפה השותית,
גם הפיין הרועד, הרותה.

אליהם, גם הפיין תמרים את הראש
המלמים, בסחבה העוטפת,
גם הפיין תמרים אל על,
אל תליליה, לשון משרבתת,
כלבית, מזיעה, ונוטפת.

מתוך הספר "הגענו לאלהויים" הרואה אור בימים אלו בסדרת "ritismos",
הקבוץ המאוחד וקרן ת"א לספרות ולאמנות

מכה ומتابל ולאן יפנה האדם, ומה גורלו?
ומה תקוטתו? ומה נחמתו? ושיר מצמר זה, המשכם את ראייתו האפלת של עוזר
רבין את גורל האדם, את גורלה של האדמה
ואת גורל קיום הארץ והעולם כולם, מיטיב
לבטא את גודלות המשורר.

הנה

הקובץ "הנה", בעריכת נתן זך, מכיל
אסופה קצרה משיריו האחרונים של עוזר
רבין, בשירים אלו עוסקים אותם הנושאים
בهم עסק כבר במקול שירתו. ואולם,
החשיפה היא גלויה יותר, וכוללת אף
הסבירים למצבים על אודותיהם כתב בעבר.
מספר שפטייה של זמן, בא המשורר חשבו
עם חייו ואף עם שירותו. עתה על המשורר
להתאמץ, למשל, להעלות בעיני רוחו את
נוף הארץ שאכוב, ולכנון, המלים חשבה/
אפה להוורות במרבית השירים. העיטה,
פייזית ורגשית, היא כה ס邏יקה, עד
שהמשורר עלול להיכאות באש הכתיבה,
שעדין, למורת המחללה והויקנה היא נובעת
מןנו ומפניו הוא מפחד. במקביל, הוא
מבקש לשוב ולהתלקת בה. התעלותה של
הנפש, הבקשה לתוקוה, טומנים כבר בחובם
את הנפילה שהיא מיידית, מסחררת ומואצת
יותר מבבר. המשורר חושף בפני קהלו כי
רגש האכזבה והחרדה היו והינם כה חריפים
עד שהם מבאים אותו להתגונן ולהסתגר
מהחורי חומות, מבצר וברית, או להימלט אל
חשתת המערה. הוא תופס עצמו כאשם, שכן
ליה בחתא הגאויה וההתנשאות, באשר לא
שעה ולא שמע לאיש. ועל כן הוא נענס
ומוכה בשלות הרוח. הוא לוקח על עצמו
את מלאו כובד האחריות לאטיות הקיום/
ולחרירות אונני. כי האיש שרacha לבוא אל
הפלא בחוץ, לעמוד על שאלות הקיום/
היקום מרגיש כמו שלא הצליח לגעת. הוא
העביר את חייו בסבל ובכיסורי הנשמה,
הכרוכים באלו של הגוף. וועלה השאלה,
שמטרידה את עוזר רבין, כמו אף את רבים
אחרים: האם יש ערך לשירה, ומה חשיבותה
לעצמו, לוולטו. ולמרות הספקות הוא נדחף
לכתוב, מכוח של שליחות או שמא ייעוד,
ואולי מן הכרות להטעין טעם לחים. שאלה
נוספת שהוא מציג היא: אם ניתן למאר
הכול, לנוכח במלחים אף את מה שלא ניתן
לדיבור, לאמירה; ועוד, האם יש מי שעדיין
קורא שירה, שומע אותה וナンקק לה. "שירים
אחרים" עלתה ועתקה... דיברות ודיברות
לא שומע/ כי בלשון תבונה וחקוקות אשר
בר יבשה/ מقلלת הנשמה את פצעי ימיה"
("מוכחה"). ובכל זאת, ועל אף כל הספקות
הוא ממשן לומר שירה. גם אם היא רק
דמיון, או אשלה של עשייה - "שירים
שירים/ על אהבה ביסורים/ על צמיחה
בדיבורים על דיבורים". ■

האני המתבונן בעצמו

לאה גלזמן

חbill יצרה שלו, עם חיפוש המלים, וגם של התגששות עם קטני האמונה וקטני האישיות הסובבים אותו, כמו את משה המקראי. מסע זה הופך לתוכן ולצורה כאחד של חייו וייצורתו. הביטוי "נסה" משמעו, בעקבות המקורות, הינה העמדת המשורר את עצמו בניסיון מתמיד, במבחן עצמי קבוע של בדיקת כננותו, תומתו ונאמנותו לפנימיותו ולקולו הייחודיים, בדרך שהאל המקראי העמיד את שליחיו ואת מאמניו ברכף של נסונות ו מבחנים.

"הensus" שהוא "נסה" אמר להביאו אל "הר", אל "הפלא", לזכות בהרף העין החד פערם של ההארה, של הגילוי הגדול, הגרלי על עצמו - מיהותו ומהותו, מתוך הקשב אל

"קול לבבו החזב לבבבו". ואולם בשונה ממשה, קיבל ברגע האפיפניה את שירתו שלו, את '洩ちの碑', ממקור אלהי שמחוץ לו ומעל לו, הריו המשורר המודרני בפקחונו ובבענות-תובנותו יודע, כי בכל מסלולו אותו עבר, "בשיריו אשר עשה ביד חרוצה, קשור דבר / לדבר" לא וכלה במאומה: "איך דבר לא עשה ולא שמע דבר".

ההיפוך האירוני שחיל בביטוי המקראי, אותו מנכס המשורר לשירו, "לפאר בו את שם", מהרף ומהדר את הניגוד בין המתית-עברי לבין המציגותי-עכשווי, אך אם מבאים בחשבון את המשמעות הננספת של המלה "שם" במקורות, המצינית גם את מהות הנושא, הריו 'פיואר שם' של אני הדובר בשירים אינו, כאמור, אלא נוסח נוסף לשלגתו את מהות האני של אני הדובר לעצמו יוציאו, כמובן, כאותם מילים,

מכאן התרהקותו והימנעותו המוכרות מכבר של המשורר מכל שמן של היאחזות ראותנית ומוחצת ב"דרך-הרבים", בשביל המון, במלולם של الآחים מרבי הלtag, או "שנוגני טונף", כפי שכינה אותם בשיר מן הקובץ שצוטט.

בטקסטים המכונסים בקונטרס שלפנינו חזר ומשתקף גם מאבק היוצר להתגבר על תחשות האימה, על ה"פחד" מפני העמידה, או ה"נפילה", ככלנו, (שני ביטויי מפתח בשירטו לצד סמל ה"מים") אל תוך מצולות הפנים הגועשות, המאיימות להבטיע את אני המתבונן בעצמו. מילות השירים המצומצמות, המשייפות מוסרות בלוקניות מצמררת את הלם חווית העמידה על סף תחום והתחזקה בשולי פתוח ומעצימות אחרת, תוך פריצת גבולות הצורה המוחלקים המקובלים. הגירוי הזה הגיע לבלה הכבולה - הסמואה של אנרגיות החיים והיצירה כרווך, אפוא, בלבד הפרד, בבעתת התרסקות האני, שהינה בהכרח גם "התרשקות" "아버지 השיר", כמו של רבין בקובץ קודם.

משתקף לעצמו בדמות משה בשני שירי האסופה המרכזים ("כך על עצמו כתב" - כתורת ותוכן היוצרים אסוציאציה מיידית ל"יך על עצמי לספר ידעת"), של משורת תקנה סביב ציר התבוננות בעצמו והצפה בגדעון אני הפנימי ביותר שלו, באמצעות זוכחת מגדלת חסרת רחמים, החותרת להשוף את 'עצמוי' לעצמו ולהצירנו במילים, הריאלי של משה, תחנות ההפכות בפואטיקה של הטית המטען המית וכיתות, שאנן ניתנות להמרה במילים אחרות.

לשם-לי מטע נפשי-דווני של יוצר: מ"ים-סוף" אל "המדבר", וממנו אל "הר סיני"; והוא מסע של חילופי רוחה - מלאות בתהיישות - התroxון, מסע האמור להגיעו אל "עירק העיקרים" של מהזו הנפש ו מבוע היצירה.

העמוקים לוזחות את מהות החיים החד פעמיים של היחיד, לאטרה ולקראא לה ב"שם", תוך ביטול מהיצות גמור בין 'הויה

"אבל אני לחפר מכרה/
גוף ש, ראש מרכן"

עוד רבין. מתוך הקובץ "זאת הפעם".

"פעמים מגלה פעמים שירה/
תמיד משהנו נפרש".
עמיו על רשבג"

**עוור רבין: הנה, קונטרס שירה
בעריכת נתן זך, Mai 1998**

פגש עם אסופה שיריו "האחורונים" לפי שעה" של עוזר רבין בחוברת "הנה" צנעתה היקף שבידינו הוא בגדיר התנסות נדירה במעט המוחיק מרובה. בדומה לרבים משיריו הקודמים, אף מעשה היצירה של שיריו האחוריים הינו כמעט סיזיפי, המודיע מרأس לכשלו, "להגע אל מה שהן", כמו של המשורר בשיר מקובץ קודם (שוב ושוב, תשכ"ז). משמעו: ניסיון רוחני ואמנותי כאחד בקרב הפנימי העיקש, המייסר והמתיש, שהופך - כמסתבר - לתוכן חיים ויצירה בלבדי: שיריו רבין סובבים ב'פרפטואום מוביילה' קבוע וחסר תקנה סביב ציר התבוננות בעצמו והצפה בגדעון אני הפנימי ביותר שלו, באמצעות זוכחת מגדלת חסרת רחמים, החותרת להשוף את 'עצמוי' לעצמו ולהצירנו במילים, הריאלי של משה, תחנות ההפכות בפואטיקה של הטית המטען המית וכיתות, שאנן ניתנות להמרה במילים אחרות. עירטול אני מכל מיתוס עצמי, מכל שבב של קליפת מטאפורה של אני, מכל ספק של זוף, או רכב של אשליה עצמית ושקר, אינו אלא תוכר ותסמן גם יחד של צימאון העמוקים לוזחות את מהות החיים החד הכמיהה והשקייה המוטבעות ביישותו, הוא מסע מיגע של "נסה" ומריבה" עם עצמו, עם וקיים' לבין 'חסיבה ויצירה'.

ראיית "הפלא" הבלתי מושג לא תספק ולא תעניק מזoor ומונוח لأنני הנ고ף מלידתו, אשר מותו מות הנפש, אף טרם מות הגוף מושתל בחיו מראשתם, כמוין צופן רוחני-גנאי מולד.

התהבות הפנימית המתמדת בין עלינו לתחתונים, "בין עפר לדרקיע" כמו בין גו לנפש מונעת מן האני, בדרpos נפשי-שרי קבוע, נמצא את "ביתו" בהותיה אותו "וז" אפילו לעצמו.

באינטודנספקצייה חסרת רחמים הוא מודיעינו, כי בסופו של דבר שיריו אינם אלא בגדר 'כיסוי מעורמי' והסואת לטרגדיות השפע הפנימי המאלת אותו, "משבתק" במילת שיר הנטולת מרבך מקרה מובהק.

תחושתו הקיומית הגורפת הינה תחשות אובדן העצמי והחמצתם הגוררת והמנוחשת מראש של החיים: "ההר נבלע בעיטה ואתה / איןך". האני הדאוב "זוכר" כתע, כי גם "עוני ורוחו" לא יוכו לראות את המערה הכרויה בו "הרואה מכבר / בדמייתה בסתר הר".

ימי המשורר מסתחררים מעתה סביב ההכרה נטולת האשליות הצבעה ב"אפר", כי רצח הרגעים והשרירים שמשיכים, לכואורה, להיווצר מכוח האנרכיה, טרם כבotta עד כלות" של נש羞, אינם אלא מסק עשן "מדמייע העיניים" של מדרחי הדמיון המסרב להשלים. תעטעוי הדמיון מנסים בשארית כוחם לטשטש בו את תודעת הזוחלות החיים וקרטוועם גטול הטעם והתכלית ("השתרכות חיי" "בהילכה נכה" לדבריו) "ימים שנכחד" לקראת "יום שאבד". מבצע האחرون, שהוא נשנק ומשנק, פועל המצלול הנוצר בין "נכחד" ל"יאבד", בדומה למצלולים ורטיסי חריזה רבים אחרים המופיעים בשירים, להעצמת התהווה של תוגת שגורת המכנית של החיים. הכלותם ואפסותם נעטפות כאן בתכריכי חרוזים, באסונותים וצללים הרמוניים ו"אסתטיטים" צפופים למדוי, המשקפים בין השאר את זיקתו העמוקה והשיטיתית של המשורר לשירת החול (והקודש) העברית של ימי הביניים, עליה נושא נדירות המאירות את חינו בהארה פטאומית ונורטורית עימנו לאורך זמן.

"ודבר אין בידה": ודאות זו של הגעה אל קו הסיום של המסע, בידים ריקות ואפס-כל מהדרדת ברוב שירי האסופה כאשר או איש מיוסר על הכזרתו המפוכחת של ביאליק ב"הכניסני", שיר שהשפטו ניכרת גם בטקסטים קודמים של עוזר רבין: "הכוכבים רימנו אותן היה חלום אך גם הוא עבר/ עתה אין לי כלום בעולם/ אין לי דבר".

גם המבוקים הסובבים סביב מילוט המפתח "דבר" ו"לבדה" בשיר הנקרה "בדמוני היונה" מעוגנים בשורות של ביאליק, בלי להתעלם מהקונוטציה המקראית המתלווה

בטקסט של ביאליק גلومה תפישת השיר האותנטי כ"משהו", כניצוץ הנחצב מצור-הלב, ואשר באקט הביטויי השירי וההצRNA במלים הוא נוטש את המשורר-החווצב והופך להיות נחלת הכלל, והמשורר משלם את מהירות התהlixir בחלובו ובדמותו, אולם בעוד ביאליק מצליה, כעדותו בשיר, ליציר את הניצוץ הנכוף ההופך לבירה גדולה, אין משוררנו כבד הנפש וככבד הפה זוכה אפילו לכך.

בשיר "משב" מתחדרת ההכרה הבלתי הפיכה, שמסלקת לחלוון גם כל שביר של כמה להתגלות הפלא, בקביעה, לפיה גם

אם יזכה האני "להגיע" ל"הר בمعدותיו" תזכה תגיע / אבל אפילו לא תרגיע. וזה שורת שיר גבישית ומוזקמת ההולמת בנוי במסר הווייתו הנחרץ שלגולם בה וצורתם כמכות ברק, בדרך שפעולות עליינו-שורות שיר נדירות המאירות את חינו בהארה פטאומית ונורטורית עימנו לאורך זמן. גם כאן תרומה זיקתו של הטקסט המודרני אל מקורות ההשראה הקדומים להעמקת חודרנותו ועיבוי פוטנציאלי ההפנה שלו. מן הראי להכיר, כי אין המדובר בשאליה אינסטראומנטלית של לשון שרית קדומה, אלא בהווית חיים הינקת ביכולותה ממוקורות אלה, בשורש התמונה השירית של "משב" ניצב הר-גבו, הר-העברים, שנודע על פי המקורות להיות מקום מנוחתו-קבורתו של משה מים שנולד, כאמור: "לך מהחה מקדמת ימיך בעולם" וכן "מנגד תורה את הארץ ושם לא תבוא" (שמות, ל"ב, 48-52), מקורות השורדים זה בזה ומחחלים בשורת שיר זו, בהקעינם את האיכון העצמי ואת גור הדין הבלתי נמנע הנובע ממנו: גם

האל (מושג הגנוסיס במטיסטייה), והן במובן של הכרת הפוטנציאלי הטמן בו. המדבר, אפוא, באני, ביצור, שמתודד ייחידי מול עצמו, ללא הכרתם בו או "ידיעתם" אותו של الآחרים, ואף "ידיעתו" את עצמו מוטלת בספר.

"כי בדבר לא התנסה / מלבד שיריו אשר עשה / ביד חרוצה": המונח "דבר" מצוי במרקם גם בנסיבות של התנסות ומרוגלות במילים סדרות וערוכות; ואף משה, בן דמותו הארכיטיפי המיתולוגי של המשורר אכן מעד על עצמו: "כב-פה וכבד-לשון אונכו" (שמות ד', 10). ממש מתקשה במוגבלותיו לקשרו "דבר" ל"דבר", אולם גמגומו האנושי של משה אינו מחייב בקבלה החנון, מידי כוח מטאфизי כל-ככל, והוא אף מaddir את נס נבאותו-שרתו, ואילו המשורר נדון להיאבק לעולם ב"אגמון" השירי, בחיפושו המלאה והבלתי נלאה אחר ה"דברים", אחר המלאם, שתשקפנה לבן את חוויתו-הוויותו על מלאותה ועל ריקותה גם יחד.

סביב הכרה מتسכלת ומייחסת זו נטוים מילא גם כל שאר השירים, והרי לפניו 'ארס-פואטיקה' במובנה המكيف והחודר ביותר, המאה את החיים והשירה ללא תפרים.

משמעותו כך, בדומה למשה שאמנם זכה ל"פלא", אך רиск בכעס אכבותו את לוחות שירתו, ששוב לא תאמו בהמותן החדשנית את מציאות "עגל הזהב", אליה חור נחת מון ה"הר", כך גם המשורר מתbatchet בין ה"מים" לבין "אש הריפה" (רימוזו לסנה הבוער) שבתוכו; הוא מבעיר ומכתה לסרוגין את "המלחים הנדרפסות הכתובות / על ספר". או, כפי שהוא מכנה אותן במקום אחר באירוניה עצמית כותשת, 'טיסנות התהפיות' שלו, שהרי אין הם "הדבר האמיתי", או "הדבר שלעצמם".

"האיש הזה", שבשיר הפתוח, הינו צירוף המכיל את משה, את ישו (ECCE HOMO) ואת המשורר גם יחד. לשולשות משותפת המשאללה "לראות את הפלא", או לפחות פטאומית נורטורית עימנו לאורך זמן. ברם ראיית פני האל או שמיית קולו במרקחה של משה או של ישו מיתרגמת ומתכווצת אצל המשורר המודרני לשמיעה המוחלטת של"קלול הלב", לבו הוא, קול החוצב ופולח את גשו.

שאף היא כזור אינה מתמשחת. מושג "הפלא" במרקם מקפל בתוכו גם את המים של מה שנשבג מבינתו ותפישתו של האדם, ככלומר מה שלא ניתן להציגו באמצעות האינטלקט והחושים ואף לא מכוח מה שקרויה ההשראה הפנימית או האינטואיציה. האמרה "רצה לשם/ את קול לבבו החוצב בלבבו" מהזורה כМОבן אל השורות הנודעות של ביאליק בשירו "לא זיכתי באור מן ההפרק", טקסט לירוי ווידוי בעל משמעויות ארס-פואטיות נרחבות: גם

ובמה שמחוץ לה, אין לה עתה, עם הזיהוי המאוחר" של 'מחלתו', אל מי לפנות ולזעוק לעוזה: "אבל עכשו יודעת אורייתה מבשורה/ היא משועת. לשוא לשוא שועטה. והיא כל חייה לאיש לא שעתה". והוא מהיר הנורא של 'בדידות היוצר' ושל היהתו נגוף ב'מכוביות' של נפשו מנוריה; של התבוססת נפשו בנפשו", של היהתו נפשו עולם ומלאו לעצמו, של הפיכת חייו ל"שירים שרירים", ל"דברים" תוך החמתה "החיים" עצם.

רבים מהחומרים הלשוניים של השירים החותמים את האסופה שאובים מפרק החרובן והקינה של הנביא ירמיהו: "עיפה נפשי להרגיה / הלא הם ימי חייה/ אשר אליהם תשוקתך" - כך מקונן על עצמו המשורר המכחה על חטאו של אני, שכלי חייו שבוי היה ב"תשוכה" אל עצמו והמבהה כתע את שבריו שם שיריו ואת שירו שם שברי.

בכ"י נפשו על שברון "חלום אהבה" ההווי והכוכב, מבע שמשיב אותנו אל "אומרים אהבה יש בעולם - מה זאת אהבה" וכ"ו של באיליק, הינו, בכ"י פנימה" היוצר אנלוגיה מסוימת בין המשורר לבין הנביא, אף הוא נטול קחל שומעים המשחית "דבריו" לריקן: "דיברת ודיברת ללא שמע". מה שנוצר לנשמה הוא ללקק "את פצעי ימיה" "בלשונו התבונה וחקלות" אשר "יבשה" בה מכבר, ואשר מפניה שקרה להימלט כל הימים. אין לה, אם כן, לצפות למזר או סעד מבחוץ או מבפנים. והוא חטא של האני וזה גם עונשו.

בתבנית של הסלמה נפשית-דרית מואצת ומידדרת עוד ועוד מתברר למשורר, כי איבד לא רק את החוויה עצמה, את רגש "עוצמת הנגעע", אלא אף "זיכרון" החוויה אבד לו ו אף "המלים" לתארו חמקו ממנה, בمعنى התהרות נסופה של מוות בתוך מוות. שוב אין הוא יכול לשחרר "מה היה החלום אשר חלם", ותויה, שמא כלל לא חלם או ראה" דבר.

תודעת אובדן הזיכרון במובנו העמוק ביותר, מנהירה לו במלוא Amitah כי חייו כ"עשה שירים" הוכרבו על ידיו למען מדומה, שאף בחלומו לא ראה אותו, כי במו ידיו חפר בתוך עצמו כל ימיו את ה"בור", את קבר חייו, שנוועד מלכתחילה לבלווע כל זכר לקומו, זאת בمعنى וריאציה על מיתוס יום לידתו ומותו-קבורתו של משה.

כל שמלס הסערה הפניתית גואה בשירים של רבין, שירים של מעין חשבון נפש סופי ומסכם ה'סופר לאחרו', כן צלול ומלוטש המבע הלשוני. המתח בין מערבותיות החוויה וכובדה לבין ישרותו ופסkontoo לא ריכוך של הביטוי השירי משווה לתובנות ולישוקפי אני שבשירים כוח טلطול מעורר אמפתיה ופעמיים. חסכון הביטוי וڌיחסות הניב, לעיתים על גבול המכתם, והשימוש היהודי בחומרים מיתיים ובקודים ארכאים - כל אלה מעצבים את "אמת השיר" של רבין באסופה שלפנינו, כמו גם בקבצי הקודמים.

ש"ייפעתה תגללה" ברבים, מצטמקת התקיימותה: "נפש בהליךיה. בחלום שוגה/ גם עכשי, באחריתה/ לא תדע, אם היהת או לא/ ראתה או לא/ מה שדרמה עצמה להיוות ולא היה כי אם/ חלמה עלי" - אולי לא כלומה" (מתוך "בתעתועיה")

- לפניינו טקסט שיריו המעללה בפואטיקת-אבסורד שionate ממחבת אבסורד ומתוחשת קדומים, את עצם שאלת ממשות ההוויה, בערערו את גבולות התודעה המקובלים ובטהילו בהם ספק. בדרךו של טקסט גאנני ובנלי, גם יחד בפשטו וביבונוטוי הוא חורג מהאיש והפרט אל עבר האוניו-רסלי התקף בכל זמן ובכל מקום: האם מה שנדרה לנו כי היה אינו אולי אלא חלומו על מה ש"היה", או לחילופין איןוט מוחלת וכוללת.

על השירים הולכת ומשתלטת אוירית 'קוהלויות'חוויות וקוגנטיבית, הנפתחה כהיענותם בלתי נמנעת על גע פיקחן העיניים של רוח האני, של הנפש "המתמעעת", משמע הנדונה ל'מוות חיים' עוד בטרם כלות הגוף: "עוד הרבה בטרם שקיעה/ באה שעתה", שכן אין עוד טעם להתקיים על "תקות חלום לא בא" ("מה נותרה").

אך גם בתוך הווית 'על ס' זו אין האני מוטר - ובכך גודלו ואפסתו כאחת - על ערגותה של "הרhot הכהה" ל"התלקחות" ול"הילקחות", משמע להרף-העין של התעלות הגוף והנפש, בחברים למתות אחת, של היציאה מותוק עצמו, של ההיסחפות וההיטמעות בתוך מושא הכליה והצימאון: "הלהה שוב/ להעריך פנים, לעבדך גוף"; "גָל עולֶה מְגַל נִיגֵעַ, תּוֹכֵי מְלָא רְקֵעַ" - משתבר וגל בגל ניגע. תוכי מלא רקיע" - כך הוא פונה אליו נשמה שלו, אל האל, אל האש האהובה, אל האתא', אל כולם אחד. לשביב של רגע שידי דומה עליו כי אכן זכה, אך הנה באה את המבעל המבעל מיניה וביה גם אשלה נסفة-חולפת זו: "כבר לא יהיה עוד/ מה שלא היה/ וזאת המורה". דבר לאתרחש כמעט מוקדם ובוואדי כבר לא יקרה גם מעתה ואילך.

"מארתו" - מחלת הכרונית של המשורר, המכה אותו כדבריו, מאובחנת כ"התכחשות" נפשו למחלתה; כייצור "נוכחים" ולא נחוצים המחפים על הלא-כלום שבנפש: "וזכר בה לא ארע". חייו הולכים ומתרקרים בלא זיקת סיבה ומוסבב לעובדה, שמחלת נפשו אוכלת את חייו זה שנים ארוכות, ואף בחתעלם מכך.

נפש זו, ש"כל חייה לאיש לא שעתה", משמע שנטקימה בעצם בתוך גדרות האני, ולמען אני, כיחידה סגורה הקימת לעצמה והמספקת את עצמה, בלתי תלوية בזולתה

למונה "דבר", במובנו בדבר האל, כתתגלוות. הטעינה לאובדן הביטחון בעצם עובדת התקיימותה לה זוכה המשורר היא הכהרה, כי מה שנדרה בעבר וחזר ונדרה ומציגיר בכל יום כמחוז חוץ של "ארץ חמדת עלומים" בפעולות "כישופה הלבן" של מגיית היצירה, הופך בהכרח למחוז של "חשכה סמוכה". אך האני שבי, בעל כורחו ובהעדן מוצא שרידה אחר, בתבניות החזורה הבלתי נשלטת "לבקש בשביל הזה את השילוחה", אף כי הוא יודע ללא ספק מה ודי לעמיד גלבוע בשירו שלו: "בשביל הזה ידיעת חסר הטעם והעדן הצללית שביחסו וזה, הופך לחווית קבוע "עוכרת חיים" ("בחשכה").

ובוראייצה נוספת: בשונה מתנה המקראית אם שמואל, שתקשרה עם האל ורכ" שפתיה נעות" בתפלתה שנענתה, הרוי יישוטו של המשורר הדורה ודאות כי רק "אל עצמה בלבד שפתיה נעות".

בניסיון חסר התוחלת למש את עצמו, או כוחות פוטנציאל ה'מנגדות' הנפשיות, או כוחות הנשמה האלוהים שבתוכו, ללכוד מחדש את רגעי החסד, שהתרחשו או לא התרחשו מכבר בשדה היצירה או בטריטוריה האהבה, נקרע המשורר בין הידיעה, כי נפשו רק "מדמה" שאינה לבדה, לבין המשך היאחזתו באשלילית התקווה המוסיפה לרוחש בו. והרי בדיקן פנוי ואות הוא בORTH: מפני הרמיה העצמית, מפני העמדת הפנים והוויה כלפי פנים וככלפי חוץ.

ההמתנה שלו "כלימי לשוא להבקע/ בי", היציפה לבכורות את "בכי חייו שלא נבכה", שמקנות לו "תקות חיים עוד ועוד" רצופה, אפוא, חיבוט מ"תבוסה לתבוסה", היא שורת "נפילות" ו"נסיגות/ המצדקות תמיד", כפי שאמר בחדות השיר "וכבר אני בתוכו".

לפנינו פרדוקס חיים הופך לפרדוקס לשון ומלים, כשהאני השירי חושף בעל כורחו בראף אוקסימורונים צפוף את "חוכמת החיים" שלו כאדם וכיוצר: להסתיר את "שפנות גבה הלב", להקימ בתוכו חומות הגנה פנימיות - "חומה לפנים חומה", ההופכות ל"מצער ענוה", כלשונו בשיר, של חסם ומעazor.

מחוטמים אלה, הוא יודע, "נמחו" בו עתה במאזע-על אחרון לזכות ב"פלא", להתחבר עם הארגיות של תוכיותו החוביה, האבודה, אך ללא הויל.

מבעי האבסורד מהריפים משיר אל שיר, בהתקנים אל דיוון-אני המרокаן כבר אפילו מכל שבב של תעוז עצמי: דמיונה של נפשו, שנשתתפה להאמין, לשער או ל��ות, כי שירותו נוצרה "לעין רואים", כדי

דיתי רונן

באתי למיטהך

באתי למיטהך סתורה בריח כבר עצום
עינים עור רוטט אצבעות רוחשות
תפוס היה תפוס נסיתி לפל
רוצח קצה זה בכל זאת קצה אבל
שוליך מלואו כלם גוש וריהם
למראשוותיך למרגלוותיך
סוכבת יצוע שחור
אחר בחשך
והתגע
נעולם.

עסקנית אפנחתית, משכילה
מנהל מפעל לייצור חיזיות
עם עשרים וחמש פועלות ציוגיות,
מצטלמת נזאת בכנס נשות המורה,
מצעה על המבשלה הכהרת לאזר את הבית
ולהעביר את כל הפריטים מקיריים למעון הקיט,
פושעת גאה, מוזרה הדורה בידה,
עליה לרבקת לאושוויז.

אם דוקא חצילה לחזור
וכשהגיעה לאرض
יתומה
נולדתי
בשלישית
- יהודית
ולא ידעת
אם זה סימן
שעכשו אני צריכה
מנפלש להיות באמת אני
ואם זה בכלל אפשרי, גם אני לא ידעתי
וליתר בטחון, קראה את שמי על שם אמה.

מתוך הספר: "עם הבטנה
בחוץ" העומד לראות או
בחזאת גוונים".

יהודית

נוֹצְרָתִי בְּרַחֲמֵם סְבִת אַמִּי
וַהֲיָה כִּמְעַט יָלַדְתִּי.

סְבִתָּא פִּיפִיקָה קִיְתָה מָאֵד חַכָּמָה
מִמְלֶשׁ בְּרַגְעַן הַאֲחָרוֹן
בְּשִׁנְיָה שֶׁל הַלְּדָה
לְמַזְלִי, הַתְּעִשְׂתָה
וַיֵּצֵא סְבִתִּי
- יְהוּדִית
בְּמִקְומִי,
מִצְפִּנָּה בְּתוֹכָה גָּם אֹתִי.

וְכִשְׁנוֹלֶדֶת אַמִּי
רְצַחַת אַמִּה לְתַת לָה אֹתִי
אָבֵל טְרוּדָה בְּעַנְגִּיהָ, טַעַתָּה
וְחַלְקָק מִמְנִי נִשְׁאָר אַצְלָה
לֹאָן שְׁלָלָבָה הַלְּכָתִי אַתָּה.

עֲסָקָנִית אַפְנָחָתִית, מִשְׁכִּילָה
מִנְהָלָת מִפְעָל לִיאֹור חִזְיוֹת
עִם עִשְׂרִים וְחַמֵּשׁ פּוֹעָלֹת צִיּוֹנִית,
מִצְלָמָת נָזָאת בְּכָנָס נְשׂוֹת המורה,
מִצְנָה עַל הַמְבָשָׁלָת הַכְּפָרִית לְאָרוֹן אֶת הַבַּיִת
וְלַהֲעָבֵר אֶת כָּל הַפְּרִיטִים תִּקְרִים לְמַעַן הַקִּיט,
פּוֹסַעַת גָּאה, מִזְוְדָה הַדּוֹרָה בִּידָה,
עַלְהָה לְרַבְּכָתָה לְאוֹשְׁווֹיז.

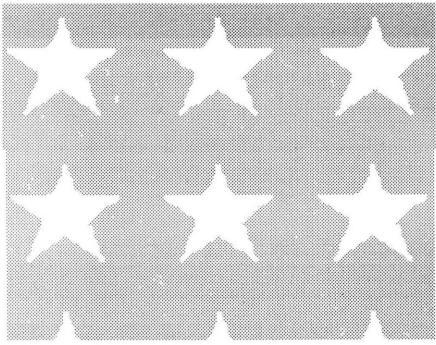
הרבבה נכתב על חריגות כתיבתו, על
ה"מיבוריות" ועל ה"מינימליום" שלו, על
הימנעותה מלכת בתלמידים כבושים. "מייטב
השיר אמתו", כפי שהתבטא באחד משיריו
המקודמים, כנגד נוסחת "מייטב השיר כובו"
הוא אכן המאפיין המשקף ביותר את דרכו
בשירה, בחיים.

מנגד, אפשר, שדווקא ההתחפנות
האובייסיונית התווות ונשנית של שירות רבין
בתוך חללי האני הפנימי, שהמאמן הנויiri
לדיק באחרון הניואננסים מתוך נאמנות
לעיקר תוך ויתור על ברקים ורעים
חיצוניים, שהשתעבדתו המוחלטת
להתכוונות פנימה בஸולב עם המאמץ
הנקנה ביוסרים לשיף ולנקות את המלים
מכל רבב של פזיל להתחומות וועלוניות,
אפשר שדווקא תופעות אלה ביצירת רבין
מדי (נפשית ושכלית) לאוצרית מדוי,
לבתי גישה ואולי אף לבתי עבירה לגבי
הקורא ה'בלתי מיום'.

נדיר להתקל בתרכובת כה 'אחתת' של
כתיבה המבעבעת ממחלות התהמודע, כמו
במצבי התנבאות ונבואה עם כתיבה כה
מודעת לעצמה ודעותית, המדוחת לעצמה
בஅחריות וב磕דנות על כל-tag וצליל בה.
עם זאת, ניתן והשוב לחנן לעיון ביצירתו
המדיטטיבית העומקה של משורר למשוררים
מסוגו של עוזר רבין ולקראב את שירותו אל
קוראים רבים יותר. מעתים הם 'עשוי
השירים' שעולה בידם 'لتעד' באמינות
ובמרקוריות כה נוקבות את דיוינו של היוצר
כ'אמן הייסורים', נגוף בידידות תהומיות,
גאווה וכабב, ואת 'מצבו של האדם' בעולם,
כפרודוקס חידתי טרגי נטול פתרון. ■

ביבליוגרפיה - מבחר:

1. יצחק עקיביו, 'לפניהם משורת השיר - עיון ודיון', "שירותים על קומו האותנטי של האדם" - על שירות עוזר רבין.
2. תמרם תדריך, "התרמן בין שני העולמות וכוח הביטוי האנגוני" (מאמר), עתון 77, גיליון 31, 1982.
3. תמרם משמר, "3 ניסיונות לומר דבר - מה על שרתו של עוזר רבין" (מאמר) עתון 77, גיליון 36, 1982.
4. גיורא לשם, "חוויות חידת הנפש" (מאמר), מאזנים 55, 1982.
5. צבי לוֹז, "נפש, נשמה וגוף", (מאמר), מאזנים 66, 1992.
6. צבי לוֹז, "שני שירותים מייצגים של עוזר רבין" (מאמר), עלי שיח 33, 1993.
7. חנה יעוז, "עוור רבין - נפש נשמה ורוח" (מאמר), עתון 77, גיליון 160-161, 1993.
8. זיהו שמיר, "מייטב השיר - אמיתו" (מאמר), מאזנים 67, 1993.
9. חנה יעוז, "השפעות השירה העברית בספרד על שירותו של עוזר רבין" (מאמר), ביקורת ופרשנות, גיליון 32, 1998.

הפולמוסית את חומות האקדמיה, אולי יתגלו הסדרקים מאוחר יותר. רומה, כמובן, לבנתה ביום אחד, אך גם לא נחרשה במרוצתו.

זכות ראשונים

ואם האקדמיה, או האקדמיה, "האקדמיה של המשוררים האמריקאים" קנחה לעצמה זכות הראשונים בהקימה את מועדון ספרי-השירה הראשוני בארה"ב. המועדון מציע למשתתפי ספרי-שירה נבחנים במרוצת כל חודשי השנה. טום בוואן, מנהל השיווק והפרסומת של האקדמיה, עומד בראש המבצע. המשלוח הראשון שיצא למועדון בדואר הציע להםCSI-עדוד - בעבור סכום מינימלי - את "ידו של המשורר", ספר מאoir המכיל פרודוקציות של כתבי-יד, תצלומים וחומר אחר של מאות משוררים בלשון האנגלית, שהציג בשעתו, בתערוכה בספריה הציבורית של ניו-יורק, שהוכתרה באותה שעה. מי שקיבל את השيء נעשה חבר המועדון והסכים רקנות שלושה ספרי-שירה בתק שנתיים.

"מועדון ספרי-השירה" אומר בוואן, "חוות להקיף את מיטב השירה הנכתבת עלי-ידי משוררים בני-ימנו". קטלוגים בהוצאתו מציגים כתורים נבחנים שראו באחרונה או רטעם מגוון של מיללים, בצד ספרים טובים ישנים יותר או ספרים המוקדשים לנושאים מיהודיים כגון שירה אירית, שירה לילדים ותרגומי שירה. בוואן מציין שהאקדמיה היא הבוחרת את הספרים

ומשتدלת לשמר על מבחר מואן ומגון. את מענק היסוד לפ羅יקט, בסך 30 אלף דולר, קיבלת האקדמיה מקרן האמנויות הפדרלית. אגב, מוסד זה, התומך בענפי יצירה שנים ברחבי אמריקה, הגיע לאחרונה, למען סטוס קוו: המפלגה הרפובליקאית, החולשת על שני בתי הקונגרס, שניהלה נגדו מוה שנים מלחמת חרומה במגמה לחסל את הסיווע הפדרالي לאמניות והצילה

אלא "פירורים טעימים משולחן האקדמיה... אני מדבר על תריסר האדונים (כאן הוא משתמש במונח שהיא שגור בלשון העברים) השוחרים לגבי בעלייהם הלבנים המנהלים את הבית". וודסורת עונה: להדרם. הנגידים לא ניחלו ואינם מנהלים את האקדמיה. לדבריו הם מהווים "עוד מיעין אוטונומי-למחצה של משוררים" שאחריותם היחידה היא לגבי הענקת שני פרסים سنתיים. הוא מדגיש, כי הוא ו对他ות שלו מנהלים את האקדמיה ומדווחים לוועד המנהל ולא הנגידים. לא לזכות ולא לוועד המנהל יש השפעה כלשהי על הנגידים - הם חבורת הנבחרת בידי עצמה. הנגידים ממנים מועמדים ובחורים בנגידים חדשים, בהצעת רוב,แมגר המועמדים. ההצעה כזאת פירושה ש כדי להיבחר זוקק המועמד לתמיכתם של שישה נגידים. עד כה לא צבר מועמד שוחר תמייה שכזאת. "אהיה מאושר אם ייבחר נגיד מן המיעוטים", אומר קוניין, נגיד-בדימוס של האקדמיה ואחד מגדולי השירה האמריקאית המודנית, ובמקורה גם יהודי, מבטא וייבאה את צערו של העדר ייצוג למיעוטים בין 12 נגידי האקדמיה. המכתב שלדורי מחברו שוגר לכ- 50 משוררים ואנשי-ספרות, לא נשלח לאקדמיה או למנכ"ל של ביל וודסורת.

ברשימה גדולה יותר, שכטב וייבאה בשלב כתוב העת 'אינטרנשיונל קוורטלי', הוא מתהקה אחר מקורות כסעו ומגיע לאירוע בשנת 1994, שירתה דרב, בתוקף תפקידיה או כ"כשרת השירה" של ארה"ב, ערכה לרجل מלאות 60 שנה לאקדמיה. כיוון שהחברה היחידה באקדמיה, מונה ואן דון, הייתה חוליה באותה הזדמנות, היה העבר מרכיב בלעדית מ"గברים לבנים זקנים" שקרו מיצירותיהם. וייבאה מעד על עצמו שלא האמן למראה עיניו: תוצאה כזאת של "טוור" הגוז והעדר קווניין עדין נרעש מכפי שיוכל להגיב, אך בimentiים נכנסו סופרים אחרים למערה, מי بعد וייבאהן (בדרכו הטבעי בולטים ביניהם יצירים מן המיעוטים הגזעים) ומיל גנדו, ואם אמן לא ערערה, עד כה, ההפגזה

גזונות באקדמיה?
אם היו הספרות היו משעממים אלמלא "נתעשו" מעט לעת בשערוריות? ודאי, אין כוונתי לומר שככל השערוריות נולדות כדי לסלк את אבק הספרום מעל מדפי הספרים. יש אכן משרחות מטרת חינוכית וחיבוקת - תלוי, כמובן, בנקודת-ההשקפה של הצדדים המעורבים.

והרי שערוריה לחות דעתכם, הקוראים. פרד ויבאהן, סופר גרמני הידוע לקהל האמריקאי בעיקר כבעליה של המשוררת האמריקאית השורה, ריטה דאב, לשעבר "שרות השירה" של ארה"ב, פרסם מכתב גלי המאשים בזענות את "האקדמיה של המשוררים האמריקאים", מוסד ותיק ומוכבד בוגר הספרות האמריקאית, שמדדו שוכנים בניו-יורק, ותעדתו לטפח את תודעת השירה בארה"ב. בכתב המופנה לסתני קוניין, נגיד-בדימוס של האקדמיה ואחד מגדולי השירה האמריקאית המודנית, ובמקורה גם יהודי, מבטא וייבאה את צערו על העדר ייצוג למיעוטים בין 12 נגידי האקדמיה. המכתב שלדורי מחברו שוגר לכ- 50 משוררים ואנשי-ספרות, לא נשלח לאקדמיה או למנכ"ל של ביל וודסורת. כתוב העת 'אינטרנשיונל קוורטלי', הוא מתהקה אחר מקורות כסעו ומגיע לאירוע בשנת 1994, שירתה דרב, בתוקף תפקידיה או כ"כשרת השירה" של ארה"ב, ערכה לרجل מלאות 60 שנה לאקדמיה. כיוון שהחברה היחידה באקדמיה, מונה ואן דון, הייתה חוליה באותה הזדמנות, היה העבר מרכיב בלעדית מ"גברים לבנים זקנים" שקרו מיצירותיהם. וייבאה מעד על עצמו שלא האמן למראה עיניו: תוצאה כזאת של "טוור" הגוז והעדר קווניין עדין נרעש מכפי שיוכל להגיב, אך בתשובה קבוע וודסורת, כי האקדמיה "היתה מופתית" במנוחים של ייצוג מיעוטים באירועי השירה שהיא מקימת ובפרשים שהוא מחלוקת. אך וייבאהן טוען כי אין אלה

החדשנה", שגמ בארכינו נמצאו לה מהקימים, על הרומן שלו "גבר בשלמות" שראאה אוור על ספר הטקס (השופטים, כמובן, קיבלו את הספר לעיונים בטרם הגיעו לחנויות הספרים). עד כדי כך היו בטוחים שכך היה, שבעתינותו הפרסמו כתבות וראיונות עם זולף כאלו כבר היה הפרס מונח בכיסו.

טום וולף לא בא לטקס... וההפתעה אכן הייתה מהמתה, שכן הפרס הוענק לא לו, כי אם לסופרת אליס מקדרמוט, תושבת בתסדה שבמדינת מרילנד, על גבול וושינגטัน הבירה, על הרומן הרביעי שללה, "בילי המקסים". השופטים אמרו על הספר שהוא חושף "...בפירותו חושנית, היה... את החוליות העדינות אך בה-בעת הפריאות שבין המשפה להקליל; את משמעות הפלחשן; את עיקשונו של הזיכרון", אך

אליס מקדרמוט

מקדרמוט לא ידעה את נפשה מרוב תדמה וטיפסה לאיתה על הבמה. "לא הייתה נאינה למורשת האירית", אמרה להקהל החגיגי שמנה 800 איש ואשה, "אילו חשבתי שהזו דבר טוב מריאשטו ועד סופו. יכולת אני לשמעו את סבתاي האירית אומרת, 'שלא יתנפח לך הראש מכל זה'."

הוכחים האחרים היו לוואיס דאקאר אל ספרו "חולרים" בתחום הסיפור לבני הנוער, המשורר ג'יראל סטרן על אסופת שירו "בפעם הזאת", ואודארד בול בתחום הספרות הלא בדיונית על "עבדים במשפה".

אם מקדרמוט הייתה נרגשת ומופעתה, הנה אודארד בול היה מיושב למגררי. הוא אמר, כי אביו נהג לספר לו סיפורים על קורות משפחתו הדדורנית, "איך מעולם לא הזכיר, אף לא במללה אחת, כי משפחתי הייתה בעלת עבדים": 4000 במסך 170 ויתר שנים. צאצאיהם מונינים עתה בין 75 ל-100 אלף אמריקאים. עכשו, שכתב את הספר, החקלאי לשלם פיצויים. הוא מתכוון להказות רביע מתמלוגי הספר לקרן ש"מונין מסויים תנסה לשאת לאחריות המתחיה בית ממורת העבדות".

טרן, משורר (יהודי) בעל מוניטין, העומד במחצית שנות השבעים לחייו, דיבר באהבה

כשר הטקס שימש המשורר דוד לתמן, המכהן כפרופסור בבית הספר החדש. המשורר האל סירוביין הופקד על התזמון, ולהקה של "מעודדות" - תופעה מקובלת בספרות האוניברסיטאי בארה"ב - חיוקה את רוחם של כל האזותים בילוי יציא מן הכלל בקראה מדי פעם בפעם נושאות ביקורת שגורות בסדנאות השירה כגון "זה יכול להיות רענן יותר!" אין כדי לומר שבഫסקות יכולו המתחרים וכ-220 הצופים ללחול את גראונוטיהם בכירה מוסגים שונים. עיקר שחחנו: בחרות השיר המוצלח ביותר בשבח הבירה, שודפס על צלחות הקרטון של ממשלה ברוקלין, וכתחאה אליזבט מלין מננהן בפרס הראשון (550 דולר). המנצח קראה את יצירתה, בהתאם לתנאי התחרות, כשהיא שרואה על גבה מתחת לשולחן וכוכית ועיניה נשואות אליו. "אם נביא בחשבון כמה קשה לכטוב שיר שיוכל להסתדר עם השטח של צלחת קרטון, שעיליה מציבים את כוס הבירה במסבאה", אמר דוד להאמן, "היו בין 330 השירים שהוגשו לנו מספר מפתיע של יצירות רציניות".

להאמן הוא עורך הסדרה השנתית של מבחרי השירה האמריקאית ומן הסתם הוא יודע מה הוא מוציא במפיו. כך או כן, ממשלה ברוקלין הכריזה, שהאולימפיאדה לשירה תהיה אירוע של קבע, מדי שנה - וזה טוב הן לבירה והן לשירה.

בפרוס פרסים

"פרס הספר הלאומי" הוא השני בחשיבותו, לאחר הpolloizer - ויש אף אומרים שהוא שווה לו - בין פרס הספרות בארה"ב. הוא ניתן בשתמי הספרות, השירה, סיירות לבני-הנוער, וספרות לא-ברידונית. הזכאים מתקבלים, כל אחד, עשרה אלפי דולרים, וכמו כן, דחיפה גדולה למזכירות ספריהם. לא ייפלא שהספרים, שיצירותיהם הצלחו להציגו לשלב הסופי, והМО"לים שהוציאו את ספריהם לאור, עוקבים מהתוצאות הרבה אחר פרטיה הטקס החגיגי הנערך בניו-יורק, שלא כנוהג אצלנו, אין איש (וזולת השופטים במגדירים השונים) יודע מי הוכחים ממש עד הרגע האחרון. וזאת, שמות אלה שהבקיעו אל שורת המועדים הסופית מתפרסמים בתקשרו, והם מזומנים רשמי לבוא לטקס שבו ייודע להם אם המול האיר להם פנים אם לאו. אמריקה אוחבת "משכקי מול" כללה תנוז, למשל, את דעתכם על טקס האוסקר בחוליווד - והניחס רווי המתה הוא יסוד כביכול של שיר שנכתב, לטענת הזוגות, על-ידי המשורר הרומי קטולוס.

בבית הספר החדש היה גם המנצח בתחרות הכלולות. בתוספת לזכות השועקה לו להתפאר בניצחון בכל העולה על רוחו, נחקק שם המוסד על "חבית הכסף של ברוקלין", פרס בצתרת חבית בירה יצוקה מכסף, שתישאר בחדר הטעימה של המבשלה. כל המשתתפים קיבלו כותנות-טי שם המבשלה מתנוסס עליהן, שתி סדרות של "לאגר ברוקלין", שככל אחת מכילה שש וחמשה של הבירה דן וווטק של האנטולוגיה מי יזכה בפרס היוקרתי. בתחום הספרות היפה - כך הערכו - קיבל אותו טום וולף, שמו הולך לפניו כלפיABI העיתונאות בניו-יורק.

לקציג את תקציבו במידה ניכרת, דלה למעשה מאבקה השיטית. רק רופבליקאים קיצוניים ממשיכים לקרוא לביטול הקרן, אך ללא עצמה. האקדמיה גם יצאה בפניה אל 6700 חברות יהודין חדשות וההענות התחנה נלהבת. כמו מوالים של שירה תרמו ספרים, אך בוואן גוזר לצין, כי תמכתם לא תשפי על בחירת הספרים שוצעו לחברי המועודן. התוכנית החדשה, אומר בוואן, נוננת אפשרות נוספת לאקדמיה להגישים את שילוחותה: הפצתה של השירה להשג יהודין. "אנו רוצים לאזרחים שעדי כה לא היתה לה הם דרישת רגלי". הוא מוקה, כי לא רק חברי המועודן אלא אף מי שמצוין מחייב גבולה תיו ישפיע מהמבצע, שכן, "האקדמיה נאבקת להגדלת מכירותם של ספרי השירה. מועדון ספרים עוזרת למואלים ולמוניים".

הבו בירה ונשירה...

האולימפיאדה הראשונה נערכה באחרונה ב"մבשת הבירה של ברוקלין" בניו-יורק בהשתתפות מושרים מהמחלקות לכתיבה יוצרת של מכללת ברוקלין, אוניברסיטת קולומביה, אוניברסיטת ניו-יורק, מכללת שרה לורנס ובית-הספר החדש למחקר חברתי.

ה משתתפים התחרו - הן ביחידות והן בצוותים - בנושאים שונים כגון כתיב נכון של מLOT שיר, זיהוי שירים ומשוררים, חיבור "בו מקום" של האיקון (צורת שיר יאנטי), וכן ב"סלאם למשוררים מתיים", שהיא לאירוע הפופולארי ביותר במסגרת "האולימפיאדה". ב"סלאם" הגיע צוות של אוניברסיטת ניו-יורק, בביבוע רציטטיבי וכוריוגרפיה, את "שיר האהבה של ג'. אללי פרופרוק" מאת ת. ס. אלליות ואילו נציגי מכללת ברוקלין ביצעו את "השיר של עצמי" מאת וולט וויטמן. בית הספר החדש הוכרו כמנצח ב"סלאם" בזכות תרגום כביכול של שיר שנכתב, לטענת הזוגות,

על-ידי המשורר הרומי קטולוס. בית הספר החדש היה גם המנצח בתחרות הכלולות. בתוספת לזכות השועקה לו להתפאר בניצחון בכל העולה על רוחו, נחקק שם המוסד על "חבית הכסף של ברוקלין", פרס בצתרת חבית בירה יצוקה מכסף, שתישאר בחדר הטעימה של המבשלה. כל המשתתפים קיבלו כותנות-טי שם המבשלה מתנוסס עליהן, שתி סדרות של "לאגר ברוקלין", שככל אחת מכילה שש וחמשה של הבירה דן וווטק של האנטולוגיה מי יזכה בפרס היוקרתי. בתחום הספרות היפה - כך הערכו - קיבל אותו טום וולף, שמו הולך לפניו כלפיABI העיתונאות בניו-יורק.

יעקב שביט

הנשמה והשמות

(הערות על מבואה מתוך מכתב של הוראטיוס)

"Caelum, non animum mutant, qui trans mare currunt"

(את השמים ולא את נשמתם, ימרו המפליגים אל מעבר לים")

מבוא

כמו לכם את אובייקטום בטומי, שעל חוף נים השרור, ישב בתקרו שבבית האבן,
עטוף מעיל שאינו יכול להגן על הגוף מפני הצגה, כשהםתו עלות שוב השורות
האליה של הוראטיוס.

הריה השמים עושים את הכל

ורק מי שורהתיק, אויל, רק עד אפוליה קמנניה, או טוסקנה
יכול לחשב שהשמות שווים הם בכל מקום,

רק מי שתחת שמיו פורחים התבוננים,

אך לא מי שיצא בגולות אורה אל מתחת שמים רוחקים.

כאן הם עושים את הנשמה לאה ורונת, מקריםים אותה בחלוקה, מתקדרים לתוך
בעניי מאפליה. כאן תי הנשמה הם געגועים לא-נשא לשדים שמהם גלטה.

לפעמים נקרים רתמי ואותה את הצהיר שלב פותח לה לעור בחרה אל ארצאות
התקלה והחם - שלום רב שוגה מפלא השמים הוה.

אבל אברותיה זפת והוא על ספק נעצרת.

לפעמים יונר פרקי בבעיטה -

אויל בכל זאת פרחה לה מעיל מי המבול

והשירה אותה לגוררי לבך

כאן בטומי

ארץ גורה.

תוגת ונחי הנפש
משתקפת בשמים.

הו, נשמה

באסורי הגיא

הובלות

לשדים אחרים

לקונן.

את השורה הזאת לא מצאתי ב'קינות' (Tristia) או ב'האגרות מפונטוס' (Epistulae ex Pont)

השורה הזאת מתוך ה- EPISTULAE של הוראטיו הובאה ברומי, כמעט אלף ותשעה מאות שנה לאחר מכן, במאצ' של מפלגת פועל'יצ'ון ל'קונגרס הציוני השmini (1907), בתוכה מדין על דרכי הגואלה, ובצרכו להערכה הבאה: "ומטר להסיפה: לא את נפשו בלבד אין העולה ממנה, אלא אף את מעמדו בחברה הנוכחית".

במה מפליא בעצם מקומן של השורות הללו שם -
כאלנו נורקו לים בעגן
לפני הפלגה
עגן של התבטה ונדר
שם השמים תחרשים לא יהיה ארץ גורה
אלא ארץ לדה תרצה
קרקע ולחות ולחש

אפשר לשאול, אם השמים הם תמיד אותם שמים
וונשמה תמיד אותה הנשמה
למה ציריך למפליג לשמים אחרים
ולחתילף לה מקום -
כי קרקע הנפש בוערת
ולוחשת באש
וירק במקום חרש
חפית את המופיע
תרונה את צמאנה
תרונה את המקום
תצרב את המקום
בחותמה
תוצר שמים חדשים לאדמה
ואדמה חדשה לשמים.

אבל גם במה מתוך קוב מרגיע יש במלילים
הפתוחה להבטחת, שהשמים אינם אלא ירעה פרושה למעלה.
במה גדול החשש הטמון בהם מפני שהם של השמים וכוכביהם
להגות אנשים ממשתתם
לטבוע את טבicut חותם על הנשמה,
במה קשה בכל-זאת לעוזב שמים מזרים
מתמול שלשות.

אין זכר פה לשמים שהםם באו
ואין זכר לאקרים שעפו שם אתmol ושלשות
ולעתים שעלייהם ישבו לנotta.

ב. (ויראייה 1)

מה מתקום תהה - ארץ או אי?
נגיון שהבאים לאין חושבים שהיה אי.
אי הוא ארץ תושה, אוטופיה או אטלנטיס,
שאפשר להתחילה בה מתensus.
רק מטען כל הביאו אותם
הרי די להם בנסמה
שהיא הפטיש והמכוש והפרדות והגלגול ומקיטור ומחסל
ທלאם אף הטעינו את הנסירות.

הם יורדים אל האי
ותחלוה תרים אותו סביב
לראות הכלו גבולות השמים.

יוצאים פנימה ברענון גדור
מצלייפים בסוטירמרוץ של הקמים
עד כי יוע רב יכפם.
בלמוס אותו אותם
לעתות את האי לאין
כפני דמיון
עד אין גבול.

ופתאם הם נתקפים געוגעים
אל השמים האתריים ואל האפרים העפות שם
תמול ושלשות.
ואל עצי הערמון והאשומ
הרחות, הכהרות, בתיה קפה, עשן הסיגריות, מכונות
תקפוש
שאוון מרכיבת מהפהכה
שהמزمיד את אונו לאדמה ישמע אותה חולכת
ומתקרבת.

ופתאם טבעת המים פורכת אפק צר
סביבם
כטבעת חנק
והשימים צרים
כלילאה
ואין אויר לנשמה
כמו צפור של כורדים
בעמק מכרה.

מי כאן קרקע מהתגעגע -
השימים או הנשמה...

מצד זה עמוס לויתן

מוספיים, ספרים, ארוועים

להדגים כיצד מסוגלת הספרות בכוחה הסוגטיibi דוקא להרדים את ערכנותו המוסרית של הקורא במקומות לעודר אותה. או במלים אחרות לכטוט על השאלה המוסרית במקומות לגלותה. ובלשונו של יהושע כיצד "אמצעים רטוריים מסווגים שונים מבקשים ואולי גם מצליחים לכזון את הקורא, להוליך ולהשפייע עליו מבחינה מסוירת להגיא למקומות שלא בטוח כלל שהיה יכול או רוצה להגיא אליו בדיון ענייני, יישר וגולוי. כלומר, כיצד יכול כוחו הסמוני של הטקסט לשנות עדמות מסוירות מגובשות". במלים אחרות, כמעט והתייחס אמר להשתית את הקורא המוסרי ולבלבל את דעתו. (לטעמי, זו דואקה סוגיה מעניינת, אבל ככלום לא את ההפק בא להוכיח בספר זה?!)

שלוש יצירות נבחרו למדור זה: קין ו הבל התנ"כ; 'אלקטיס' לאורפדייס היווני; ו'האורח' לאלבר קאמי. בשל קוצר היריעה העסוק בראשון מתוכם בלבד. כאמור, הסיפור הראשון הוא סיפור קין ו הבל בבראשית ד. דעתו של יהושע מאוד לא נוחה, בלשון המעטה, מן האופן שבו מסויר הסיפור במקרא, ממהלך העניינים המתואר בו, מסיומו (קין כמסופר בסופו לאחר שהוטבע אותן במאבו), לא היה דואקה נוע ונדר בארץ, אלא התישב בארץ נוד, ידע את אותו, שיללה את בנם חנוך ובנה עיר אור אלהים קרא בשם בנו חנוך) ומ�택pidו של אלוהים בסיפור. לאחר שהוא מביא את את פרק ד כלשהו, כותב עליו יהושע: "ובכן, כשהנו חולונים, כותב עלייו יהושע: "ובכן, כשהנו חולונים ובוונתים היטב בעניינים צלולות את הורדים ומובאים של טקסט" הוא מבקש להראות הנזכר "טויות מסוירות באמצעות המעדפת בזכותות יש בគומם של מרכיבים רטוריים מובהקים ברקמת הסיפור - כגון לשון, קצב, מרחק של המספר מן הסיפור, בחרת הפרטים, דרך הדגשתם והסדר בו הם מובאים - לפועל על הקורא באופן שבו יהיה מובל להזדהות או אפילו להסכמה עם עדמות מסוירות שайлלו הובאו לפניו במישרין, מחוץ לספרות, אפשר שהיה דותה אותו".

וראשונה להקשר המוסרי של יצירת הספרות, שהיה הבט מרכז בביבורת יהושע מודיע לתקופה הרטליוויסטית בה אנו חיים וגם תולה לא מעט את לבכוב הערכיים המוסרי בפוסטמודרניזם ובפלורליזם השואלים תדייר "מוסרי בעיני מי?" ואף על פי כן הוא נחש לקבוצי מי מוסרי הוא כל מה שמשתייחס בהכרח לשאלות של טוב ורע ביחסו בני אדם שהן בעלות תביעה למוחות וכלליות ומסמנות לכל אדם מה חובה עליו לעשות ומה אסור לו לעשות - לא תרצה, לא תגונב, כבד את אביך ואת אמך, וכדומה (אם כי הוא מונה גם את ההסתיגיות לצווים אלה כגון "הבא להורג השכם להרוגו"). הקיצור, בהקדמה לפחות, ירושע מצד בתמונה ברורה, פשוטה למדי של שחור/לבן בתחום המוסר. הוא מונה אמנים חמיש סיבות מדוע ביקורת הספרות (ושמא גם הספרות?) מושחת ידה מן הדינמים המודח באספקטים המוסריים של הטקסט הספרותי".

בתשע יצירותבחר יהושע לעסוק בספר הנחלק לשולשה מדורים. והנה כבר המדור הראשון מספק הפתעה מסוימת העומדת בニアור לדבוריו בהקדמה. אם שם הוא מדבר בזכותות יש בគומם של טקסט" הוא מבקש להראות שההקשר המוסרי של חנוך הנזכר "טויות מסוירות באמצעות המעדפת בזכותות יש בគומם של מרכיבים רטוריים מובהקים ברקמת הסיפור - כגון לשון, קצב, מרחק של המספר מן הסיפור, בחרת הפרטים, דרך הדגשתם והסדר בו הם מובאים - לפועל על הקורא באופן שבו יהיה מובל להזדהות או אפילו להסכמה עם עדמות מסוירות שайлלו הובאו לפניו במישרין, מחוץ לספרות, אפשר שהיו שהיה דותה אותו".

ישראל ירדה כתה פגישת קלינטון עם ילדי האסירים הפלסטינים בעזה שהסערה כל כך חלקיים בדעת הקהיל הישראלי מעידה על בעיה אמיתית אצלנו: חוסר יכולת להכיר בסביבו של הזולת. לא השואה עשה קلينטון בין רוחחים לנרצחים, אלא הדגישה של מה שאמר גם בנאומו ב会议上 הפלסטיני כי "לאף צד אין מונופול על הכאב". את זאת לא מסוגלים עדיםין "ללהפניהם" בישראל (כפי שדורש נתניהו כל הזמן מערפאת) וככל אמירה על כך מוציאה את נציגי המשלה הנוכחית מדעתם. הסבל רק שלנו, הקורבנות רק אנחנו, צלים אנו רק אצלנו (הלא כבר אמרו הו"ל ש'אין אומות העולם קרוים אדם') והדידות לא תיתכן כאן. ישראל תחת ממשלה נתניהו ירדה כתה בבחן הנסיבות המדינית והנפשית.

המבקר (יהודים) נגד המספר (התנ"כ)

אני אוהב את א.ב. יהושע המספר. לא מעט בשלהי ימי הספרות המרכבת, המקורית, המפתחת תמיד, הנובעת מראיה מעמיקה ורב צדדיות של הטבע האנושי והמצוות החברתית. לכן, קצת התאכזבותי מספר המוסות שלו "כוהה הנורא של אשמה קטנה" (ידיעות אחרונות, 235 עמ' 1998) שם חסרה לי, בחלקים מסוימים שלו לפחות, הדרישה מראהו כותב יהושע כי "בשנים האחרונות יקרה למצואו בביבורת הארץ" או מוזכר או מזוודה התייחסות הנכתבת על רומנים ספרותיים של רותם גישה מרחיבת. בהקדמה לספרו כותב יהושע השרה מרחיבת. להעתים רוחקות נוכל לשמעו מהאה או התפעלות של קורא מעמדה מוסרית של הגיבור או הসופר. מילוט המפתח בביבורת זה אמינות, מרכיבות, עומק, חידוש - ורק לעיתים רחוקות יעלו המלים מוסרי, ערבי, נכון, טוב". ובכן היה לנו מה שהיינו מצפים מן הספר זה להחויר עטרה ליוונה ולהצטמצם בראש

לא היה רוצה שיישו לו, עושה יהושע המבקר למספר התנ"כ כי כאשר הוא כמעט גוער בו על שספר לנו את הסיפור הוה ולא סיפר לנו סיפורו מוסרי אחר, אוניברסלי ונחרץ יותר. אבל לא זה העיקר, מבחינתו כaan, אלא דבריו האחרים של יהושע, העומדים וכי שכבר הריאתי בסתרה מסוימת לכוננותו המוצחרת בהקדמה. בסיוםו של פרק זה הוא שב ואומר: "מה שמעניין אותנו בסיפור של קין הוא התיקון המוסרי הפרטני שעשו קוראים רבים בדמותם על מנת לפצות על העול שעשה אלוהים באית הטלת עונש ממשי על קין". התיקון המוסרי, אפוא, הוא של הקוראים, לא של הטקסט, ממנו הוא נעדן. הטקסט הטעה את הקוראים וגם לא סיפק את ההקשר המוסרי המבוקש.

צורך לומר שגם שני הטקסטים האחרים בפרק זה - 'אלקסטי' לאורופידס ו'האורחה' לקלמי - מצבעים לפני יהושע על מצב דומה, טקסט המראים בכוחו הרטורי את החוש המוסרי של הקורא, ומוליך אותו לכיוון מוסרי אחר מזה שהיה הולך אליו בעיניים פקוחות. גם היצירות הנגידנות בפרקיו האחרים של הספר מלמדות, לדעתינו, כי "הקשר המוסרי" הוא בכל מקרה דבר מרכיב, עתיק הקשרים מוסכמים, יותר ממלה שווה נשמע לבארה ממשו. עם זאת, ידא הספר על מה שהוא - הקשר מוסרי, פסיכולוגי, סוציאלובי, או אסתטי - קרייאטו של יהושע ביצירות הספרות השונות היא תמיד מענינגית ומאלאפת.

עו"ז 1 מול עוז 2

ספר חדש לעמוס עוז "אותו הים" (האם הוא קשור אייכשהו לדברי יצחק שמיר שאמר בזמנו "הערבים אותם ערבים והם אותו הים..."?) הספר הkrub לו ביותר, לדבריו, הספר שבו היה שיזכרו אותו. בשעה שדברים אלה נכתבים, כחודש לפני פרסוםם, טרם קראתיו, אלא שבינתיים הופיעה כתבת שער במוסף 'הארץ' ("לא אותו עום עוז" מאת אריה שביט 11.12.98) ועם עוז, כמו שכותב ניסים קלדרון ב'מקروب' האחרון, תמיד מושך אש", תמיד מעורר משכבה וധיה בעת ובזונה אחת. משתי שיחות מורכבות הראיוון עם הסופר, משיחת ראשונה על על הפליטיקה והעיתונות ומשיחת שנייה על חייו ועל הכתיבה ובשתיhn נאמרים הרבה דברים נוכחים ויפים, אלא שאתה תמה איך לא חש עוז בסתרה שבין עוז 1 של השיחה הראשונה לעוז 2 של השיחה השנייה?

קל להסכים עם אבחןתו הפליטית, המכחות והקובעת כתמיד, בשיחה הראשונה. "אינני בטוח - הוא אומר - שמי שבגר בויכוח ההיסטורי הוא דוקא מפה". במובין מסוים מי שבגר הוא יהושע ז'בוטינסקי. התפיסה שניצחה בסופו של דבר

הם נבדלים ושונים זה מזה בעיניו בעיקר מבחינת פנימיותם, בין אם הסיבה היא תורה, חינוך, או נסיבות. במערכות זו אנשים אינם נשפטים על פי מעשייהם, אלא על פי מה שיש בראם, מחשבתם ופנימיותם. אלוהים גוטל אחריות על השוני המהותי בין

אנוום נ. יהושע כוחה הגדולה אשמה של קטבה

דיעות אחרונות • ספיון חוץ

בני האדם, והוא אינו מסתפק בצלם האחד, אלא עוסקת מהוויות הפנימיות שלהם (וההן העובר במקרא בין אברהם ולוט, יצחק וישראל, יעקב ועשו, יוסף ואחיו, וכדומה). כך הבדיל גם בין הבב לקין, שלמנחתו לא שעיה, וזאת בגלל נתיה פנימית באישותו אל החטא ("כי לפתח חטא רובין, ואליך תשוקתו..."). דבר שעורר את קנטאו של קין והגורם לו להרג את הבב אליו. מה שהסיפור המkräאי המקורי בא לומר לנו הוא שבעל העובדה שלאוהים דחה את קין, יש לו גם אחריות עקיפה לרצת, ולכנן מרדין שעונשו של קין היה קל יותר. כאמור, יהושע מסביר עניין זה, אבל, כאמור, רוחו התייחסו של 'בצלם' (בצלם אלוהים "לפי העיקרון של' בצלם') ברא את האדם, כל אדם - ע.ל.), אני מעוז לומר שלאוהים היה חיבר לשעות למנחת קין, ומה שסבירנו. נוסחת החטא והעונש האוניברסלית, הברורה והנחרצת, מוצבת רק חמישה פרקים מאוחר יותר, לאחר סיפור המבול. בנוסחה ההייא נאמר: "שופךدم האדם באדם דמו יישפך, כי בצלם אלוהים עשה את האדם" (בראשית ט) אבל, לדברי יהושע, בסיפור שלנו "מושכת מערכת של אלוהים שונה מן האלוים עליו נאמר 'השופט כל הארץ לא יעשה משפט'" (עמ' 43).

יהודע מתיצב כאן לא רק כפרשן של הטקסט שבו הוא דן, אלא גם כשופט שלו ושל תכניו (ושל האلوים בכלל זה). דומני, להרחיב, כי הדבר סותה מענייני הישיר, ואומר רק, בקיצור, כי לפי מערכת זו בני אדם מלבילה אין שווים לפני אלוהים,

הטבעי שלנו, שכן סיפור קין והבל לא נשמר בתודעונו כמעשה של עולם משוער מצד אלוהים, שהוא גיבור ושותף בספרות" (עמ' 33). הקורא, א.ב. יהושע, נדהם ומוזעע, פעמים, מן הספר המkräאי. פעם על הצד התוב של קין, ופעם על הצד המתוורף מהkräאי לטשטש ולהדרים את חוש הצדק הטבעי של הקורא, שאנו מתוקם על קר כלל. ככלណה שלא הטקסט הספרותי מעורר פה את החוש המוסרי של הקורא, כפי שזכה היה לצפות (להפוך, הוא עוד "מרדיים" אותו) לאלה הקורא הוא זה "המטיב מוסר" לטקסט התנ"כ. יהושע אף מקין בדבריו שלו את הסיטואציה המתוארת כאשר הוא מכנה שוב ושוב את קין בשם "רוצח", שם שאינו נזכר כלל בטקסט המkräאי המכנה אותו רק "הורג" (ייהי בהיותו בשדה ויקם קין אל הבל אליו וירגגו) וההבדל בין השניים הוא ממשותני.

יתר על כן, יהושע אומר בהמשך, כי אם נשאל אנשים שקרוואו את הספר המkräאי בימי נזורייהם מה הם זכריהם מהם עלה בגורלו של קין, מעתים זכרו שלא שילם בחיו על הרצח, אבל רבים הרבה יותר יתאראו אותו כמי שחי סובל ונדרף, בודד, ועוזב, מוקע מן החברה האנושית, עם אותן קין על מצחו, המשמן את חורת הרצח, וכל ואות בניגוד למסופר בפועל במקרא. וכך בכוונן ש"בדמיונו המוסרי החיבים הינו לאון את התמונה המkräאית על מנת שנוכל לחוות בשלום עם הספר הוה" (עמ' 34). שוב, הקורא, ולא הטקסט, הוא בעצם הנושא כאן את הלפיד המוסרי ("בדמיונו המוסרי חיבים הינו..."). לאור זאת רשותם אנו לשאל, מדוע בכלל זקנים אנו לסיפור כשאת התובנה המוסרית נוטע הקורא בספר ולא הספר בקורס?

גם יהושע שואל שאלת דומה "לאיזה תכלית נעשה המעשה? כולם מהי המטרה המוסרית האמיתית של הספר הוה?" ואכן, יהושע מגע למסקנה (קצת לモרת רוחו התייחסו אמר) שהספר המkräאי על קין והבל בספר בכלל ספרי מוסרי אחר לגמרי האוניברסלית, הברורה והנחרצת, מוצבת רק השאהת ההייא נאמר: "שופך דם האדם באדם דמו יישפך, כי בצלם אלוהים עשה את האדם" (בראשית ט) אבל, לדברי יהושע, בסיפור שלנו "מושכת מערכת של אלוהים שונה מן האלוים עליו נאמר 'השופט כל הארץ לא יעשה משפט'" (עמ' 42).

אבל גם בעיתית" (עמ' 42). לטעמי, דוקא תרין במערכת זו הוא החלק המעניין במאמרו של יהושע, אולי לא יוכל להרחיב, כי הדבר סותה מענייני הישיר, ואומר רק, בקיצור, כי לפי מערכת זו בני אדם מלבילה אין שווים לפני אלוהים,

ההפקה הוא, הוא מנדב מידע מעלה ומעבר למאה שנשאלא עליו. הוא מספר, למשל, כי כמעט התהייאש מן הכתיבתה של הספר, כי פחד שהוא הולך ומסתברך, כי בಗילו, בן 59 הוא מגלה, הייתה לו חרדה גדוולה שזה לא יגמר טוב, הייתה לו הרגשה שהוא בים ושלאל בטוח שיכל להגיע אל שום חוף, הוא נסחף קצת בתיאורו. אבל יותר מכך, הרבה יותר, עוז מגלה לנו כי בספר הזה הוא מדבר על עצמו בגלוי, הוא מאשר למראיין ולנו מה שאומרת לו אחת הגיבורות כי כבר 45 שנה הוא ישב שבעה על אמו שהתחבבה בהיותו בן 12. הוא מאשר, למראיין ולנו, כי בספר הזה הוא מדבר הרבה על נטישות "כולל המספר שמרגש עצמו" נטוש, וזה אני המשמר. אם לא שמת לב, מדובר עלי", הוא מ dredגש באזונינו. הוא מודיע לנו שככל הדמיות בספר דומות לו קצת, ובמיוחד דמותו של דובי, וכך הוא מוסיף הסבר אישי חושפני: "דובי הוא בחור מאור כשלוני ומאוד מגושם, לא יצא לחוקי (...)" הוא ואני יכולים להיכנס לתהווות והות אחת, כי הוא ואני ילדי חזין. זה תמצית העניין. כל היתר מסתעף מזו". ככל מרمر, ילדי חזין, מי שלעלם אינם שיכים, והם תמיד קצת ודים וכדומה.

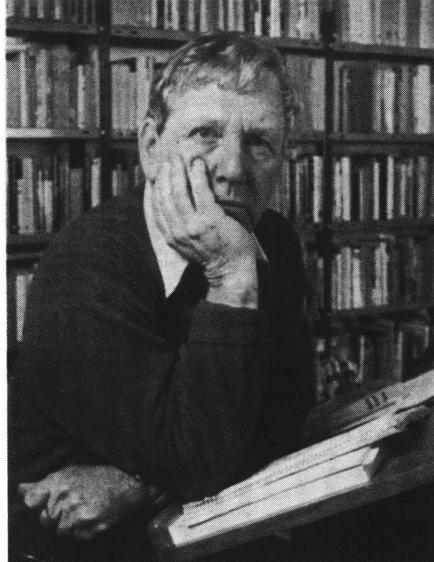
אני מבקש לשפט את עמוס עוז או לרער על דבריו. כאמור, טרם קראתי את הספר (עליו הוא אומר בהמשך כי הוא גם "ספר דתי", גם "ספר מיסטי", וגם "ספר רנסנסי") וגם ספר של "קוסמוסופיה - אהבת היקום") ואני רוצה לומר עליו דבר. אני רק שוכב עומס עוז איננו מקשיב לעמוס עוז ואני מודיע לעצתיו הטובות? מודיע הוא עוזה בשיחה השניה" את כל אותן דברים מפניהם הוא מזהיר, בצדק, בשיחה הראשונה?"

"אי-ציות" או "יש גבול"

כל אימת שהמדינה נקלעת למצבי משבר חמורים עולה מיד על הפרק מצד קבוצות שונות באוכלוסייה שאלת ה撞击ות לחוקיה ולהחלותיה. ב-1982 הייתה זו מלחמת לבנון כאשר שאלת הסירוב לשרת במלחמה ההיא הועלה על-ידי חוגים בשMAIL. ב-1998 אלה הסכמי אוסלו וואי כאשר שאלת ה撞击ות להחלטות הנסיגת מועלית על-ידי חוגים ביוםין. מלחמת לבנון הולידה את הספר "גבול" ("אי-ציות וdemokrith") שיצא לאור על-ידי תנוטות "יש גבול" (בעריכת ישי וידינה מנוחין, סימן קריאה 1985) ואילו הסכמי אוסלו הולידו את הספר "אי-ציות וdemokrith" שהופיע בימיים אלה (עורך יהושע ויינשטיין) בהוצאה "מרכז שלם", הוא המרכז של הימין-החדש המוציא לאור גם את כתבת-העת 'תכלת', שנוסף לא מכבר בירושלים.

שני הספרים הם אסופות מאמרדים בנושאים בו הם דנים. בספר הראשון משתפים בין השאר עדי צמה, דן מירון, מיקל ולצ'ר, אסא כשר, והרושם,

השיחה השניה, כאמור, עניינה הספר החדש (הכתוב בעדות המראיין "שורות קצרות, קצרן מחוזות") וכייד נכתב. עוז מספר מיד kali שום עכבות כי תלמידים ניכרים ממנה נכתבו בכרך קטן בהרי קפריסין. הוא נסע לשם שלוש פעמים, שנה אחר שנה בקץ, כדי

לעבוד עליו. תחילת חשב לכתו רומנים מן המניין בכל הרומנים שלו, אלא שלא לצורך כך רשם לעצמו כל מיני רשימות קצרות ובמקצתים שונים בפנקס העבודה, רק לעצמו, ואו "ראיתי שכנראה הדבר הזה לא מקרי. שיש מה שרומנים ריאליים שמקש ליותר על מה שהוא בדרך כלל. אולי היה ממש בנסיבות של המקום ההוא. הורנדה הזאת עם רשותן" מתאר עוז את לידת ספרו החדש. הוא אף מפליג בגילויים ואומר כי אולי יש סוכת גפנים בהרים של קפריסין, שבקש שביבול הפרטויות הפק לעניין כמעט ולא נונגטארי. אנשים ששים ליותר על הרטויות שלהם מועצת כרכור נותן ריאון חושפני. כל אדם בערך חורה אל מקרים כתיבתו בעבר, כי בהיותו יلد בן עשר היה כותב סיפורים בחורוזים ובספר הזה חיפשizia דבר מלודי, מוסיקלי.

אין בכונתי למתוח את הקורא יותר מדי ואומר זאת כאן מידי: בניגוד קווטבי לדבריו בשיחה הראשונה, בה גינה בכל תוקף את "הדיקטטורה של הרצלות" ואת תרבות החשיפה ההולוננטרית בתקורת - "אחד הדברים הקשים לי היום הוא שביטול התרבות הפך לעניין כמעט מולידי, אנשים ששים ליותר על הפרטויות שלהם" - בשיחה השניה זו.

משהו, אני מוכחה לומר, לא מסתדר לי כאן. רגע אחד הוא מדבר נגד הפומביות, נגד יכולות, נגד השקיפות, נגד החשיפה ביטול התרבות, נגד השקיפות הריטינג ("כל מי שהבקע גול בשחת שובר שתיקה...") ורגע והוא שקט. "לקואליציה לאופויזיצה את אשר לאופויזיצה לקוואליציה לאופויזיצה את אשר לאופויזיצה ולימ את אשר לים". עד כאן השיחה הראשונה,

היא התפיסה של 'קיר הברזל' שטעה כי העربים ישלימו עם ישראל רק לאחר שיתכנעו שאינם יכולים לעkor אותה (...) האירונית של ההיסטוריה היא בכך שמאחרי 'קיר הברזל' של ז'בוטינסקי נהגת המדינה, גם בהגנת הליכוד, בדרך כלל שעבר על שני עוז ועוד דונם". וכמובן, קל להציגו לעצמו לביבי נתנו "ללא רמאללה ולעוזה ולדבר שם על הסבל שעבר על שני העמים" אם ברצוינו בכנות להגיא לשולם אמרת.

אולם מעוניינים יותר, לטעמי, הם דבריו על המצב הנוכחי. ישראל, הוא אומר שם, לא יצא מה מסרט של אינגמר Bergman אלא מסרט של פליני. אולם זה בסדר, הוא בסך הכל אוהב אותה כזאת עצקנית וטפרמנטית. הטעיה בעניינו איננה שהזירה הציבורית רועשת מדי, אלא שהיא חומצתת מדי. והחמציות הזה כבשה אותנו כל חילה טובה ובעיקר את המדינה, והיא לא רק מונעת הידברות אלא מונעת גם את המחלוקת, והיא כמו קורוזיה האוכלת את עצמה.

הוא איננו אוהב את מה שכותב בעיתונים ואת מה שמוקן בטלזיה. העיתונות הפכה ליום לגורם המטיל את חיתתו על רבים. ומה שגרוע מכך, היא הולכת ומצחיבה מיום ליום. "בגלל הצורך למכור הופכים את הביזאר והקוריאו והרכילות והפרונוגרפיה והאלים לשחקנים ראשיים גם במקום שאינם כאלה (...)" ולכן הנושא המרכזי על סדר היום הוא החשיפה. הגילוי. ההתפרקות מכל סוד".

כל להסכים לדברים אלה, אף שאין בהם חידוש גדול. בדברים הבאים הוא מעמיק יותר: "אחד הדברים הקשים לי היום הוא שביטול הפרטויות הפק לעניין כמעט ולא נונגטארי. אנשים ששים ליותר על הרטויות שלהם מועצת כרכור נותן ריאון חושפני. כל אדם מועצת כרכור נותן ריאון חושפני. כל אדם שהבקיע גול בשחת את הידיאל העליון של האנושות שתיקה. אליו האידיאל העליון של האנושות הוא להציג לשקיות גמורה בין זרים. ענייני שקיות גמורה בין זרים היא סוג של רודנות, דיקטטורה של הרצלות (...)" ענייני תרבות היא גילוי וכיסוי. גם אורתיקת היא גילוי וכיסוי, וגם אמןות. על כן התביעה הוו לדוח על הכלול כל הזמן בili יצא מן הכלל, היא בעניין תביעה לביטול התרבות. הדבר זה מפחיד אותי..."

ספרו החדש הוא אומר, איננו פוליטי ואולי בכך דווקא יש איזו אמירה פוליטית, כיון שידועתו אין מטרה פוליטית חשובה יותר מאשר המטרה של כל אדם תהיה ספריה שבה יוכל לחיות את החוויה הלא ציבורית, והלא פומבית. מכך שפה שפה יש גבולות, שפה יש גם שקט. "לקואליציה לאופויזיצה את אשר לאופויזיצה לקוואליציה לאופויזיצה את אשר לאופויזיצה ולימ את אשר לים". עד כאן השיחה הראשונה,

דוגמה אחת מרגשת כוזת ואני מביא אותה בಗל שhai קשורה ביום הזכרון ובנופלים דוקא, אלא מפני שהיא כתובה נכון ומקורי, חurf פשטותה הדיווחית, ונושאת אroma מוחדרת:

"... שנים אחר כך היו השמות של הרוגי המלחמות שהכיר מציפים אותו במפתיע, בכל מקום אפשרי. עשרות עשרות בני משקם, שחילק מהם הכיר ישרות, עם חלק היה מיודד, וחלק הכיר בעקביפין. הדור של

דודיק

67, התsha ו-73. נולדו בתש"ח ומתו בתשכ"ז, או בתשל"ד. או איפה שהוא בעצם. נולדו ב-52 בשלהי הגadol וסימנו כשם יורם ובורעם. לפעמים היה תagi מעמיד אותם כמו במדור: ארם פלדמן משמר (היה יג', נפשו בגבעת חביבה); יוסי וייסברוט מעמיד (בן מחוזר); בן עמי ממזרע (פגש אותו בלימודים פעם בשבוע במוסד העמיקים); אגוזי ממזרע (כל אחד מהסגן האלים של ספרות זולח' לטראטינו, וכיוון סוער מעיל דפי המוסף שערכתי אז) והכריו בגלוי על תמיתו בנתניהו.

יחד עם זאת מי שהודן לראות בספר הביכורים שלו "דודיק היפה" (כתר 1998, 174 עמ') התקפה מרושעת על הקיבוץ או הספר או שלא הבינו. הנפרק הוא: הנובל הכתובה בזאנר פוסטמודרני ומושפעת אמן מציגו המסתורן האלים של ספרות זולח' לטראטינו, מכך מה חדש מחדש ובצורה מעודכנת, אחרי תקופה יובש ארכאה, צרך לומר, את הקיבוץ על מנת הפרוזה העברית ומתארת אותו בספרו לא מבוטל, בעברית גמישה וסובט מונחון לא מבוטל, על שאלת ישן רואים ראי-ציות בדיק על שאלה זו: איזה ערכיהם רואים להיכל באותה רשימה שתצדיק א-ציות לחוק בגנים. הוא טען, למשל, כי הצהרת העקרונית של רבנים נגד נסיגה משתי הארץ-ישראל המבוססת על הדת ועל תורת-ישראל את החובה שלא לצית, אינה נשוא שבעיני השמאלי "ראוי" בתור שכזו לא-ציות. הוא מצטט בהקשר זה, מדברי הנשיא האמריקאי תומס ג'פרסון שאמר כי "שמירה קפדנית על החוקים הכתובים היא לא ספק את החובות הרמות של כל אזרח, אך לא הרמה ביותר. חוקי היישרות העצמית, מהווים מחויבות גבוהה יותר. אוכדן ארכדו בغال דבוקות בחוק, יהיה איבוד החוק עצמו..."

לא במקרה מבקש, אפוא, המבוא של יורם חזוני 'המקור היהודי' למסורת א-הציות המערבית' להראות כי הוא מצוי בתנ"ך

ובאברהם אבינו (המורד הראשון בהיסטוריה) ובתורה בכלל, הziות למدينة ולחותקה זהה עבדות אלילים נגדה יצאה היהדות מראשיתה, לדבורי וזוו גם מחות הפאשים במאה העשירות. מעניין גם שבשעה ש"גבול הziות" נפתח במאמרו של עדי צמת, נשען על המקור היווני של סוקרטס, מנשה אי-ziות ודמוקרטי" לא רק להרחיק את המקור העברי, שכן סוקרטס, אף שהיה מורד, היה ציית בסוף של דבר לחוק ואפילו שלם על אף בחיו, בעוד שחווני חותר לעתם בין "שתי תורות יסודיות במסורת הפליטית האנושית, זו המלמדת ziות למدينة, וזו הדוגלת בזכות לזרק" (שהיא, כמובן, תורת ישראל והנבאים). לטעמי, אי-אפשר שלא לשמעו כאן הדמים חזקים לתפיסה הדתית-משיחית של גוש-אמונים והמתנהלים המעמתת היום את מדינת ישראל עם ארץ-ישראל, כאשר הנאמנות שלהם נתונה לארץ ולא למدينة.

معدכן את הקיבוץ (מכחוז)

אםנו לورد בן קיבוץ גבעת עוז, קולנוע ועיתונאי לשעבר ב'חדשוט' וב'עיתון תל-אביב', הח Ciום בירושים, התפרנס כאחד האינטלקטואלים שעברו מן השמאל אל הימין (יחד עם מעוז עזריהו פירסם ב'משה' את המニアט שבישראל של ג'בולי הziות" כותב ישי מנוחין כי "אחת ההנחות הרווחותabis ביסודו עמדתם של חברי 'יש גבולי' היא שלמלחמה שאינה הכרחית היא מלחמה בלתי מוצדקת באופן מוחלט, וכיון שלמלחמת לבנון הגדירה על-ידי יוזמיה כמלחמת יש ביריה, אין היא מלחמת הגנה, אלא ניסיון לפותר בכוח את השאלה הפלסטינית, ובתור שכזאת יש לראות בה מלחמה בלתי מוצדקת לחלוויין".

ואילו אליקים העצני במאמרו בספר "אי-ziות ודמוקרטי" מתווכח בעבר עשרה שנים עם מנוחין בדיק על שאלה זו: איזה ערכיהם רואים להיכל באותה רשימה שתצדיק א-ציות לחוק בגנים. הוא טען, כי הצהרת העקרונית של רבנים נגד נסיגה משתי הארץ-ישראל המבוססת על הדת ועל תורת-ישראל את החובה שלא לצית, אינה נשוא שבעיני השמאלי "ראוי" בתור שכזו לא-ציות. הוא מצטט בהקשר זה, מדברי הנשיא האמריקאי תומס ג'פרסון שאמר כי "שמירה קפדנית על החוקים הכתובים היא לא ספק את החובות הרמות של כל אזרח, אך לא הרמה ביותר. חוקי היישרות העצמית, מהווים מחויבות גבוהה יותר. אוכדן ארכדו בغال דבוקות בחוק, יהיה איבוד החוק עצמו..."

נעם חומסקי, אביגדור פלדמן, ישעיהו ליבוביין ונוספים. בספר השני רוב המתדים לא נכתבו במילוי עבورو, אלא נלקחו מקורות שונים ומשתפים בו בין השאר הנרי דיוויד תורו, מרטין לותר קינג, ג'ון רולס, שלמה אבןרי, אליקים העצני, חיים כהן ונוספים.

המשמעות לשני הספרים היא עדמת היסוד כי הziות לחוק במשטר דמוקרטי איננו ערך עליון, כי בכל מקרה הziות איננו עיוור וכי ה חוק עצמו הוא אך אמצעי להגשה מטרות צודקות. ההצדקה למרי אורחי, כותב יוסף רוז ב"גבול הziות" הוא העובדה שהמעשה הזה תומך בעניין צודק. אם בתמייה במעשה צודק עשוי מרוי להיות מזיך פחות מאשר פעולה חוקית, הרי שהוא מזיך. ככלומר, הנימוק למרי אורחי באשר הוא, אלא רק את העניין שבקשר אליו נוקטים אותו. لكن אין לקבל כל מרוי אורחי באשר הוא, אלא רק את זה הטעמך בעניין צודק". בספר השני "אי-ziות ובמולותי של היזי מנוסחו כך: אי-

ציות מוצדק במרקם העניין נאמר באופן פשוט יותר ובלתי ילי היזי מנוסחו כך: אי-

ציות מוצדק במרקם היזי של אי-צדק. שני הספרים מגללים, אפוא, את שאלת הziות למגרשה של שאלת הצדק, וכך מתגלעת עיקר המחלוקת ביניהם. שכן צדק מבסס במידה רבה על ערכים ואלה שונאים ממחנה למחנה. השאלה על מה ראוי שלא לצית, זוכה, לפחות, לתשובות שונות. בדברי המבוא של "גבול הziות" כותב ישי מנוחין כי "אחת ההנחות הרווחותabis ביסודו עמדתם של חברי 'יש גבולי' היא שלמלחמה שאינה הכרחית היא מלחמה בלתי מוצדקת באופן מוחלט, וכיון שלמלחמת לבנון הגדירה על-ידי יוזמיה כמלחמת יש ביריה, אין היא מלחמת הגנה, אלא ניסיון לפותר בכוח את השאלה הפלסטינית, ובתור שכזאת יש לראות בה מלחמה בלתי מוצדקת לחלוויין".

ואילו אליקים העצני במאמרו בספר "אי-ziות ודמוקרטי" מתווכח בעבר עשרה שנים עם מנוחין בדיק על שאלה זו: איזה ערכיהם רואים להיכל באותה רשימה שתצדיק א-ציות לחוק בגנים. הוא טען, כי הצהרת העקרונית של רבנים נגד נסיגה משתי הארץ-ישראל המבוססת על הדת ועל תורת-ישראל את החובה שלא לצית, אינה נשוא שבעיני השמאלי "ראוי" בתור שכזו לא-ציות. הוא מצטט בהקשר זה, מדברי הנשיא האמריקאי תומס ג'פרסון שאמר כי "שמירה קפדנית על החוקים הכתובים היא לא ספק את החובות הרמות של כל אזרח, אך לא הרמה ביותר. חוקי היישרות העצמית, מהווים מחויבות גבוהה יותר. אוכדן ארכדו בغال דבוקות בחוק, יהיה איבוד החוק עצמו..."

לא במקרה מבקש, אפוא, המבוא של יורם חזוני 'המקור היהודי' למסורת א-הציות המערבית' להראות כי הוא מצוי בתנ"ך

מורד נבנִי

יעל מדיני

לזכר יעקב יונגה
מוראי בגימנסיה העברית בירושלים
שפתח לי נתיבים למקורות ולמדיו

ויחיד - ורק אחיו ואחותו עוזר בוגדו - יכול לשירות ולשרוד בימי המכות וביציאת מצרים. אך בעלדי אישים אלה לא יכול לשאת בטורה העם יום-יום, מבקש עד ערב, בכל השנים שנkapנו מאז. מהינדר ראשו של יהושע נרמזו האנשים וחלפו לפניו, הושיטו ידים לשולם לכטו ולשלום שובו. עיני רובם קרא בקשה כי יפרש את הסתוות שאמר להם לפני ימים אחדים, כי לא הוא אלא יהושע יубור איתם את הירדן. היישאר בעבר המורח עם הרואני והגדיר וחזי המנחה? אם יעבור לעבר המערבי כאחד העם? לא זאת ולא זאת, התפרץ לומר להם, 'משלת אני אתכם בחזי דברי אמת. הולך אני מאתכם לבלי שב. הולך אני אל האשא אשר אהבתי, אל האשא הכוורת, אל ימילה'.

הכרת פני יהושע הנכוכה כתמיד צינגנה את סערת רוחו. כאשר תמו האנשים החלוף על פניהם, הוא שתחוו להם בידו והם נפוצו איש למשא יומו. רק אז ביקשו: "אם נכוון לפניך, אלך אתה עד אשר תאמר".

אור השחר הרך נהר על פני הארץ וקול פסיעותיהם נבלע בדמתה העפר. בשער המנחה הרכינו השומרים ראשיהם. אחרי שהרהיקו משמעו אוזניהם שאל: "מי הם?" יהושע השיב: "הגבורה יחלאל, זבולוני, הנמור יכין, שמעוני". "למה עירוב השבטים?" כל אחד ואחד שואף לכבוד שבתו, אך שום כבוד איןו הופך חזקה לשבטו. גם בזאת הוכחת כי מלאת רוח חכמה", אמר. השבח חזק את יהושע לבקש שנית: "אנא, רק אعلاה עמך לפסגה. מיד אשוב וארד". אך הוא השיב: "הטחה נאמן-ידי מימים ראשונים רקסו רם רעה עלייה עמי". יהושע קיבל את הדין ואמר: "מסגנת הדר תראה את מעברות הירדן כעל כף יד". מעיני יירשו נתוניים למעבר. כך ראוי. הצלחת המעבר או כשלונו יגزو את דין ראשית תנופת הקיובש. וזו תגוזר את המשכה וסופה. הרהוריו נפנו לעצמו. שנימ רבות היספו קרביו להתחperf בקרבו בכל פעם ששאל את עצמו מה היה לעם זהה והוא אילו לא צלח מעבר שם סוף.

בнтימים עלתה המשש. הוא הורה לייחס על מצוק שניצת בזקיי אור מרתק-מה מהם והתריע: "שם ניפורד". בהגעם שמה נעצר ושאל: "למה הקhalt את הנשיאים והזקנים השכם בבוקר?" "על כולם להיכון למעבר. כל ויודע איתך מחזק את התכוונה." "הבה לאי את הצידה", אמר. יהושע הושיט לו את החמת והצקלון והוא כיתה את רצועותיהם. לפני שנים רבות, באו לשרת תחתיו והוא עודו בן-תשחרר, גבה עלייו במילא ראש. מאז שפלה קומתו ואילו קומת העלם גבהה. עין בעין התבונן בו עטה. מה עז היה חפזו ליפול על צווארו ולהתדרור לדמותו. אך בזאת הוא הושף את סוד פרידת-העד.

"יתדבר מרים ואחרן במשה על-אודות האשא הכשיות אשר לך כי-אשה כshit ליה":
במדבר, י"ב א'.

"אמרו חכמי החרשים למלך: 'זה משה האיש רע מעלהים, בעל גאותה וחדמתה ממון ושירותת לב'".
ע"פ ר' משה מפשבורסק בספרו "אור פni משה", מוריין, תקס"ט - 1819.

מחוץ לאוהל נשמעו לחשייהם הנסערים של הנשיאים והזקנים. מדי פעם בפעם היסה אותם קולו העמוק של יהושע. הוא ידע במה ביחס להנחיה את רוחם: רק לראות את ארץ האבות מסגת נבו מבקש הוא. ברדתו שם לא יכיא דברות חדשות, לא ינ hinge חילופי אישם, לא ישנה את מועד מעבר הירדן, לא יקבע לו מקום אחר.
טרם צאטו אליהם ישחה עוד רגע אחרון באוהל שהיא ביתו כל שנות הנדודים. בעיניהם עצומות העלה בזכרונו את מרים ואחרן כאשר נחקרו בו לדassocנה. אותו הביבה, כבר עלמה, קולה רם ונישא ועיניה החודות בכל. האח שביניהם על סף בגרות, אציג פנים וקומה, שלו וボותה. לה חב את חייו. לו חב את הגשות מתודתו. מוקדי האהבה והמריבה ביןיהם שככו-לא-נסחחו. מאחרן לא נותרה בידו מזכרת-מש. לאחר מותו נגעו בניו בערלת-לב ולא שלוותו אם יחפוץ בחפץ מחפצי אחיו. מקרה מרים שהקדימה למות היה אחר. בקרוב יומה שלחה לקרה לו. גופה משוטק והדיבר ניטל מפה היה שרוועה על המחצלת באוהלה. רק הברך עוד שרד בעיניה. בצדיו ראש קל רמווה לו על הכר לмерאותיה. אחרי שנפחה את נשמתה האחרונית, נטלו רעותיה הטובות את גופתה לטהרה והנוהות אחריה חלקו את רכושה כאשר ציוויה עליהם. כאשר התרוקן אוחלה הפה את הכר ומצא תחתיו חיתול עולל. חותם פרעה היה מרוקם בשוליו בחוט שוחבו עמו.

עכשו עטף בשיריד מצרים את צור המולות שנטרה צפורה וטמן את הצור בכסים שלמתו. צפורה נחושת-הלב. בריבו עם רועי מדין, לא אל פניה הקשות נשא נפשו אלא אל חמדת הצעריה באחיות. אך כשהוואUIDה לו יתרו לאשה, כפף ראשו וرك הוסיף בלשונו העילגת כי נכוון הוא לקחת לאשה עוד אחת מבנותיו, כמעשה אחד מאבותיו. אולם יתרו סירב באמרו שידועים לו גם המעשה גם צער האחים הצרות. חכם לב ומעש היה חותנו.

*

בצאתו החוצה הושליך הס. יהושע בא לעמוד לצדיו ושנים-עשר נשייא השבטים ושנים-עשר הוקנים ניצבו מולם בשורה. כל אחד מהם התנכר לו היטב בחלקו בתלאות המדבר, לטוב ולרע. אחד

המחנה. על הראשון ישב כושי ז肯 ועל השני אשעotta גלימה. הוקן צנחה מגמלו וביקש להיראות לפניינו. בהיכנסו לאוהל השתחווה ואמר כי ציר מלך הוא. שמעו ושמעו הנשים והנفالות אשר חולל במצרים ועל היהם ובמדבר הגיעו לאזני מלכו ועל כן שלחו לציר תמונתו, אם ימצא-חן בעיניו.

בזכרונו עלו פרעה וחוטמי שבתם שעת אורות דום-לא-NEY. לפניו ציר האמן למן יעתקו תמנותם על גליונות של גומא. על-כן השיב לציר השלוח אליו כי זמנו קודש לعبادות עמו. חירות דק-שלל נתעלם בשפתו הציר. "לא אגוזל מזמנך ולא אפר את קודש עבדתך", אמר. רק מרוחק יצאפה בר. זו דרכי לציר תמונה אדם. הוא השיב לו: "אשכול בדבר". הציר הוסיף: "מלאתני תארך שלושה ימים. ולטורה לא אהיה.esti עמד לשפטני. מחוץ למוחכם נימת את אוחלינו וכל מסורינו עליינו. רק מים נקנה מכם בכספי מלא".

הוא נועץ במרמים ואחרון. המטור ציר פניו אדם לפי חוקי דתם אם אסור הוא? שעה ארוכה התקשו לחכרייע בדבר. ואז אמר אהרן: "הלא דבר הוא כי במרחקים שמע מלך מלכי הארץ על אלהינו"

אשר בחור בנו מכל העמים והקדיש אותו, אחינו, לדבר עמו פנים-אל-פנים. ولكن, אל תסורב בקשתו. והתמונה עצמה הן לא תiotor במחנהו אלא תוקח אליו.

כבר למחזר הקים הציר סככה קטנה סמוך לאוהל, יש תחתיה על האדמה בשיכול רגליים ותחל לעיר במכחול על לוח עץ שהעמיד מולו. כאשר דיבר כן קיים. פרוש למלאתו היה באין מפריע. רק פעם אחת פגעו בו עינוי והן חדרו בו כ שני איזומים. במכובתו אין להפנות ממנו את פניו ונעצר בת שעודה ליד אביה. עניה נעגנו בעיניו עדנה, אחר-כך נרכנה על חזותם פרור לבות תחתיה אש.

הלהבה שלחה זיק בגופו. וזה עד רדת הערב תר אחריה בהסתדר. רזיו וגמר נע גופה המלא תחת הסככה. יש שעסקה במאל כל אביה ובמשקתו, יש שניקתה את מכחולייו, כתשה למענו אבני צבע לאבקה, עירובבה בה נוזל סמיך ובכחשה את העיסה עד היות חלה. עטופה היהת גלימה כהה מכף רגל ועד ראש וرك עיגול פניה השחומיים נותר חשוף לאדם ולשם.

בבוקר היום השני הבחן בה שבתה על הארץ ברוח קל מאביה, מעבירה מכחול כמוחו על לוח עץ שעמד מולה. בעוד שלא נפתח לראות מה ציר האב, התאהה לראות מה צירה הבית. הוא יצא מהאוהל וחילף מהחדרה כמו לתומו. אך עוד לפני שהצליח להציג בציורה, נסבה אחריו והרעיפה עליו מבט קורן. שפתיה הבשראניות כמו ליהכו. נפשקו בחיקון בוחק שניים. לא של נערה פותה היה

"אבי!" קרא יהושע ולפתע כמתגוזש, "תגנני לילכת עמר!" "לא, בניי." אל-נא תאחר לשובו! העז יהושע להפציר בו. "חוק ואם", ציווה עליו, "שוכן אל העם". והוא אימץ את דרכו ורעוותיו דלות הבשר והתרין מהkickת הזרועות השעריות ובאותה געולם מאתורי המזוקן.

*

בפניו למד לא ליפול ברכותו מחוזות רחוקה של מקשת הר. מקרוב בוגדים בה שבילים ומוכחים את תורפה. ואכן כבר למרגלות נבו צדה עינו פתח שביל. בעורת מטהו העפיל בו, נפלת בין טרשים וגונדות קווצים. נשמת אףו מתונה הייתה גם בהגיונו לפסגה.

ארץ האבות נפרשה לפניו. בשוב המרגלים משילוחות הורה להם לדושם את צורתה על האדמה שיחושו ויסתאים. קצב לכל איש פיסת אדמה נפרדת ולכלום עין' לחלה את החול במעט מים בסגולה לעמידות הנותה בו. אחר-כך השווה עם כלב רעו בין שניים-עשר המתווים ובתוכף בוטח רשותם שניהם את הצורה האחת. אותה חקק בזכרונו. עתה הטבעו אותה במראה הנשקף אליו بعد הערפלים הרוטמים, בהרים ובעמקים, בימות ובנהלים, בכרי המרעה ובמרחבי הארץ.

ההטלת אשר גמלה בנפשו זה מכבר לא הוمرة באחרת. גם נוכח המראה הזה.

כאשר אמר לו אהרון לאחר הוכתו בסלע כי על המרוותו את הצו האלוהי לא יבוא אל הארץ, ב乞ש לו מומר לו כי לא עונש הוא כי אם משאלת לבו הכמושה. אחר-כך עלה על דעתו כי בתהברות זו מדד לו אחיו מידה כנגד מידת העגל במעשהם את פרחוי הכהנים הותב. על כן לא יסף לדבר עמו בזאת. גם בשם השם את דרכם להוחים מפה לאוון את דבר העונש, לא כייה בהם. אם כך יזכיר מקרה זה ברבות ימים, לא בודד יהיה בשורת מקרים קשים אחרים אשר אמיתי מוסלפת בהם. וזה מכבר השלים עם זאת. אם איינו כל-

יכול בחיו, חן שבעתים היה כזה אחריו מותו.

מתי החלו נפתוליו עם עצמו ועם עמו במסות המדבר להדרות את חווון השיבה לארץ המوطנת? מה היה הרגע בו ידע כי רק עד סוף הארץ יבוא ולא עוד? הימים והלילה, המאורעות והנסינות, באו אלה באלה.

לא אחת קצת נפשו בעמו קשה-העורף קטן-האמונה. לא אחת קצירה רוחו לקחת את לוחות הברית מאותל המשכן ולתור להם ולו עם אחר. לא אחת כמעט נטרפה דעתו להפר את הדברים, אחת-אחד, בזדון, נוכח עיני העם המתפלץ. אך בחולוף זמן-מה היה קול אחר מנسر בו. אם ייטוש כהונתו, וכי ייוותר העם צaan ביל רועה? מנהיג חדש ייקום תחתיו. איך יראה את עמו מרכין לפניו ראה נספה וחנף? איך ישמחו ונענה לו ב"געשה ונשמע" של מורך עבדים? והוא? מה יעשה אז? היבקש את קרבת המנaging החדש? היבקש המנaging החדש את קרבתו? לא, אין מוצא אחר בלבתי אם המות. אך המות לא לcketו. ולשלוח ד בנטשו לא קם בו עות. אם כן, עליו לרחוק מן המhana. ככליל. אך אנה? אל מי? חן את הים היא להיות איש מר ולגמוד בתוכה המhana ואחרת היא להיות איש מר ולגמוד מחוץ לו.

חוות היותו גורגר אובד בריק החרידתו. וכך, פעם אחרי פעם, התנער מאש החרון ומיקוד המשטמה ומכלין הגנק ושב להיזנוף בתעודתו לעשות את העם סדן לעילית רוחו. אך בירכתי נשמהו לא חדלה משאת-נפשו להבבב כי עוד לפני מעד הרידן, גם אם ברגע האחרון, יופע בריק חייך אשר יאספו אליו. והוא הופיע.

כי קיימה ימילה את דיבורה משעת פרידתה: "בחיותך לבודך אבוא להיות עמק עד כלות נפשנו".

יום אחד הוגד לו כי שני גמלים עמוסים לעיפה נעצרו בשער

היא. והלו היא היא האלוהות האחת אשר נודעה מכך גם לאבותינו הקדמונים. ובראותה כי חילculo ריעונייה בקרבו לכובשו, דחקה בו במילים מפורשות: אל-לו להיטמע בין לוחכי פנכת אביה המסתפקים במנעמי חומר ופירושו שרה. הן מעשה כביר נקרה לו לחסל את אחיו מפוזרת העבדים עם אחד, להטבענו מחדש בחותם אמונה היחיד, לערפנו במשפט אמרת וצדקה, להנתנו בנתיב מולדת האבות. חלילה-לו משמות מידי מפעל אדרירים זה שאין מושלו. אם יעמיק בו

ייווכח לדעת כי איןו חופשי להתגער ממנו. תוי פניה היו בחזובי-כחט ובגופה הבוסרי שכן יווי עתיק. גלי אהבה וכנה נאצלו ממנה אליו ויעיבו את קרבת הרוח ביניהם. פרט לו בגפהיתה, צל אובד בשמת מרחבי הארץן. יום אחד נגמר לבו בשאלת: "ואם יצא אלachi, מה תעשי בלבדי?" תשובה נcona על שפתה: "מה הי בדידות לעומת העילדות אשר נחכנו לך."

"ואילו לא נשמעתי לה," תהה פעם אחת באזני ימלה, "מה הי קורות העתים?" "הן לא היו מזמנות אותנו יחד", עינגה את חזונו בראשי אצבעות. "אמרינו-נא", הפציר בה, "ולא בלאזון". וימלה אמרה: "לא רק אותן משתה בת-פרעה ממי היאור, אולם רק בך היה פותח להcadמה תחווה לגשם ברכה. לאושרנו."

לא היה לו כימילה אשתبشر אחד ולב אחד.

*

מכונה היהת למד לנשים את תורת הציר, אך הוא אמר לה כי אין מלאכה זו מותרת אצלם, לא בין הנשים ואף לא בין הגברים, כי נחלת חבר אומניהם קטן היא המקדים אותם אותה לפיאור אוחל העדות וכלי הפלchan. "טובה מאד אהבתנו", אמרה לו, "אך לי הציר כאויר לנשינה". על זאת ביקש: "צ'יר-נא בתוך האוחל ולא בחוץ לעיני כל", היא שירבה את שפתה הבשראנית: "בתוך האוחל חושך". הוא אמר: "אקרו בו חלונות", והוא שמע שמע סהר במעלה היריעות וימילה חיברה לשוליהם לולאות וקרסים להיוותם תריסים.

לרצונה היהת אוטם לאור, לרצונה הפשילה אוטם לאופל. כעבור כמה ימים התיצבה מולו מרים: "האהה הכוורת שבאה לאוחל מצירית". "הראית בעיניך?" שאל והיא השיבה: "עוֹף השמיים מוליך את הרעות אל אוזני". "גם בצלאל ואהליאב מציריים", נאחז במקפלת זה מאין אחר. אך היא הוכחה מיד את רפישתו בהלבינה את פניו: "האמנם, אחיכ? מי כמוך יודע כי בצלאל ואהליאב אינם מציריים, ורק עושים הם כלים למשכן כאשר תצוע עליהם אתה ואחינו אהרן. והאהה הלו לא רק מצירית ציריים, כי גם מפסלת פסלים ועשה מסכות". קולה נשף כנסיפה שפיון בהוסיפה: "על כל גילוליה להיטחן עד דק ולהישך".

בלילה ההוא ביקש מימילה כי תחדל לעשות את אלהותيتها. "למה?" תמהה. והוא תירץ: "דתנו אוסרת עליהם". היא אמרה בשקט: "לא קיבלתי עלי את דתכם". "התאבי לקובלה?" שאל. "לא קיבל עלי דת האוסרת על הצורות עצמותי". דמעות טבעו בבריכות עיניה. אחר אמרה: "לא נרבי עוד, שאבהה נפשי". מאזו שלחה ידיה בכבה ובכבה, אך לבה לא היה עמה. רק כשחשה במבטו הצהילה לעומתו את פניה העגולות.

משלא הצלהה להרחק את לבו מימילה, לקחה מרים דבריהם עט אהרן. בכוננה עשתה זאת סמוך לאוחלן כדי שדבריהם יגיעו לאוזני.

על הפסול שראתה אותו בימילה בשל כושותה, אמר אחיו כי אינה אלא אש-חשך ולכון אינה שווה הכלפה. על זאת כייתה בו באמורה כי מעשי ידיה ניכר sogar אש-תוכן היא ועל כן עלולים כווניה החטאים לשלוח שורש בנפש אחיהם. אהרן לא מצא במה לסתור את טענתה זו, אך תבע את זכות אחיהם למידת חיבוב בבדידותו. על זאת השיבה מרים כי חלילה לעיניה להיות צרה בו, אך גם הרדה היא לטוהר הדרם. חרדה זו ביטל אהרן: "האין משגת כי חדל לאשה הכוורת אורח נשים?" תשובה מרים לא בושה לבוא: "וכי נשכח ממך הנס בו חונגה אמנו הקדמוניין?" על זאת שתק אהן.

טעם נאצל היה לשתקה זו. שושלת אחיו נcona על צלם חייה, באש תולדת הגיאן אנוש אשר לא דמות אדם לה ואף לא צלם חייה,

בלילה ההוא, בלבד, חזה את המנחה השקוע בתרדמתה. צמד האוחלים עמדו מצד האוחל الآخر, זוררו בשנותם. בין האוחלים רמדו גחלים וחוירו את ריעוותיהם השוחרות המושורות חוטי אודם. באחד מהם הייתה האשה הכוורת שרוועה על יצועה, חומקיה הבשלים מותרים מסורגי גלימתה הכהה.

למחרת, בצהרי היום השלישי, שלח אליו הציר: התמונה שלמה. היחוףן לראותה? אמם כן. הברת בעטה נפלטה מפני לمراה. שعرو סמור, עיניו מזרות אמה, שפטיו קפוצות, אצבעו שלוחה בהטלת אשם וגזרת עונש. "ברכתי למלך", מיהר להיפרד מהציר בטרם ייכנס מי לאוחל ועינו תשׂוּף את פניו הנוראים. אף לא יצא החוצה ובכךمنع עצמו מראות שוב את כתו. רק על יהושע ציווה למלא צרכיהם בצדיה וממים לדרכם חורה.

*

בעבור שני ירחים הוגד לו כי מלך כוש עמד בשער המנחה בראש פמליה מלכوتית. הוא יצא לקראותו והזמיןו לאוחל. לאחר שכובד המלך בהכנסת אורחים כדת, אמר המלך: "אדוני מנהיג עם העברים. שר' וחכמי העםiko לתהבונו בתמונה אשר צוירה בידי צ'יר החצר וכאייש אחד מנו בר אך מידות מגנות ואcordות. והן רק איש בראש לבב יוכל לעשות את כל הגדלות והנצחות אשר עשית בשם אלוהיך ולמען עמך. ועל זו שאלתי לפניך: היכן תלין האמת?" מעולם לא נשאל צואת. כבשון לבו נגרש. בהשיבו חס כמסיד מעל עצמו לוט: "אדוני המלך, גם פה גם פה תלין האמת. ואולם ממש עני את כל כוחי לשירות במידות הרעות עד כי אוכל להן." "הכבד המלחמה?" שאל המלך והוא השיב לו: "כבדה ואוֹרֶה" או רד המלך מכיסאו, ניגש אליו ואמצו אל לבו. "במה אגמול לך על המופת של עוזם ותחך?" שאל והוא השיב לו: "שאלתך והתשובה אשר הואלת לשמעו מפני - הן יהיו גמולי".

בפנות המלך לשוב לארצו, פסע עמו כברת דרך ללוותו. רוחה מדוד אחריהם פסע גמל המלך ובידו רסן הבמה העדודה לתפארת. בעקבותיהם השתרכה הפמליה המלכوتית. שיחתם קלחה. המלך תהה על אלוהי העברים ועל הלחות החיים במחנהו. תוך שהשיב לו קצרות וארכות סובב את הדברים אל צ'יר המלך והגיעו לבתו. המלך אמר: "ימילה מעולם לא רצתה להיות לאיש. רק בתורת הציר של אביה דבקה מאו היהת רכה בשנים. התאהба כי אשלתנה למחנכם למען **תקנה לנשותיכם?**"

*

באוחל הסירה מעלה את גלימתה הכהה ונורתה בכתונת לבנה שנגגה על סביבותיה. עד מהרה סיימה בהギיתה הרכה את לשונו הקשה. טובת-מזוג היהת ואשת חמודות. מחשש פן יתדרן צחוק ענבליה מחוץ לאוחל היה סוכר פיה בכפו. והיא הייתה נועצת בה לשונה, והוא היה מקדר פני. והוא הייתה נושקת לסתותיהם הנוקשים לריככם. והם היו נמוגים באחבותם.

במחיצתה נפרץ הסכר שscr על ענות נפשו. איתיה יכול להשת בזכרוןתו הטמירם מבית פרעה, בכלימת עילגותו בשחר ימי, במקלעת אחיכ ואחותו אם למצוק ואם לנוחם, בחורב חיו עס צפורה. ובילילות בהם הקין נלפת מוקול דמי האיש המצרי הועוקים אליו מן החול - היא ידעה להרגיעו.

אך יותר מכל רחב לבו בספרו אליה בת-פרעה. בינקותו, אמר, הפקידה אותו בידי אמותה וארך מרוחק שמרה את צעדיו. אך בהבשיל תבונתו החלה לקרוב אליו בדבורי שיח. עירקים נסכו על ההבדל בין אמונות של עיבור ולידה ובין אמותה של האצללה וזיהה. ומן רב נדמו דבריה לאגדה בת זמן-לא-זמן ומקומות-לא-מקומות. ואולם אט-אט ירד לשורשם והבין כי לא הרחוק הערטילאי ירמזו כי אם אל הקרוב המוחש בין שנייהם. או-או הפליגה בסוד האלוהות האחת אשר לא דמות אדם לה ואף לא צלם חייה,

את יושבי המוקם". "עד אנה הרחקתם?" הוסיף לבחון אם כנים הם. "עד אפיק נחל חרב מקדם לנבו", השיבו. "וأت מי פגשتم בדרך?" חקר עוד. "לא באדם ולא בחיה", השיבו, "רַק במרחק עמד תומך יחיד וחתת כפותיו אוחל ברוד".

הוא נדרך. "ומה באוהל?" נטلت את יומת החקירה. "לאแนע", השיבו, "סגור היהת". "וסביבו?" "שםם". "ולא קרבתם אליו?" לא", השפilio השנאים עיניהם, "השם נשטה לעורוב והדרך עוד ארכה לפניינו". "מה היתה צורתו?" "כצורת אוחל", השיבו. הוא גבר על רגשות ושאל: "ויריעתו?" "כחיה". "כסלע? כליל? כעורב?" "שchorה כעורב". "חלה?" אם מושורת? "מושורת". לבו פילל לצבע. ואו אמר אחד: "חותט ארגמן היה מושור בה", ומשנה אמר: "לא, כי חוט שני".

אלוחי שמים וארכץ הוא ידע מה האוחל הזה ומיהו יושבת בו? לאחד שליח את המרגלים מעליו סקר את פני יהושע. לא. הוא לא חש בהלומות לבו. אז אמר לו: "טוב עשו במהרם לשוב. פן סגר עליהם החושך". אך יהושע הביע את חששו: "מיishi זומם רעה לנו ועל-כן שלח לרגל אחרים. לפני עלות השחר אלח לאוחל אנשי-חיל". הוא נחשף להפיס דעתו: "אך אוחל ישמעאים הוא מטהותרים בכבשים". יהושע עירעד: "דרך הישמעאים בשירותים וגם אין זה נתיבם". על זאת השיב: "אולרי רודף אחד מהם בצע יחיד?" יהושע שתק, אך הוא היה טרף למתחשוב המתרוצצות בקרבו. המפקד הוא את ביטחון העם תמורה כסוף נפשו? ואם כסוף נפשו אינו אלא מקסם שוא? ישפט יהושע בינו לאוחל, וכך אמר כן יעשה. ולכן אמר לו: "אם נcona דעתך מודעת, אם נגע במנצא באוחל, יוזעקו שלוחיו לנוקם את דמו ולהרוגו. לא זו עת לצעקה שתוקם בקרב המחנה. ועל כן טוב נעשה אם נניח לאוחל ולמנצא בו ולא נודע אף כי נצפה. הן בטרם יכוןUIL חיל חמוץ לנוב בנו, יעבור העם את הירדן וניצל לנפשו הרחק מפה". יהושע נבען-הදעת קיבל את דעתו. הוא ראה בזאת אצבע אלהים. לא. את ידו החזקה.

*

בג'ו טובי-השלל. ואילו הוא - המורם מעם - לא עלתה לו כוותא. גרשום ואליעור בניו היו רפי-השלל. ובנימים אחרים לא יליה לו צפורה בשוכבה משילוחיה, כי אם רק בנות. גם בחיה וגם אחריו מותה סירב לקחת לו אשה שנייה פן פגומים יהיו אף הבנים הנוספים אשר يولיד. אף פחד חרפה זו היה נחר לאהרן. כאשר נוכחה לדעת כי לא תיוושע מהארון, שוב ניצבת לפניו מרימים ובעניינים קמות דרצה ממנה: "גרש את האשה הכושתית כאשר גירש אבינו הקדמון את השפה המצרית". הוא ריחם על אחותו שמימיה לא ידעת גבר, שרחמה יבש ללא שרה, שדידה צמקן ללא שמלאו שלב, שפטמותיהם נבלו ללא שחו שפטין ינק. והוא עין אותה כי ההינה להרוס בלשון גסה לייחוד הנדר בינו לבין ימילה. ועל הכל גם ידע כי אין ערוך לה. היא הייתה מעוזו בין נשות המחנה. היא הייתה שופרו באזוני חזץ העם - בין הבנות, העלות, האמהות, בין כל העוזות בכיריים ובכישור.

ובכל זאת חיזק לבו נגדה ואמר: "לא אוכל לגרשה". או-או עורחה מרימים את עם הנשים למלחמה באשה הכושתית והן ששו להיחלץ לקריאתה. בהיראות ימילה בחוץות המחנה כינוי בכנויי גנאי, הושיטו לה לשון, סיננו לעותה צקצוק ושריקה. ימילה כבשה את ULבונותיה בינהן משכו בשערה, צבטו בברשה. ימילה כבשה את אחותו וטפח בקרבה. רק יהושע גלה אותן באזונו. אז בא לאוחל אחותו וטפח בפניה: "אף עם הגור והתושב, אף עם האספסוף, צוינו נהוג בצדוק וחסד". מרימים לא התגערת בקצת המחנה כי אם בתוך-תוכו. באוחל, הכושתית אינה מתגוררת בקצת המחנה כי ענייני הנשים. מך יצא מופת מוקש היא לגברים. לכן לצנינים היא בענייני אישיה. גם אם אומר להן לחודל, לא ישמעו לך לבן".

הוא בקש ימילה כי תבליג, כי סופן של הנשים להרਪות ממנה. וימילה חקרה שנ ימים רבים. אך יום אחד, בכספי כוותה, אמרה לו: "אלך בטרם תבקשני". הוא הניח יד על פיה החמים להסתות, אך היא הוסיףה: "ולא במחשך אלך לאור המשש".

כנציב אכן עמד בפינת האוחל כאשר הተכוננה לדרכה. אף אחת מתנוועתיה לא אבדה ממנה בצרורה את חפציה ובערכיה את מכחוליה בתיבה. בכרכה פתיל סיבים פתחו של שק אבני התבצע, נמחץ לבו ומיפוי פרצה קריאה נואשת: "אהה, ימילה, כלתת אלינו מרמת הפרידת". "איןיך אדם לעצמן, דודי. קניין עמך אתה. אך בהיותך לבדך אבא להיות עמך עד כלות נפשנו". או נשקה על מצחו ועל ענייני ועל פיו ויצאה החוצה. כנף האוחל שהופלה נותרה פועורה. דורכה ראה בקרבה אל גמלה המבורך. יהושע ונעריו סיימו לעמוס עלייו צידת מסע אורך וננד מים שישפיק עד העין הבהה. אחריו שבדקו וחיזקו את תבלוי הכבודה, הזרתמה להם מיליה והם בירכו לשלים. או עלתה על הגמל, אהזה ברתמתו, עוררתו להזדקוף ולצאת לשביל החוצה את המחנה. פסיות הגמל טפפו בחול עם פעימות לבו.

מאז, ידע, תמיד תמיד בענייני רוחו. מאז, ידע, תהמה תמיד במחלילות נפשו.

כל היום הסתגר באוחל. מבלי שנצטווה, לא התיר יהושע לאיש לדרות פניו. לאחר קרben הערב בא אליו אהרן ובעינויו דאגה. "ברחות פשו בבשורה אחותנו", אמר, "מפחד הצרעת הרחיקה לקצת המחנה". "אל, רפא לה", אמר תפילה ואהרן החרה את הרינו. ובלבו נשא עוד תפילה: "אל, אל רפא לי".

בשוב מרימים לאוחל מקצת חדש ימים לא דיברו בצרעת שהחלימה ממנו. על לבו עלתה כי בקשה תוכנה לרוחק ממנה עד גליד פצעו.

*

לפני שלושה ימים שבאה אליו ימילה. שני המרגלים שבאו ממעابرת הירדן. הם התייצבו לפניו וסיפרו לו את אשר ליקטו מישובי הארץ על המיקום והיום והשעה הטובים לערבר. כבר עמד לשלחם מעליו, אך יהושע שהיה עמו עיכבים בשאלת: "באיזו דרך שכתם למחנה?" "עקללות", השיבו, "להטעות

עוד פעם אחת השפיל עיניו למרגלות ההר ימה. בשלות נועם ניבט מהנה העם. nisi השבטים נופפו ברוח הקלה. בין האוחלים נעו דמויות אדם ועריות חgbים. במלואות רבצו הצאן והבקר. סליל עשן אש התמיד היתמר מעל אוחל העדות בתווות. לא רחוק ממנה התנכר אוחל מגוריו. אוחל המועד שיחד לעצמו לשעות התבודדות ניבט מצלע ההר. יהושע ירעע מה לעשות בהם. מה שחרר בגינויו אדנות וטקס מלא בתושית מעשה. "מה-טבו אוחליך ישראל משכנותיך יעקב", הושיט ידיו לפניו, "ומה רעו". ואו הסב פניו קדמה.

*

הרחוב בקצת אפיק הנחל החרב עמד תומר וחתת כפותיו כהה. חיוון אמת או חיוון לב? לבו פירכס. מעל ראשו ריפורף משק קל. נקודת שחורה הקיעה את כיפת התכלת. רגע היהת נועצה בה לא יעצ, ואחר החללה לרטט אננה ו安娜. זיזים בשני צדיה נפרשו לכטפים. מרט אדורם התין בה מקור. קימור הפך לגוו. ציפור. היא הגה מעליו. יש שחורה וצנמה עד חוט השערה. יש שחורה למלא עוביה. ואו, פתואם, דאתה מטה ותדרפה לעומתו גלי אוור. עוד מעט וצנחה עליו, אך בהנפ' חד נסקה לכיפת התכלת ונבלעה בה כלא היהת. שוב כיוון מבטו לקצת האפיק החרב. עתה בטח במראה עיניו: הכתם תחת התומר היה אוחל שריעתו שחורה מושורת חוטי אודם. היזוון אמרת ולא היזוון לב. בקול-דרם הגה את דברת ימילה מאז: "בhai יותר אמרת ולא היזוון לב".

לבדך אבוא להיות עמך עד כלות נפשנו". הדימלים שמנה ושירש התערבלו ברוח שנשבה עתה מגבו. הם הפיצו חיים בסלעים המדרון שנעו וזעו וככבשים. הוא הרים את מטהו ובקש לכלת בראשון כרואה, אך הכבשים לא חיכו לו. הן גלושו במדרון בתנופת עיוושים.

לעומת

גד יעקובי

חשבתי. מאוחר יותר הבנתי שהיתה זו אהבה מוחלטת, גם אם לעיתים היא נראית כפחד עצמה ותחושת עליבות, לכואrah, המבוקשת רחמים ותובעת התמסרות ללא גבולות.

"אני שוכן קוראת אליך בחלים ריקם ורוחקים", היא כתבה ואני חש עתה כאשמתו של רוצח שלא מרצונו, שאלוי אילו היה נוגה אחרת, הדברים יכולים להיות לי להשתנות. אבל אני גם יודע שאין אמת מוחלטת, הרי אין אמת כזאת ולרגע אני מתנהם.

אך או באים הדברים האלה: "אם אהיה חשוב לך - אתה תדע, ואם אהיה מגונה עביניך - אתה תדע, ואם לא תטלפון לך". לאחר שהבטיחה שלא תכתוב יותר ולא תטלפון יותר ולא תראה אותי מוחלטת, הרי אין אמת כזאת ולרגע אני מתנהם. שוכן עוצמי לעולם, היא כתבת שהייתי מאד יפה בעבר הקודם. שוכן בכחתי אבל המשכתי לקרוא כמו בשיכרונו. היא כתבה שיש בי כמו אידיות, מין רצף שלם, בעוד שהיא, לדבריה, מפורה ומלקט כל הומן קטיעי קיום, שאיפשרו לה להמשיך לפי שעה.

זכרתי שאמراה אין צורך לראות, יש צורך רק להרגיש ואו הדברים מעט מתחברים. ניסיתי לזכור אותם מאוחר יותר. אני יודע כמעט שכאר שכתתי אותם, נגעתתי יותר ויותר. אבל במכתבה היה גם כעס ואכזבה והסתתר פנים ובכל זאת המשיכה לכתוב ממשום "אין דבר נוח יותר מאשר לכתוב ושגם אם היטלך ומוסולני היו רק כתובים, אולי אף אחד לא היה תולח אותם".

היא מתגעגעת אליו, אך חושבת שהוא מעשה נבללה ולכן בין המוני הホールכים מעשים אחרים, מותרים יותר, כמו לזהות אותה בין ברוחבות תל-אביב.

זכרתי שאמراה לי באותו יום ש"אפשר גם לחיות בניתים כתחליף למשחו יותר קבוע... ואני מלאה מחשבות ואפשרויות" שאין לה למי לספר עליהם. כשהשבתי "אם כך, ספרי לי", היא השיבה שהיא חלמה שהлечתי לאחוב אחרת, אבל אמרתי לה שאלוי אחזור לאחוב אותה ומזו היא מתחה.

היא התрисה בעלבון שאנחנו כותבים מכתבים מאותה סיבת עצמה: "כדי שאתה מקבל מכתבים". אני זכר שהדבריםocabו לי או מואד. אך לא אמרתי לה דבר, שהרי חונכתי שלא לגלו רגשות שעולה להסגר חולשה או למשוך אש.

זכרתי שיום אחד הלכנו יחד ללא מטרה במעלה הרחוב, עד שהגענו כבך ליד הים. הים נראה כمرאה מעומעםת עשויה בליטות ושקעים. המשם נשקפה בה כבכדור אש צועק והאנשים הלווה על החוף בשלווה מוזרה.

התישבנו ליד אחד השולחנות שבבית הקפה והיא אמרה שהיא נשחתת וمتפוררת. שאלתי מדוע, למרות שידעת את התשובה, התבונתי בשאלת שהיתה בה מידת העמדת פנים ואטיות. לידנו יש גרמני או שודי סמוך פנים מן המשם הישראלית, שאכל בתמכוות בולמוסית גבינות ועגבניות ושתה בירה מכוס גדולת,

אתם ימים כבדים, ביצומו של דיון על עניין שכבר נשכח, סמוך לצהרים, טלפן אליו בעלה לשעבר של נומה ומספר לי שהיא נמצאה הבודק "במצב של מות קליני" בדירתה הקטנה בגבעתיים.

הופתעת שטלפן אליו, גם אם ידע שהיא ואני מכירים זה את זה שנים רבות. לא ידעתי אף פעם מה היא סיפרה לו לכן נמנעת מלהזכיר לו משחו שעלו לסתור או להזכיר אותה. אולם תמיד הרגשתו שהוא חש שיש בינו לבינה יחסם מיוחדם וכך הבהיר לעצמו לשחק אותו בעניינים הנוגעים לה, כאילו הם גם בהכרח נוגעים לי.

דבריו על מותה נשמעו לי לרגע כמו מובנים מאליהם וצפויים ורק בזמן ובנסיבות היה חדש. שאלתי מה קרה והוא השיב בהומר מריד ש"עדין לא ברור, אבל נראה שהפעם היא חליחה". סימני הדרך של התאבדותה היו מעורפלים, אבל תמיד ידעתי שהוא עלול לקרות.

כמבל מים ניגשתי אל המגירה הסגורה ובפתח שצברור, שנשאתי איתי תמיד,فتحתי אותה ושלפתי ממנה את מכתבייה. ניסיתי לסדרם על פי זמני כתיבתם, אך התבדר לי שכמה מהם היו ללא תאריך ובמקרה אף לא נרשםה שנת כתיבתם. סידרתי אותם בקדחתנות על פי תוכנם וקבעתי אותם מראשית ועד לסוףם, שהיה לפניהם ארבע שנים. תמיד התגעגעתי אליה כמו אל מסטורין בלתי מפוענת. היא הייתה רבת פנים, בשלחה ותളותית, חכמה, ערכומית ותמיימה. היא איבדה הכלול וידעה להבחן בין אי ממשותם של החיים לבני יחסם בעלי משמעות, גם אם הם מתנדפים תוך ניסיון לא לחשוף אותה. היא הייתה דתת פנים, בריתת חברה מיעומות וגדולה הייחידה, אך גם בת החלוף בזורה, שאינה אפשרות לשיקום גם לא לתחלופה, ולכן היא נותרה ייחידה.

בכתבה הראשון, לפני שנים רבים, היא כתבה שם נפגש לא נחטא כלפי בני זוגנו, שהרי הם יודעים שיש לנו דידים בעולם, גם אם שנינו ידענו שיש בכך מידת העמדת פנים ובריתת מעימות מטריד.

אחרי שנפגשנו וכבר נלכנו זה בזו, היא שלחחה אליו טויטה של סייפור שהוא יידי, שעליו היא כתבה ש"סיפור הוא פרוע וכמכתב הוא החוץ", ובו המלים: "אהבת אותו היום הייתה אהבה בלתי מחולקת...". ואילו אהבת אותו אהבה חזקה ואילו הייתה מושך בכל אחרת ...".

בכתבה היא מספרת על שינוי שהיא שקועה בה רוב הזמן ועל כדורי אש לוחט בבטנה, שכל נגיעה בו תגרום להתקופצות קטלנית. היא ואתה את עצמה אז, אילו היא מטרד עבורי, בעוד שבעניינה היהת כמייה להתמזגות מלאה. שאלות אגב שאלתי או היו בעניינה אכזריות רومסת ומחיפה, כמו חרדו של פרח רגש מרוח עוברת,

היתה לה נחמה במראות קשים, גם אם התרחשו מזמן. כאילו שאומרת "ראו ואני עדיין כאן אחריו כל זה". לאחר שהיתה מבקרת בבית הקברות היא סיפרה לי על הצמחים והפרחים הנפלאים שם וכמה הם מטופחים ונעים למראה.

"אם תהיית איתי, ארצה שמים וארץ ושתמיד תהיה איתי וכך אשר לא תהיה, ארצה פיותים ממושכים" - היא כתבה. אבל גם שהיא מבקשת הפוגה, שככל כך מתחייבת מהדרך שבה אני נהג בה. ואני,

באוילוטי, שאלתי אותה איך מתישבת אהבה עם פרידה והיא אמרה שכשהר המשווה היה טוב, היא האמינה שהוא צודק גם לכל האורדים, אך הפעם היא לא יודעת לישב את הסתירה שבין הטוב לעצמה והעולם לאחרים.

היתה זו טעות נוראה להבין מכך שהיא מותרת עלי, שהרי לכורה ויתרתי עלייה ואין היא יכולה יותר וזה הכלול. כשאמרתי לה את הדבר הקשה והבלתי נcone זהה, היא אמרה שיש בי רק צער, אך לעומת גודלה זאת הפקה לא של לילה, שנמוג בשמש הבוקר הזרחת. רק מאוחר יותר, במצב התנטקות וגעגועים, חור אליו זכר מגעה והיתה לי איש צמא עד מתנק.

לעתים, כאשר היינו במצב של אי דיבור, הייתה מספֶּר לה מעשה מבודח לכaura. אך היא לא חיכתה ואמרה שפעם היה לה חוש החומר, שלא נשאר ממנו בלבד אונז ועתה היא פטיטת כמו מדיאה. היא החלה אז לגלות מעין אדנות כלפי ודאגה לעיפות הרבה מן העבודה התבוננית והסתופת שהיתה נתונה בה, וגם החלה לנוהג בי באורח יפה יותר ולא להעיר הערות תוקפניות, "אבל זה היה זמני". והרי מה שיש לך זה לא מה שאתה רוצה וגם אני רוצה".

התברר לה או שהיא קצת שאפתנית, גם אם לפני כן היא לא ידעה שווה המצב, והוא הרגישה חופשיה אך גם כל כך שבואה ומושנתה.

שמחתי שgilתה בעצמה מידת של שאפותנות והאמנת שallow היא מהלימה מהמעט ערכה בעיני עצמה, שהיא חוליקשה. היא כתבה גם על הפגיעה באוטו עבר, כאשר לראשה ניכלה, לעבור את מחסום הקסם שהיא הילכה עלי. כמה ביחס שאגע בה, כדי שהמתיח יפוג ואמרה שהיתה נשברת אילו לא הייתה נוגע בה.

לאחר מכן נחנו על הדשא ליד החורשה ולא נענו כדי שלא נחשיר לרוגע זה את זה, לאחר שהשברנו זמן כה רב. נישקנו זה את פני זו, משער הראש ועד לסנטר ובבקיר את העיניים. היה זה עוד לפני

שאמרנו אהבה, אבל ידענו שהוא עוד יאמר ועכשו יש כבר זמן.

אחר כך הייתה התמוטטות. היא סיפרה לי שהיא לומדת לעבור מידיד לידיד, על פי "התרבות הטאטרטית של טובות הנהה נקלות ושל אכזריות קיומית חסרת רסן" לדבריה. היא מתקשה להשתלב "וואולי וה כבר ראשית המות". היא טפלה עלי דברים של נצלנות וכדיות שהכאיבו לי, כמו שתתכוונה. אחר כך חזרה בה ואמרה שהיא ריצה כי עד תדהמה והיא רוצה כי גם אם לא ניפגש ולא אהיה

ברשותה ואחרי כל זאת ביחס בכל זאת שאבוא בעבר לביתה. אני באתי משום שאהבתי אותה וגם ידעתי אליה פרח נדייר היא שאסור שיכחד בכיה סתום בגולני, וגם ידעתי כמה היא מועדת לפורענות ונשכח אל המות כפרפר לאש. מותם של אנשים היה מרגיע אותה בדרך שהסגירה בעיני את כמייתה להיות כמותם. לעיתים, דומה היה שהפהה למסורת, מתנהמת או נשכח כאשר ראתה בתי קברות או שמעה על אנשים שמתו. כמו באהבה כך גם

mdi פעם הוא הרים את עיניו מספר עבה שהיה מונח לפניו. האם אתה יודע להיות בחופשה? היא שאלה, ואני השבתי בשאלתך: חופשה מה? בעצם? אני תמיד עם עצמי ולכון תמיד אני עסוק, ואני גם לכון תמיד בחופשה. היא הביטה בי במבט של צער ורחמים. האם אנחנו חיים בשני עולמות?" - שאלתי. "לא - היא אמרה - בעולמות שלשימים, אך לא חופפים. שתקתי כדי שלא להרחק את עצמנו וזה מוח עוד יותר.

היא אמרה עוד שהיא מफשת אותו בכל מקום ואני איןני בנמצא, ולכון בהעדך מוצא היא מציעה שניינו נפסיק לחשב זה על זו ורק נפגש ונכתב, ואז אולי יוכל פעם לחשב באמת.

לאחר מכן היא כתבה שאם אני רוצה לדעת מה היא עשו עכשו, היא מכינה תה והיא תשתה אותו בלבד משום שאיןי שם, והוסיפה שאם יתנו לה עצות מנוגדות, סופה יהיה כשל אופליה משום שהיא תתפרק, למרותה שהדשה מודחר עתה בשמש החורפית, ירוק מהגשמי.

הרגשתי אז שכשר הילכנו כמו בanford הינו דבקים זה בזו ותלוים זה בזו, כשהיא סיפרה לי על המונח חמשני המאים תמיד על קיומה וחיה, סיפרתי לה על המפלט שלי משרירות ואיטמות מתאזרות בילדותי.

יחד רצינו להיבלע בפרדסים הכהים, שטיילנו בהם ולמרות האפלויות והבידוד לא העוז עידיין להתקרב אליה. שנים מאוחר יותר, נפרדים ממסטוריה הפרדסים, הכול נעשה יותר פשוט. אבל או העיסוקים החיצוניים הכהו את רגשותי, נופי הכפר התרחקו והאהבה הגדולה הזאת הפקה לא של לילה, שנמוג בשמש הבוקר הזרחת. רק מאוחר יותר, במצב התנטקות וגעגועים, חור אליו זכר מגעה והיתה לי איש צמא עד מתנק.

לעתים, כאשר היינו במצב של אי דיבור, הייתה מספֶּר לה מעשה מבודח לכaura. אך היא לא חיכתה ואמרה שפעם היה לה חוש החומר, שלא נשאר ממנו בלבד אונז ועתה היא פטיטת כמו מדיאה. היא החלה אז לגלות מעין אדנות כלפי ודאגה לעיפות הרבה מן העבודה התבוננית והסתופת שהיתה נתונה בה, וגם החלה לנוהג בי באורח יפה יותר ולא להעיר העורות תוקפניות, "אבל זה היה זמני". והרי מה שיש לך זה לא מה שאתה רוצה וגם אני רוצה".

התברר לה או שהיא קצת שאפתנית, גם אם לפני כן היא לא ידעה שווה המצב, והוא הרגישה חופשיה אך גם כל כך שבואה ומושנתה. שמחתי שgilתה בעצמה מידת של שאפותנות והאמנת שallow היא מהלימה מהמעט ערכה בעיני עצמה, שהיא חוליקשה.

היא כתבה גם על הפגיעה באוטו עבר, כאשר לראשה ניכלה, לעבור את מחסום הקסם שהיא הילכה עלי. כמה ביחס שאגע בה, כדי שהמתיח יפוג ואמרה שהיתה נשברת אילו לא הייתה נוגע בה. לאחר מכן נחנו על הדשא ליד החורשה ולא נענו כדי שלא נחשיר לרוגע זה את זה, לאחר שהשברנו זמן כה רב. נישקנו זה את פני זו, משער הראש ועד לסנטר ובבקיר את העיניים. היה זה עוד לפני

שאמרנו אהבה, אבל ידענו שהוא עוד יאמר ועכשו יש כבר זמן. אחר כך הייתה התמוטטות. היא סיפרה לי שהיא לומדת לעבור מידיד לידיד, על פי "התרבות הטאטרטית של טובות הנהה נקלות ושל אכזריות קיומית חסרת רסן" לדבריה. היא מתקשה להשתלב "וואולי וה כבר ראשית המות". היא טפלה עלי דברים של נצלנות וכדיות שהכאיבו לי, כמו שתתכוונה. אחר כך חזרה בה ואמרה שהיא ריצה כי עד תדהמה והיא רוצה כי גם אם לא ניפגש ולא אהיה

ברשותה ואחרי כל זאת ביחס בכל זאת שאבוא בעבר לביתה. אני באתי משום שאהבתי אותה וגם ידעתי אליה פרח נדייר היא שאסור שיכחד בכיה סתום בגולני, וגם ידעתי כמה היא מועדת לפורענות ונשכח אל המות כפרפר לאש. מותם של אנשים היה מרגיע אותה בדרך שהסגירה בעיני את כמייתה להיות כמותם. לעיתים, דומה היה שהפהה למסורת, מתנהמת או נשכח כאשר ראתה בתי קברות או שמעה על אנשים שמתו. כמו באהבה כך גם

אנשים שבגללם "כדי לצלוח ימים ויבשות" ונחמותיה הן בקירבהה לחברה או שתים ובספר או שניים ובocos קקאו ובנסיגנות צירור חוררים, שחלקים מתחלים לעורר תקווה מחדש. כתבתיה לה שאני מרגיש כמוש שהוקם אל תוך הים, מפלסו של הים ירד והמוח מצא עצמו בלבו של ישנה, בודד וזנוח.

חוודשים אחדים לאחר המלחמה שמעתי שהיא ארצה ונתקעה בדירה קטנה בגבעתיים, סמוך לתחנת אוטובוסים, כדי שתוכל לצאת ולzechor לתל-אביב מבלי להחליף אוטובוס. זכרתי את כתונת המשי השחורה ואת חלקת עורה שרמזה על שפעתה הצפופה ואת עיניה השפלילו מבט בטרם אהבה, אבל כבר ידעתי שהזיכרון, כמו גלי הנירות, הם תחליף לחים שכבר לא יזכירו.

הרגשתי עתה שלא אהיה שוב מה שהייתי ולא ידעתי לאן אלך. זמן מה לאחר שכבה טופל במכת חשמל וקיבתה נשטפה מן הרים ותעלים והרעילים הכרתת החלה חזרה אליה בהדרגה. ■ הרגשתה שהaphaelה הווארה לרגע ושאלוי לא הכל אבוד.

(פרק מתוך ספר שכתובים)

מזהן ננו

← סוף עמ' 39

הוא בקש לרדוֹף אהירין, לעזרה בהן פן תנטפנזה אל הסלעים, אך קולו נאלים ורגלו היו כאסורות בנחותם. וגדי אחד הרחק מכלולן. אנה געלם? איך ידבוקנו להרכיבו על כתף? איז עינו שלא כתחה? איז לחו שלא נס? הוא נאחו בשן סלע סמוך. אלהי, אל תסתור פני מנגני עטה.

הסלעים שבו וניצבו במקומם. איפה הוא? כבר עמד בלב המדרון. מה היה לرأسו הסובב כגלגול? מה היה לגורונו שנשנק? הוא שניס מותני. בקצת האפיק החרב רמו לו האוהל. מאחריו סגורו מצפה לו מילה.

ואו חורה הציפור משמי השמיים. צלה נפל מימינו ומשמאלו, מאחוריו ומפניו, התוועה לו דרך בין הסלעים, דחק בו לא לשחות, לא לסתות, עד הגיעו למרגלות ההר. הנה, כבר מנגד, מעבר האפיק החרב, גודל האוהל ועצם מאד. ריעיתו השחרה שבעתים כשחור העורב ושבעתים האדים הוטה המושרים בה כדם. לפטע נחתה הציפור ועמדה בחוויתו, טופרה נגעים באדמה, מוקהה המועלן שלוחה בו, וגיגיות עיניה קודחים בו עד לשד העצם. והוא גורר את רגליו הכבדות בין חולקי האבן שמילאו את האפיק החרב כדאות שקפאו. הוא נכסל וمعد ונפל אפיקים הארץ ושפטיו נכו בחלוק אבן להות. הוא משך מכיס שלמות את החיתול המלוכותי והגיעו לשפטיו. כתםدم פשט בו. בכוחות אוזלים, מושך אחורי וגהיגו לשליטה. שビル דם, טיפס על גדת האפיק ונחוץ בקוצים שרטו ב��רו.

הציפור לא זעה כשהתנדד מאחוריה הלוום רפיון וקרב לאוהל. פתחו היה מקשור בעבותות. בכוח אחרון חתר אותן בצו המולות והתנפל פנימה. ריק כביר אף אותו, ריק מבהיק כלובן כוונתיה של ימילה. "ימילה! איך?" זעק באלים-קהל, "הן כה הבתחתה: 'בהיותך לבדך אבאו להיות עמק עד כלות נפשנו'."

עדנט הלובן קרבה אליו, הטרפהה עליו, עירסלה של ימילה עלה בדנדוני בהשתרע אט-אט על רפידה רכה. וקולה של ימילה עלה בענבלים מכל עבר: 'כן הבתחתך וכן קימתי. הן היותך עמק בכל אשר היהת לבדך. עד כלות נפשנו. וכי לא חשת כי?' 'אמנם כן,' רגע גופו. 'אמנם כן,' חדרו מחשבותיו. ■

והציפור הידשה פנימה.

עבורי. היא כתבה שכאשר הייתה לבדה עם אהבתה ועם שקיעותיה, התعلמתי מכך זמן רב מדי והעירה במרירות גם על האבחנה שאני עשוה בין אני לבין עקרונות, לכארה, לבני אחרים, תועלתיים ומעוותים, שם מנגד. דברים אלה עכשי, לאחר מה שהתנסתי, מכאים לי במיוחד. אני יודע שאז, צrik היתי לומר לה עד כמה צדקה, משומ שbamת כל כך צדקה.

וכرتה את הביקור האחרון בדירתה, הנרות דלקו באור עמוס של שקיעה, אroxת ערב קלה עמדה על השולחן ושיחתנו גלה גולג. ממעגלים וחוקים אל האיש, שזאת לא הבנתני עד כמה הוא גם גולג.

היא אמרה שיש אנשים שרצו חיים ויש אנשים שרצו נקטין יותר ואינם מוכנים לכך כדי להשיב את מבקשם. את אלה מכנים שאפתנים ולאחרים קוראים געדרין רצין וטופלים בהם פגם. אולם, לדעתה, שני הסוגים פגומים, וכל אחד מהם משלם מחיר על דרכו ושניהם מסיים את חייהם בכאב גדול. רק אלה המוצאים מזינה בין שני היכיונים, יכולים לחיות בשלווה מבלי שיאבדו את טעם המשך החיים וסקרנות התבוננות בבלתי ידוע.

היא בקשה מני ילד, "ללא תחביבות כלשהן". הילד, היא אמרה, יחדש את רצון חייה, יגרום לה לזכור כתיבעה מצידו, יסייע אליו את התמכרותה המוחלטת למוכוביה ולאכובותיה האישיות ויאפשר לה להציג שימושו צמה מתוכה ועל ידה. בבואה היום הוא גם יגן עליה מפני כל המאיימים הוה וgem מפני זיקנתה הבלתי נמנעת.

ניסיתי תחילה להסביר, כדרך בהנמקה הגינויית, שעתה היא שפלה בעיני, שהדבר איננו אפשרי, כל עוד شأنו במצבנו הנוכחי, ו גם ש"ייה לך מאוד קשה וה頓אה עלולה להיות שגם הילד יולד לתוך מציאות בלתי אפשרית ואיז מה?". ראייתי אז כיצד היא מתכווצת בכאב וחדלות מנימוקים והצדקות, שגרמו רק לצער גדול יותר ולשקיעה עמוקה.

ומן מה לאחר מכן, אולי כמה שבועות, היא נסעה לפאריס ושם כתבה שbob היא נוכחת שמקומות אינם שונים זה מזה. ואני השבתי שאדם נושא את עצמו כשרינו של צב לכל מקום, והוא קבלה על הארץ וכל אשר בה ואמרה דברים בזכותה של גלוות ממושכת, שאמנם היא מרה מלהנה, אבל היא יותר אפשרית וגם דרישה לאנשים שחומר ההגנה שלהם נמוות.

כתבתה אליה שבლעדיה אני מתרחק מעצמי וממנה ומרבה לחלום ובקשתה שהיא שוב כאן, איתי. רק מואחר הרבה יותר למדתי עד כמה היא צדקה. אולם, דבריה או נראו לי ככפרה בערך בഗל קיבועים שנשתלו בי בילדותי ותוhost מחויבות, בלבד מעצמי איש לא העירין, כפי שלמדתי בכאב רב מואחר יותר.

וכך היא ישבה שם, כוכס בין החברות, ואמרה שהיא מסתפקת במה שיש בעולם, שאינו מבוטל כלל ועיקר. מה עוד שאולי היא תחתיל בכל זאת לצייר מחדש. הרגשתי הקלה וידעת שאולי היא תחוור. אך למרות התקווה המוחודשת הזאת, היא אמרה שמוועקה רובצת עלייה, כמו אורב מאירים מאחרוי הקירות, והיא אינה יודעת מתי יבצע את זמנו.

היא גם סיירה שמעבר לכל זה, היא רואה לעיתים שם שפארק שליד ביתה חחס מגביה, ובאביב פורחות עתה פעמוניות סגולות ומרגניות זערות צומחות בדשא וגם החום הוא במידה הנכונה, אבל זה כמו מצב הרוח, יכול להחולף כהרף עין.

mbud למכתבה ראייתי את עיניה הירוקות אדומות, ואת גופה הנשי המלא ואת פניה המסגירים כל רעד של תחושה כמושה ואת הליכתה המואפקת מאוד והחונשת להפליא, וחשבתי שבעצם אני יודע מה באמת קרה לה, למרות המכתחים התכופים.

בזמן המלחמה הניתוק היה גדול עוד יותר. היא הרגישה עצמה מיותרת עוד יותר ואני הרגשתי את עצמי כמו שיווץ מכליו כדי להיות מערוב. מה יכול לקשר בזמן כזה שתי תנויות כל כך מהופכות? למרות כל השנים והניתוק היא כתבה שלא פגשה עדין

גלויה אמריקאית

← המשך מNUM 29

על עמיתי הפניינים המועמדים לפנים שתוחלתם נכובה. "אני מתנצל על שביכרו אותי עלייכם", אמר, "אני מתכוון לך בכל הנסיבות". הוא דקלם מהচירן את שירו הקצר "הנשיכה" הפותח כדלהלן: "לא התחלתי להתייחס לעצמי ברצינות כל משורר / אלא כשהחלה הלבן לנצח בלחזי".
 היו בין המועמדים שלא זכו לאלה שהפיגנו שליטה עצמית עמדו היטב במבחן האכבה. לעומת זאת הודה המסאי והמכיר החשוב האROLDEL בלום (גם הוא אהב"), שספרו "SKUSSPIR: המצאת האנושי" החיזיר את "הברבור מאיבון" אל רשות רבי המכר ורבים סברו שקיבל את הפרס כי מצב רוחו "נורא". זאת, אף על פי שאמר למי שאמר, בטרם נפתח הטקס, כי "יש לי סיכוי לזכות בפרס הזה בדוקן כמו להזימה כנפיים ולנסוק השמימה כאחד מלאכיו של אלהים.

ל"עיטונאי החדש" באה כתוספת לכך שאקדמי מתח, קדם לכך, ביקורת קשה על ספרו של וולף בשבועון "ניו יורקר" ובוואו לטקס הביע את התקווה שלו לפ לא יזכה בספר. "קשה לי", הוסיף אירוניה, "להרחיק את רגש הקנה שלוי. הוא יכול להשרות לעצמו לבוש חולצות לבנות, ואני לא. הוא מוכר מיליון עותקים, ואני, בקושי, ארבעת אלףים".

לא, אין צורך לדרכם על המול של וולף, פראר-ג'ירו-סטטוס: ראשית, הספרים שוכו בסיפורת, סיפוררת גערדים וספרות לא בדיניות יצאו כולם אצלן, שנית, "גב' בשלמות" של וולף טיפס לרשותו רבי המכדר בכריכה קשה גם בILI לזכות ב"פרס הספר הלאומי". המבחן של פרס זה הוא טריביון". אקדמי מצא לנוחן לצין, כי תיאורו הוורה של וולף את המعتمد רחוק בתכלית מההוא עצמו זוכר, "חדר קטן ונמוך ובו קומץ ספרנויות בכובעים פרהוניים יושבות הוכיה תחולל המהפה - נגמר גם אלו את ההלל על "פרס הספר הלאומי". ■

אני מוכן להזכיר שאצא מכאן בשעה 9.45" - כלומר כשיוכרו מי זכה - והוא עמד בדיבורי, ויצא חוץ מהאולם.

בטקס נשא דברים אורח הכבוד, הספר הידוע ג'ין אפרדייק, שבאותו מעמד זכה ב"עיטור קון הספר הלאומי על תרומה נعلاה לספרות האמריקאית" לשנת 1998. הוא לא התעלם מהעובדת שטומ וולף העסיק את מחשבותיו של קהיל המוזמנים - שככל אחד מהם שילם שבע מאות וחמשים דולר בערך כרטיס הכניסה שלו וכך תרם את חלקו לסך חזי מילין הדולרים שגויסו למפעלי "קרון הספר הלאומי" - והזמין, כי כשותה הוא, אפרייק, ב"פרס הספר הלאומי" שלושים וארבע שנים קודם לכן למשך שבועיים שבליל ה"ניו-יורק הרולד" את המאורע בשביבה הלאומית. אקדמי מצא לנוחן לצין, כי סבור, שמות אניות ומוקומות, אמתיים. ■

של לורד, אלא, אם תרצו, גם רשותה פציפיסטית מאוד במחוות העמוקה. אין היא, אולי, דוגמה אופיינית לשפה הלשון הספר, הכתוב במדריגים לשוניים שונים, אבל היא דוגמה ליכולתו הגדולה של המחבר לבחור לו לשון הולמת - חסכנות ודיוקנות במקורה זה - לצרכיו. ספר, ובעצם נובללה, יפה ומענית.

רמי מבית קמה (הוביל בביטחון לבקשת האבטחים של הקיבוץ השכנים); אודי מיקום (היה מדריך של הקבוצה המקבילה); יואב בלומן מרשלפים" (עמ' 69-67). ככלם, אני סבור, שמות אניות ומוקומות, אמתיים. זו לא רק רשות קינה על הנופלים, לא רק רשותה המUIDה על עומק שורשי הקיבוציים

מצד זה

← עמוס לויתן

← המשך מNUM 35

בשני מספרים; איתן מגינוסר (בדורעף);

המלצת שטוויל ← המשך מNUM 4

קובתת"/>, שפה רפה, פה קשה/ שינויים נשבורות/ לשון מתבלבלת/ קשה יויר לכתוב היום". (עמ' 39)

שרה ליב: פרנץ קפקא שאלת של זהות יהודית, הוצאה הקיבוץ המאוחד, 1998, עמ' 287

חוקה היהודית ביצירת קפקא, מוזיאון הראה של מאקס ברוד, ידיוו של קפקא ומארט ווברט, מבקרים ספרות ומתרגמת כתבי קפקא לזרפתית. (עמ' 236, 1998)

עודד גיורי: יקיצה, הוצאה מהוג, 1998, עמ' 48

שרים. "מסע הארוך בנבכי העבר" התעבבו חלום ומץאות// עוד ידו ישבו המהוגים/ אל שעון הווה// וכןתו עוד תותים" (עמ' 46).

מירון ח. אייזקון: נשותינו של נתן, הוצאה הקיבוץ המאוחד-ידיעות תל אביב, 1998, עמ' 42.

אהרון-ספרי חמד 160, 1998, עמ' 160. ספר פורה שני למירון אייזקון. הרמן

עובד, מתרחלה עד תחילת/, בזעיר הרוחים בין שורה/ לשורה. (עמ' 30)

אלונה רה: אנה, אהבה תאוה, הוצאה ספרית פעולות עלי, הוצאה ידיעות אלדר כהן: תשכלו עלי, הוצאה ידיעות אחרונית 1998, עמ' 160.

בספרות העברית. בחלק השני כונסו

"יש הרף כהה / בו את מצחת כנפיהם/ בעלות מוטה מדרומה / מואפק, עד

敖פק, מתחילה עד תחילת/, בזעיר

הרווחים בין שורה/ לשורה. (עמ' 30)

משהות של שלושה חדשים בסין.

אברהם הוּ: עשיין; אי, הוצאה כרמל-

ירושלים 72, 1998, עמ'

ספר שירים שלishi לאברהם הוּ, מספר, מתרגם ומברר. יואק-על-פי-כן מתעורר בי-आ-על-פי-כן;/ לתוך אחר גרגורי-הסדר בתהוּ ובוּהוּ,/ כמות שמעלים ניצוצות מתוך הקליפות" (עמ' 10).

דניאל פנק: היפה קרבין, מצרפתית: חגית בת-עדת, הוצאה שוקן 307, עמ'

ספר ראשון מתוך הטרילוגיה "ספר", בלוליל. "דובע בלוליל... רוחת כקהלת, גברות וקנות מתחילה לחסל צבירים, קשישים... מורייקים לעצם כתימידי תיכון... וופפה מסורת מושלת אל הסינה." קצבי, משעשע, מתחכם.

נורית גוברין: כתיבת הארץ, ארצות וועלם על מפת הספרות העברית, הוצאה כרמל-ירושלים 622, 1998, עמ'

"ספרות ומקומות - ניינון לחקר הגיאוגרפיה ספרותית מנקודת מבט העברית במקומות שונים בעולם. החלק השלישי הוא "התהיר", ובו רשות השלישי הולך והלך. הספר מחולק לשלשה חלקים: הראשון, המרכזי, כולל מקדים על הקשרים בין ספרות ומקומות, במקור, וגם בין ספרות והיסטוריה, ובו מוקד מסוים נרחב לתיאורי תל-אביב

מוכנה הייתה ללמד לנשים את תורת הצירור, אך הוא אמר לה כי אין מלאכה זו מותרת אצלם, לא בין הנשים ואף לא בין הגברים, כי נחלת חבר אומנים קטן היא המקדושים אותה לפיאות אויהל העדות וכלי הפולחן. "טובה מאוד אהבתנו", אמרה לו, "אך לי הצירור כאויר לנשימתה". על זאת ביקש: "צ'ירידי-נא בתוך האוהל ולא בחוץ לעניini قول". היא שירבה את שפתיה הבשרניות: "בתוך האוהל חושך". הוא אמר: "אקרע בו חולנות". והוא שסע שסע שהר במעלה היריעות וימילה חיבור לשוליהם לולאות וקרים לחיותם תריסים. לרצונה הזיהה אותם לאור, לרצונה הפשילה אותם לאופל. בעבר כמה ימים התיצבה מולו מרים: "האהה הכוורת שבאה לאוהלך מצירית". "הראית בענייך?" שאל והיא השיבה: "עוף השמים מוליך את הרעות אל אוזני". גם בצלאל ואהליאב מצירדים", נאחז במנפלט זה מאין אחר. אך היא הוכיחה מיד את רפיסותה בהלבינה את פניו: "האמנם, אחין? מי מכוק יודע כי בצלאל ואהליאב אינם מצירדים, ורק עוזים הם כלים למשכן כאשר תצוו עליהם אתה ואחינו אהרן. והאהה הלווא לא רק מצירית צירורים, כי גם מפסלת פסילים ועוזה מסכות". קולה נשף כנסחת שפיפון בהוסיפה: "על כל גילוליה להיטחן עד דק ולהישרף". בלילה הוא ביקש מימילה כי תחדר לעשות את אלוהיותה. "למה?" תמהה. והוא תירץ: "דנתנו אוסרת עליהם". היא אמרה בשקט: "לא קיבלתי עלי את דתכם". "התאבי לקללה?" שאל. "לא אקבל עלי דת האוסרת על הצורות העצומות בעצמותי". דמעות טבעו בבריכות עיניה. אחר אמרה: "לא נריב עוד, שאבבה נפשי". מאו שלחה ידיה בכח ובכח, אך לבה לא היה עמה. רק כשחשה מבטו הצלילה לעומתו את פניה העגולות. משלא הצלילה להרחיק את לבו מימילה, לקחה מרים דברים עם אהרן. בכוננה עשתה זאת סמוך לאוהלו כדי שדבריהם יגיעו לאוזני.

על הפסול שראתה אהותו בימילה בשל כושיותה, אמר אחיו כי אינה אלא אש-חשק ולכון אינה שווה הבלפה. על זאת כיהתה בו באמרה כי מעשי ידיה ניכר שם אש-תוכן היא ועל כן עלולים כווניה החטאים לשלווח שורש בנפש אחיהם. אהרן לא מצא במאמה לסתור את טענתה זו, אך תבע את זכותם למידת חיבוב בבדידות. על זאת השיבה מרים כי הצלילה לעינה להיות צרה בו, אך גם חרדה היא לטוהר הדם. חרדה זו ביטל אהרן: "האיך משגת כי חdal לאשה הכוורת אורח נשים?" תשובה מרים לא בושה לבוא: "וכי נשכח מכך הנס בו חוננה אמונה הקדמוניית?" על זאת שתק אהרן. טעם נאצל היה לשתיקה זו. שושלת אחיו נcona באלוור ואיתמר, בניו טוב-השכל. ואילו הוא - המורם מעם - לא עלתה לו כזאת. גרשום ואלייעזר בניו היו רפי-השכל. ובנים אחרים לא ילדה לו צפורה בשובה משילוחה, כי אם רק בנות. וגם בחיה וגם אחרי מותה סייר בקחת לו אשה שנייה פן פגומים יהיו אף הבנים הנוספים אשר يولיד. אף פחד חרפה זו היה נהיר לאהרן.

כאשר נוכחה לדעת כי לא תיוושע מההרן, שוב ניצבה לפני מרים וביענין קמו דרשה ממנה: "גרש את האשה הכוורת כאשר גירש אבינו הקדמון את השפה המצרית". הוא ריחם על אהותו שמיימה לא ידעת גבר, שרחמה יבש بلا שרה, שסדייה צמקו בלא שמלאו הלב, שפטמותיהם נבלו ללא שחשו שפתוי יונק. והוא עין אותה כי ההינה להדרס בלשון גסה ליהודה הנדר בינו לבין מילה. ועל הכל גם ידע כי אין ערוך לה. היא היתה מעוזו בין נשות המחנה. היא היתה שופרו באוזני חצי העם - בין הבנות, הعلامات, בין כל העושות בכיריים ובכישור. ובכל זאת חיזק לבו נגדה ואמר: "לא אוכל לגרשה". או-או עורדה מרים את עם הנשים למלחמה באשה הכוורת והן ששו להיחלץ לקריاتها. בהיראות ימילה בחוץות המחנה כינואה בכינויו גנאי, הושיטו לה לשון, סיננו לעומת צקצוק ושריקת. הנעוות ביןיהן משכו בשערה, צבטו בברשתה. ימילה כבשה את עלבונותיה בקרבתה. רק יהושע גלה אותן באוזנו. אז בא לאוהל אהותו וטפח בפניה: "אף עם הגור והותשב, אף עם האפסוף, צוינו לנו נהוג בצדך וחסד". מרים לא התנערה מאממתה וכלביאה הסתערה נגדו: "האהה הכוורת אינה מתגוררת בקצת המחנה כי אם בתוך-תוכו. באוהל. מופת מוקש היא לגבאים. لكن לצנינים היא בעיני הנשים. מכך יצא הדבר להבוטן בעיני אישיהן. גם אם אומר להן לחදול, לא ישמעו לי. זה צו לבן".

הוא ביקש מימילה כי תוביל, כי סופן של הנשים להרפות ממנה. וימילה חקרה שנ' ימים רבים. אך יום אחד, בכספי כוחה, אמרה לו: "אלך בטרם תבקשני". הוא הניח יד על פיה החמים להסותו, אך היא הוסיפה: "ולא במודע אלך אלא לאור השם".

כנציבaben עמד בפינת האוהל כאשר התכווננה לדרך. אדרישה קריאה נואשת: "אהה, ימילה, את מכחולה בתיבה. בכרכה פתח סביב פתחו של שק אן כלתה אלינו מרחת הפרידה". "איןך אדם לעצמן, דודי. נפשנו". אז נשקה על מצחו ועל עיניו ועל פיו ויצאה הרכינה האוהל שהופלה נותרה פוערת. דרכה ראה בקרבתה אן ימילה ונאר מים שישפיך עד העין הבאה. אחריו שבדקו וחיזקו את חבליה החבויים. הם ימילה והם בירכה שלום. או עלתה על הגמל, אחותה ברתמתו, עוררת לו להזדקף ולצאת לשבייל החוצה את המחנה. פס עות הגמל טפפו בחול עם פעימות לבו.

מאז, ידע, תעמוד תמיד בעיני רוחו. מאו, ידע, תהמה תמיד במחילות נפשו. כל היום הסתגר באוהל. מבלי שנצטווה, לא התיר יהושע לאיש לראות פניו. לאחר קרben הערב בא אליו אהרן וביענין דאגה. "בћירות פשו בבר אהותנו", אמר, "מפחיד הצרעת הרחיקה לקצת המחנה". "אל, רפא לה", אמר תפילה ואהרן החרה אחריו. ובלבו נשא עוד תפילה: "אל, אל רפא לי".
בשוב מרים לאוהלה מקצת חדש ימים לא דיברו בצרעת שהחלימה ממנה. על לבו עלתה כי ביקשה תואנה לרחוק ממנה עד יגiid פצעו.

מבחן סיפורה של
על מדיניות מודרך נבו
עמ' 36